

МАЗМҰНЫ

Жоғарғы Сот қылмыстық және әкімшілік істер бойынша сот актілерін құрастыру әдістемесін жетілдіруде2

«Сот үкімі туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2018 жылғы 20 сәуірдегі № 4 нормативтік қаулысы8

«Әкімшілік құқық бұзушылық жөніндегі іс бойынша соттың қаулысы туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2018 жылғы 20 сәуірдегі № 5 нормативтік қаулысы49

«Зандық маңызы бар фактілерді анықтау жөніндегі істер бойынша сот практикасы туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2002 жылғы 28 маусымдағы № 13 нормативтік қаулысына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2018 жылғы 20 сәуірдегі № 6 нормативтік қаулысы70

«Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының кейбір нормативтік қаулыларына азаматтық және азаматтық процестік заңнама бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2018 жылғы 20 сәуірдегі № 7 нормативтік қаулысы78

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының азаматтық істер жөніндегі сот алқасының қаулылары90

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасының қаулылары107

СОДЕРЖАНИЕ

Верховный Суд совершенствует методику составления судебных актов по уголовным и административным делам5

Нормативное постановление Верховного Суда от 20 апреля 2018 года № 4 «О судебном приговоре»28

Нормативное постановление Верховного Суда от 20 апреля 2018 года № 5 «О постановлении суда по делу об административном правонарушении»59

Нормативное постановление Верховного Суда от 20 апреля 2018 года № 6 «О внесении изменений и дополнений в нормативное постановление Верховного Суда Республики Казахстан от 28 июня 2002 года № 13 «О судебной практике по делам об установлении фактов, имеющих юридическое значение»74

Нормативное постановление Верховного Суда от 20 апреля 2018 года № 7 «О внесении изменений и дополнений в некоторые нормативные постановления Верховного Суда Республики Казахстан по гражданскому и гражданскому процессуальному законодательству»84

Постановления судебной коллегии по гражданским делам Верховного Суда Республики Казахстан90

Постановления судебной коллегии по уголовным делам Верховного Суда Республики Казахстан107

Жоғарғы Сот қылмыстық және әкімшілік істер бойынша сот актілерін құрастыру әдістемесін жетілдіруде

2018 жылғы 20 сәуірде Жоғарғы Сотта Жақып Асановтың төрағалығымен кезекті жалпы отырыс өтті.

Оның жұмысына Жоғарғы Соттың судьялары, ғылыми - консультативтік кеңес мүшелері, Конституциялық Кеңестің, Бас прокуратураның, Әділет, Ішкі істер министрліктерінің, сондай-ақ «Атамекен» ҰКП және адвокатура өкілдері қатысты.

Күн тәртібінде Жоғарғы Соттың бес нормативтік қаулысының жобасы және жоғары сот органы жалпы отырысының регламентіне өзгерістер мен толықтырулар енгізу мәселесі қаралды. Жалпы отырыстың неғұрлым маңызды нормативтік қаулыларды талқылау бөлігі Интернетте онлайн режимде көрсетілді.

Отырысты сөз алған Жоғарғы Сот судьясы Ербол Рахымбеков «Сот үкімі туралы» нормативтік қаулының жобасын таныстырды. Оны әзірлеудегі басты мақсат қылмыстық-процестік заңнамада көзделген үкімнің пішіні мен мазмұнына қойылатын талаптарды судьялардың бұлжытпай сақтау қажеттігінен туындап отырғандығын атап өтті. Үкімдердің барлық түрлерінің құрылымын қайта қарап, шұбалаңқы сөздерден бас тартып, оларды қысқа әрі нұсқа дайындау тәртібі ұсынылды. «Үкімдерде іске тікелей қатысы бар оқиғаларды ғана көрсету қажет. Көп эпизодты істерде оқиғалардың хронологиясын сақтап, эпизодтардың арасын цифрлық белгілермен бөлу керек. Үкімнің сипаттамалық және уәждемелік бөліктерін бөліп, соңғысының сапасын арттыру қажет», - деді судья.

Нормативтік қаулыда сот отырысында үкім жарияланғаннан кейін оның мәнін түсіндіруге соттың міндетті екендігі туралы толықтыру енгізілді.

Сөз кезегін алған Жоғарғы Сот судьясы Гүлжан Әлмағамбетова «Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша сот қаулысы туралы» нормативтік қаулысының жобасын көпшілік қауымның назарына ұсынып, осы қаулының алғаш рет қабылданғалы отырғандығын тілге тиек етті. Аталған

қаулыны қабылдау әкімшілік істер бойынша қаулыларды шығарудың біркелкі сот практикасын қамтамасыз ету қажеттігінен туындап отыр. Нормативтік қаулы соттар мен мемлекеттік органдар үшін қаулыларды әзірлеудегі белгілі-бір «ереже» болмақ. Қаулы тілдік сауаттылық тұрғысынан мінсіз болуы және құқықтық нормаларды сақтай отырып шығарылуы тиістігі көрсетілді.

Г. Әлмағамбетова «Қазақстан Республикасы Жоғарғы Соты жалпы отырысының регламентіне өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» мәселеге тоқталды. Түзетулер енгізуге заңнаманың қарқынды жаңаруы негіз болған. Регламентке сәйкес нормативтік қаулыға нормалардың мазмұнына қатысты емес редакциялық түзетулер енгізу қажет болған жағдайда нормативтік қаулыға өзгерістер енгізудің жеңілдетілген рәсімін қарастыру ұсынылды. Кадрлық мәселелерді қарастыру барысында Жоғарғы Соттың жалпы отырысының уәжделген қорытындысын шығару көзделді. Облыстық сот судьясына кандидаттың облыстық соттың жалпы отырысының қорытындысына қатысты шағымын қарастыру рәсімі регламенттелді.

Жоғарғы Сот судьясы Валерий Ноздриннің айтуынша, «Заңдық маңызы бар фактілерді анықтау туралы істер бойынша сот практикасы туралы» нормативтік қаулының жобасы осы санаттағы істерді қарау барысында судьяларға көмек көрсетуге бағытталған. Айталық, нормативтік қаулыда заңдық маңызы бар фактіні соттан тыс тәртіпте анықтаудың дауды сотқа дейін шешу тәртібінен айырмашылықтары көрсетілген. Заңды фактіні соттан тыс тәртіпте анықтау ұғымына түсіндірме берілген. Сот анықтауы мүмкін фактілердің тізбесі (еңбек өтілін есептеу үшін белгілі бір кәсіпорында немесе жекелеген адамға жұмыс істеу, нақты бір әйелдің бала тууы, отанымызға қайта оралған қандастарымыздың туу фактісін тіркеу) кеңейтілді.

Жоғарғы Соттың судьясы Рәзия Қуанышбаева «Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының кейбір нормативтік қаулыларына азаматтық және азаматтық процестік заңнама бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» нормативтік қаулының жобасын

әзірлеуге Қазақстан Республикасы Азаматтық процесілік кодексіне, «Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы» кодексіне, «Прокуратура туралы» заңға енгізілген түзетулер мен Салық кодексінің қабылдануы негіз болғандығын атап өтті. Түзетулер редакциялық сипатқа ие, қолданыстағы нормативтік қаулылар мен заңнама арасындағы қайшылықтар мен әркелкі түсініктерді жоюға бағытталған.

Жоғарғы Соттың судьясы Роза Жакудина «Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының кейбір нормативтік қаулыларына қылмыстық және қылмыстық-процестік заңнама бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» мәселе бойынша сөз сөйледі. Ол талқылауға ұсынылып отырған нормативтік қаулылардың жобаларын қабылдауға қолданыстағы заңнамаға енгізілген өзгерістердің негіз болғандығын атап өтті. Түзетулер негізінен редакциялық сипатта және олар Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодекс» мен Қазақстан Республикасы Қылмыстық-процестік кодексінің ережелеріне сәйкес болып отыр.

Сонымен қатар қылмыстық істердің жекелеген санаттарын қарау барысындағы біркелкі сот практикасын қалыптастыруға бағытталған мазмұндық сипаттағы түзетулер де көзделген.

Жалпы отырысқа қатысушылар нормативтік қаулылардың жобаларын талқылап, оған бірауыздан дауыс берді.

Редакциялық алқа

Верховный Суд совершенствует методику составления судебных актов по уголовным и административным делам

20 апреля 2018 года состоялось очередное пленарное заседание Верховного Суда Республики Казахстан под председательством Жакыпа Асанова.

В работе пленарного заседания приняли участие судьи Верховного Суда, члены научно-консультативного совета, представители Конституционного Совета, Генеральной прокуратуры, министерств юстиции, внутренних дел, а также представители НПП «Атамекен» и адвокатуры.

На повестке дня – обсуждение пяти проектов нормативных постановлений Верховного Суда (далее – НП), а также внесение изменений и дополнений в Регламент пленарного заседания высшего судебного органа. По наиболее важным НП работа пленарного заседания транслировалась в Интернете в режиме онлайн.

Представляя проект НП «О судебном приговоре», судья Верховного Суда Ербол Рахимбеков отметил, что его разработка обусловлена необходимостью неукоснительного соблюдения судьями требований уголовно-процессуального закона, предъявляемых к форме и содержанию приговора. Предложено пересмотреть структуру всех видов приговоров: отказаться от громоздкости в сторону краткости и лаконичности. «Необходимо отражать только те события, которые имеют непосредственное отношение к делу.

В многоэпизодных делах соблюдать хронологию событий, а эпизоды подразделять цифровыми обозначениями. Разделить описательную и мотивировочную части приговора, усилив требования к последней», - считает он.

В НП внесено дополнение об обязанности суда разъяснить сущность приговора в том же судебном заседании после его оглашения.

Говоря о проекте НП «О постановлении суда по делу об административном правонарушении», судья Верховного Суда Гульжан Альмагамбетова подчеркнула, что такое НП принимается впервые.

Это продиктовано необходимостью обеспечения единообразия судебной практики по вынесению постановлений по административным делам. НП явится определенным «правилом» составления постановлений, как для судов, так и для госорганов. Указано, что постановление должно быть безупречным в части языковой грамотности с соблюдением правовых норм.

Г.Альмагамбетова также выступила по вопросу «О внесении изменений и дополнений в Регламент пленарного заседания Верховного Суда». Необходимость поправок вызвана стремительным обновлением законодательства. Предложено предусмотреть в Регламенте упрощенную процедуру внесения изменений в НП в случае необходимости внесения редакционных поправок, не затрагивающих содержание норм. При рассмотрении кадровых вопросов предусмотрено вынесение мотивированного заключения пленарного заседания Верховного Суда. Регламентирована процедура рассмотрения жалобы кандидата в судьи областного суда на заключение пленарного заседания областного суда.

Проект НП «О судебной практике по делам об установлении фактов, имеющих юридическое значение», по словам судьи Верховного Суда Валерия Ноздрина, направлен на оказание помощи судьям в рассмотрении такой категории дел. Так, в НП различается досудебный порядок разрешения спора от внесудебного порядка установления юридического факта.

Разъяснено понятие внесудебного порядка установления факта. Расширен перечень фактов, которые могут быть установлены судом (работа на определенном предприятии или у другого лица для исчисления трудового стажа, рождение ребенка женщиной, регистрация рождения детей у лиц, прибывших на историческую родину).

Разработку проекта НП «О внесении изменений и дополнений в некоторые нормативные постановления Верховного Суда РК по гражданскому и гражданскому процессуальному законодательству» судья Верховного Суда Разия Куанышбаева объяснила внесением поправок в Гражданский

процессуальный кодекс, Кодекс «О браке (супружестве) и семье», Закон «О прокуратуре» и принятием Налогового кодекса. Поправки носят редакционный характер, направлены на устранение противоречий и разночтений между действующими нормативными постановлениями и законодательством.

По вопросу «О внесении изменений и дополнений в некоторые нормативные постановления Верховного Суда РК по уголовному и уголовно-процессуальному законодательству» выступила судья Верховного Суда Роза Жакудина. Она отметила, что предлагаемые к обсуждению проекты НП продиктованы изменениями в действующем законодательстве. Поправки носят редакционный характер и касаются приведения в соответствие с положениями УК и УПК. Вместе с тем имеются и поправки содержательного характера, направленные на выработку единообразной судебной практики при рассмотрении отдельных категорий уголовных дел.

Участники пленарного заседания обсудили проект НП и единогласно проголосовали за его утверждение.

Редакционная коллегия

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЖОҒАРҒЫ СОТЫНЫҢ № 4 НОРМАТИВТІК ҚАУЛЫСЫ

2018 жылғы «20» сәуір

Астана қаласы

Сот үкімі туралы

Сот үкімі – қылмыстық іс бойынша бүкіл іс жүргізудің қорытындысы шығарылатын құқық қолданудың аса маңызды актісі болып табылады.

Сот практикасын жетілдіру, орын алған кемшіліктерді жою және үкімдердің сапасын жақсарту мақсатында Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының жалпы отырысы мынадай түсіндірмелер беруге қаулы етеді:

1. Заңға сәйкес үкім – Қазақстан Республикасы Конституциясының (бұдан әрі – Конституция) 77-бабының 3-тармағында және Қазақстан Республикасы Қылмыстық-процестік кодексінің (бұдан әрі – ҚПК) 2-тарауында көрсетілген сот төрелігі қағидаттарын сақтай отырып, сотталушының кінәлілігі немесе кінәсіздігі және оған қатысты қылмыстық жазаны қолдану немесе қолданбау мәселесі бойынша бірінші және апелляциялық сатыдағы соттың сот отырысында қылмыстық іс бойынша Қазақстан Республикасының атынан шығарған шешімі.

ҚПК-нің 431-бабы бірінші бөлігінің 4), 5) тармақтарында көзделген шешімдерді қабылдаған кезде апелляциялық саты бірінші сатыдағы сот үкімінің (қаулысының) күшін жою туралы шешім шығарады, одан кейін ҚПК-нің 46-тарауының талаптарын сақтай отырып, жаңа үкім шығарады.

Үкім барлық мемлекеттік органдардың, жергілікті өзін-өзі басқару органдарының, заңды тұлғалардың, лауазымды адамдардың, азаматтардың бәріне бірдей міндетті және бұлжытпай орындауға жатады.

Үкімнің мемлекеттің атынан шығарылуы, маңыздылығы судьялардан оның заңды және негізді болуы үшін ерекше жауапкершілік сезінуді талап етеді.

2. Үкім, егер ол оның сотқа қарастылығы қағидалары сақталып, тараптарға дәлелдемелерді тең негізде зерттеуге мүмкіндік беру қамтамасыз етіле отырып, тараптардың жарыспалылығы мен тең құқықтылығы қағидатының негізінде сот талқылауын жүргізу туралы қылмыстық-процестік заңның талаптарына сәйкес, құқық нормалары дұрыс қолданыла отырып соттың заңды құрамымен шығарылса, заңды болып табылатынын соттардың ескергені жөн.

Заң талаптары сақтала отырып жиналған және тікелей сот отырысында толық, объективті және жан-жақты зерттеліп, талданған әрі тиісті баға берілген дәлелдемелерге негізделген, сот түйіндері уәждеделген үкім негізді болып табылады.

3. Сот қабылдаған шешімдердің мазмұнын толық ашуға ықпал ететін үкімнің процестік нысаны мен мазмұнына қойылатын талаптарды регламенттейтін процестік нормаларды сақтау маңыздылығына соттардың назары аударылсын. Ол нысаны мен мазмұны бойынша ҚПК-нің 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401-баптарының талаптарына сәйкес келуі тиіс.

Үкімді дайындаған кезде заң техникасын және сот актілерін жасау параметрлері мәселелерін регламенттейтін сот жүйесінің ішкі құжаттарын басшылыққа алу қажет.

4. Үкім сот ісін жүргізу тілінде, мағынасы бірдей сөздерді қайталамай, шұбатылған сөйлемдерсіз, анық, түсінікті түрде жазылуға тиіс. Үкім дәйекті түрде жазылады, ондағы әрбір жаңа жағдай алдыңғы жағдайдан туындап, онымен логикалық жағынан үйлесімді болуға тиіс. Қаралып жатқан іске қатысы жоқ оқиғаларды сипаттауға, анық емес тұжырымдарды, ресми құжаттарда қолданылмайтын қысқартулар мен сөздерді қолдануға жол берілмейді. Процеске қатысушылардың айғақтары үшінші жақта келтіріледі және қаралып отырған іске қатысты нақты мәліметтерді ғана қамтуы тиіс. Сот отырысы дыбыс-, бейнежазба құралдарымен жазылып алынған жағдайда, аталған адамнан жауап алу файлының нөмірі мен уақытын көрсету қажет.

ҚПК-нің 395-бабының бесінші бөлігіне сәйкес үкімге түзетулер кеңесу бөлмесінде ғана енгізіледі, олар үкімнің тиісті бетінде айтылып, судьяның қолымен куәландырылуы тиіс. Үкім жарияланғаннан кейін оған қандай да болмасын түзетулер енгізуге жол берілмейді. Үкімдегі барлық мәселелер оны орындаған кезде қиындық тудырмайтындай болып шешілуге және жазылуға тиіс. Үкімнің толық мәтіні кеңесу бөлмесінде дайындалып, оған судья қол қояды, одан кейін ол істі талқылау аяқталған сол сот отырысында жарияланады. Үкімнің көшірмесі сотталғанға немесе ақталғанға, қорғаушы мен айыптаушыға ол жария етілгеннен кейін бес тәулік ішінде, ал көлемі ауқымды болған кезде – он бес тәуліктен кешіктірілмей табыс етілуге тиіс. Процестің басқа қатысушыларына үкімнің көшірмесі өтінішхат түскен сәттен бастап сол мерзімде табыс етіледі.

Үкім жарияланғаннан кейін төрағалық етуші қабылданған шешімнің мәнін түсіндіреді, ол туралы сот отырысының хаттамасында белгі жасалады.

Осы сот отырысында төрағалық етуші үкімге шағым беру мерзімі мен тәртібін, оны орындау тәртібін, үкімді орындамау салдарларын және ҚПК-нің 402-бабында көзделген өзге де мәселелерді түсіндіруге тиіс.

Заңда белгіленген жазбаша нысанда жасалмаған және судья қол қоймаған ауызша түйіндерді жариялау сот үкімі болып табылмайды.

5. Бір сот талқылауында әрбір іс бойынша сотталушылардың санына қарамастан тек бір ғана үкім шығарылатыны соттарға түсіндірілсін. Егер сотталушыға бірнеше қылмыстық құқық бұзушылық жасады деп айып

тағылса, сот негіздер болған жағдайда айыптаудың кейбір эпизодтары бойынша ақтау, басқа эпизодтары бойынша соттау жөнінде үкім шығарады.

Сот бірнеше адамға қатысты істі қарау барысында анықталған мән-жайларға сәйкес бір үкімде біреулерін ақтау жөнінде, енді біреулерін айыпты деп тану туралы шешім шығара алады.

6. Егер сот қылмыстық құқық бұзушылық жасалғанын, осы қылмыстық құқық бұзушылықты сотталушы жасағанын, оны жасағаны үшін кінәлі екенін, кінәсі заң талаптары сақтала отырып жиналған дәлелдемелермен расталғанын даусыз анықтаса, айыптау үкімі шығарылады. Бұл ретте іс бойынша іс жүргізуді тоқтату үшін негіздер және істі прокурорға жіберуге ҚПК-нің 323-бабында көзделген негіздер болмауға тиіс. Егер сот кінәсіздік презумпциясын басшылыққа ала отырып, барлық дәлелдемелерді тікелей зерттеп, барлық сейілмеген күдіктерді тиісті құқықтық рәсімнің шеңберінде сотталушының пайдасына шеше отырып, ҚПК-нің 390-бабында көзделген барлық сұрақтарға жауап берген жағдайда ғана адамның қылмыстық құқық бұзушылық жасаудағы кінәсі дәлелденген деп танылады.

7. Қылмыстық құқық бұзушылық жасаған кінәлі адамға қатысты сотталушы өтеуге тиіс қылмыстық жазаны тағайындау жөніндегі айыптау үкімі, егер ол жасалған қылмыстық құқық бұзушылық үшін жазалануға жатса және жазаны тағайындау мен өтеуге кедергі болмаған жағдайда шығарылады.

8. Егер сот отырысында заңда көзделген мән-жайлар, атап айтқанда: егер үкімді шығарған кезде жасаған қылмыстық құқық бұзушылық үшін сотталушыға тағайындалған жазаны қолданудан немесе жазаны өтеуден босататын рақымшылық жасау актісі шығарылса;

ҚК-нің 62-бабында белгіленген есепке алу қағидаларын ескере отырып, осы іс бойынша сотталушының қамауда болған уақыты сот тағайындаған жазаны сіңірсе, онда ҚПК-нің 393-бабының алтыншы бөлігіне сәйкес айыптау үкімімен қылмыстық жаза тағайындалып және оны өтеуден босатылады.

Қылмыстық теріс қылық, онша ауыр емес немесе ауырлығы орташа қылмыс жасаған адамға қатысты айыптау үкімі төтенше мән-жайлардың салдарынан оның отбасы мүшелері үшін аса ауыр зардапқа әкеп соққан жағдайда да қылмыстық жаза тағайындалып және оны өтеуден босатылып шығарылуы мүмкін (ҚК-нің 76-бабының бірінші бөлігі).

Қылмыстық құқық бұзушылық жасағаннан кейін, бірақ сотқа айыптау актісімен келіп түскен іс бойынша үкім шығарылғанға дейін өзінің іс-әрекеттерінің (әрекетсіздігінің) іс жүзіндегі сипатын және қоғамдық қауіптілігін ұғыну мүмкіндігінен айырылған адамның психикасының бұзылуы ҚК-нің 75-бабының бірінші бөлігіне сәйкес қылмыстық құқық бұзушылық жасаған кінәлі адамның жазасын өтей алмайтын мән-жайлар болып табылады. Мұндай жағдайларда сот жаза тағайындап, оны өтеуден

босату түрінде айыптау үкімін шығарады. Сонымен бірге сот ҚК-нің 93-бабында көзделген медициналық сипаттағы мәжбүрлеу шараларын қолдану қажеттілігі туралы мәселені шешеді.

Қылмыстық заңмен тыйым салынған әрекетті есі дұрыс емес адам жасаған болса немесе адам үкім шығарылғаннан кейін жазаның орындалуына мүмкіндік бермейтіндей психикалық ауруға шалдықса, онда сот ҚПК-нің 521-бабы бірінші бөлігінің негізінде қаулы шығарады.

9. Соттың қылмыстық істі рақымшылық актісінің негізінде қысқартуы туралы мәселе ҚПК-нің 321-бабының бірінші бөлігіне сәйкес сотталушының қатысуымен алдын ала тыңдау өткізіліп қаралуға жатады. Осы ретте рақымшылық актісін қолдануға кедергі келтіретін мән-жайлар болмаған жағдайда, сот істі тоқтату туралы қаулы шығарады, онда істі тоқтатудың негіздері мен сотталушының рақымшылық актісін қолдануға келісімі көрсетіледі. Сотталушының келісімі деп сотталушының тағылған айыпты және мәлімделген азаматтық талапты толық мойындауы түсініледі. Істі тоқтату туралы қаулы ҚПК-нің 327-бабының талаптарына сәйкес келуі және азаматтық талапты өндіріп алу мәселелерін шешуі тиіс. Бұл ретте ҚПК-нің 170-бабы бірінші бөлігінің талаптары бойынша сот азаматтық талапты толық қанағаттандыруға тиіс. Сонымен қатар осы қаулыда сот заттай дәлелдемелер туралы мәселені ҚПК-нің 118-бабының үшінші бөлігінде белгіленген тәртіппен шешеді.

Сотталушы өзін кінәлі емеспін деп есептеген немесе азаматтық талаппен келіспеген жағдайда, сот басты сот талқылауын тағайындайды және өткізеді, ал оған негіздер болған жағдайда кінәліге жаза тағайындалып және одан босату туралы айыптау үкімін шығарумен аяқталады.

Егер сот тергеуі барысында рақымшылық актісін қолдану үшін кедергі келтіретін мән-жайлар анықталмаса, онда сот ҚПК-нің 343-бабына сәйкес істі рақымшылық актісіне байланысты тоқтатады.

Қылмыстық жолмен жиналған ақшалар мен өзге де құндылықтар, заңсыз кәсіпкерліктің және контрабанданың нәрселері – заттай дәлелдемелер ретінде танылған қылмыстық істер бойынша рақымшылық актісін қолдану туралы мәселе басты сот талқылауында шешіледі, себебі бұл заттар ҚПК-нің 118-бабы үшінші бөлігінің 4) тармағына сәйкес соттың үкімі бойынша мемлекеттің кірісіне алынуға жатады.

10. Сотталушының қайтыс болуы ҚПК-нің 35-бабы бірінші бөлігінің 11) тармағының және 327, 343-баптарының негізінде қаулы шығару жолымен сот ісін жүргізудің кез келген сатысында тоқтатылатыны соттарға түсіндірілсін. Қайтыс болған адамды ақтау немесе онымен бірге қылмыстық құқық бұзушылық жасаған басқа адамдарға қатысты істі қарау үшін тараптардың өтінішхаты болған кезде, сонымен қатар қылмыстық жолмен алынған мүлікті, тәркілеуге жататын немесе келтірілген зиянның өтелуін қамтамасыз ететін ақшалай қаражаттар мен

өзге де құндылықтарды анықтау үшін іс жүргізу жалғасады және осыларға негіз болған жағдайда қайтыс болған адамға қатысты айыптау үкімі шығарылып аяқталады. Бұл ретте оны қылмыстық заңның тиісті бабы бойынша айыпты деп тану жөніндегі түйін жаза тағайындаусыз үкімнің қарар бөлігінде көрсетіледі.

ҚК-нің 83-бабында көзделген негіздер болған кезде кәмелетке толмағанға қатысты айыптау үкімі қылмыстық жаза тағайындаусыз не қылмыстық жауаптылықтан босату арқылы шығарылады. Бұл ретте кәмелетке толмағанға қатысты тәрбиелік әсері бар мәжбүрлеу шаралары қолданылуы мүмкін.

11. ҚК-нің 71-бабында белгіленген қылмыстық жауаптылыққа тартудың ескіру мерзімдері өтіп кеткен жағдайда, іс жүргізу ҚПК-нің 35-бабы бірінші бөлігі 4) тармағының, 327 және 343-баптарының негізінде қаулы шығару жолымен алдын ала тыңдау немесе басты сот талқылауы кезінде тоқтатылатынын соттардың ескергендері жөн.

Егер сотталушы істі аталған негіз бойынша тоқтатуға қарсы болса, онда іс жүргізу жалғасады және оған негіздер болған жағдайда айыптау үкімін шығарып, жасалған қылмыстық құқық бұзушылық үшін қылмыстық жауаптылықтан босатады.

Басты сот талқылауында, мысалы, қылмыстық құқық бұзушылық қайта сараланған жағдайда, ескіру мерзімінің өтіп кеткені анықталған кезде сот айыптау үкімін шығарып, кінәлі адамды қылмыстық жауаптылықтан босатады.

Өлім жазасы немесе өмірбойына бас бостандығынан айыру тағайындалуы мүмкін қылмыстық құқық бұзушылық жасаған адамға ескіру мерзімін қолдану туралы мәселені сот басты сот талқылауында ғана үкім шығару жолымен шешеді. Бұл ретте сот ескіру мерзімін қолдануға, айыптау үкімін шығаруға және адамды қылмыстық жауаптылықтан босатуға құқылы. Егер сот ескіру мерзімінің өтіп кетуіне байланысты адамды қылмыстық жауаптылықтан босатуға мүмкіндік жоқ деп тапса, онда ол ҚК-нің 71-бабының бесінші бөлігіне сәйкес айыптау үкімін жаза тағайындай отырып шығарады.

12. Сот ҚПК-нің 36-бабының бірінші бөлігіне сәйкес іс бойынша іс жүргізуді қаулымен тоқтатуға не кінәлі адамның шын өкінуіне, жәбірленушімен татуласуына, оның ішінде медиация тәртібімен татуласуына және қоғамға қауіпті қолсұғушылықтан туындаған үрейлену, қорқу немесе сасқалақтау салдарынан қажетті қорғаныс шегінен шыққан кезде, кәмелетке толмағанның психикасының бұзылуына байланысты емес психикалық дамуы жағынан артта қалған кезде келтірілген зиянды қалпына келтірумен байланысты ақталмайтын негіздер бойынша, яғни ҚК-нің 65-бабының бірінші бөлігінде, 66, 67-баптарында, 68-бабының екінші және үшінші бөліктерінде, 83-бабының бірінші бөлігінде, 15-бабының үшінші бөлігінде көзделген жағдайларда және Қылмыстық кодекстің Жалпы бөлігінде тікелей көзделген қылмыстық жауаптылықтан

босатудың басқа да ақталмайтын негіздері бойынша кінәлі адамды қылмыстық жауаптылықтан босата отырып айыптау үкімін шығаруға құқылы.

ҚК-нің 125, 175, 253 (1-тармағы), 255, 261, 267, 287, 288, 296 (2-тармағы), 347, 367 (2-тармағы), 426, 442, 444, 445, 446, 447, 453 - баптарының ескертпелерінде көрсетілген мән-жайлар да айыптау үкімін қылмыстық жауаптылықтан босата отырып шығаруға әкеп соқтыратын, ақталмайтын негіздерге жатады.

Осы барлық жағдайларда, егер тараптардың арасында қылмыстық жауаптылықтан босатуға әкеп соқтыратын мән-жайлардың болуы туралы дау орын алмаса, іс бойынша іс жүргізу алдын ала тыңдау немесе басты сот талқылауы сатысында ҚПК-нің 35-бабы бірінші бөлігінің 12) тармағы, 36-бабы бірінші бөлігі, 327 және 343-баптарының негізінде қаулымен тоқтатылады.

Аталған негіздер бойынша айыптау үкімі ҚПК-нің 393-бабының бесінші бөлігіне сәйкес басты сот талқылауы аяқталғаннан кейін ғана қылмыстық жауаптылықтан босата отырып шығарылады.

13. ҚПК-нің 393-бабының сегізінші бөлігіне сәйкес жаза тағайындау және жазаны өтеуді кейінге қалдыру жөніндегі айыптау үкімі ҚК-нің 74-бабы бірінші бөлігінің негізінде, осы нормада белгіленген шектеулер ескеріле отырып, жүкті әйелдерге және жас балалары бар әйелдерге, жас балаларды бір өзі тәрбиелеп отырған еркектерге қатысты шығарылады.

ҚК-нің 76-бабының екінші бөлігінің негізінде, осы нормада белгіленген шектеулер ескеріле отырып, ауыр немесе аса ауыр қылмыс жасаған адамдарға қатысты жаза тағайындау және жазаны өтеуді кейінге қалдыру жөніндегі айыптау үкімі төтенше жағдайлар салдарынан оның отбасы мүшелеріне аса ауыр зардаптар төнген жағдайда шығарылады.

Бұл ретте ҚК-нің 74-бабының бірінші бөлігінде немесе 76-бабының екінші бөлігінде көрсетілген негіздердің ең болмағанда біреуі орын алса, бұл жазаны өтеуді кейінге қалдыру туралы мәселені талқылауға және уәждерді келтіре отырып шешуге соттарды міндеттейтінін олардың ескергені жөн.

14. Үкімнің кіріспе бөлігі ҚПК-нің 396-бабының талаптарына сәйкес келуі және ол Қазақстан Республикасының атынан шығарылатыны туралы көрсетіліп басталуы тиіс. Үкімнің шығарылған күні оның жарияланған күні, айы, жылы болып табылады. Шығарылған жері үкім қаралған және оған істі алқалы құрамда қараған кезде төрағалық етуші мен соттың құрамы қол қойған қала немесе өзге де елді мекен болып табылады.

Сонымен бірге үкімнің осы бөлігінде үкім шығарған соттың толық және нақты атауы, лауазымдары көрсетілген сот құрамы, мемлекеттік айыптаушы, қорғаушы, сот отырысының хатшысы, аудармашы, процеске қатысушы өзге де адамдар, егер қатысқан болса, олардың өкілдері көрсетілуі тиіс. Үкімнің кіріспе бөлігінде аталған әр адамның тегі ғана емес,

сонымен бірге аты-жөні көрсетілуі тиіс. ҚПК-нің 396-бабының 4) тармағында көрсетілген сотталушы жөніндегі барлық мәліметтер көрсетіледі. Бұл ретте сотталғанның аты, әкесінің аты, тегі туған жері, жылы, айы, күні оның жеке басын куәландыратын құжатқа сәйкес келуі тиіс.

Істің ашық немесе жабық отырыста қаралғаны, сот дыбыс-бейне жазбасын қолданғаны, жеделдетілген сотқа дейінгі тергеу тәртібімен аяқталған істің қаралғаны, оның қысқартылған тәртіппен, келісімдік тәртіппен, бұйрық арқылы іс жүргізу немесе жеке айыптау тәртібімен қаралғаны да осында көрсетіледі.

15. Соттарға қылмыстық іс үшін маңызы бар сотталушының жеке басы туралы өзге де мәліметтерге жаза тағайындағанда, қылмыстық-атқару жүйесі мекемесінің түрін белгілеген кезде, қылмыстың қайталану түрін анықтағанда, әрекетін саралағанда ескерілетін деректер жататыны түсіндірілсін. Оларға жойылмаған және алынып тасталмаған соттылықтары, рақымшылық жасау актісін қолдану, сотталушының мүгедектігі туралы және басқа да мәліметтер жатады.

Жойылмаған соттылығы туралы мәліметтер келтірілген кезде сотталған күні, қылмыстық заң, жазалау шарасы, жазаны бас бостандығынан айыру мекемелерінде өтеуі, жазадан босатудың негізі мен күні көрсетіледі. Сотталушыны бұрын соттаған соттың атауы, егер тағайындалған жаза өтелмесе және жаңа жаза қылмыстардың жиынтығы немесе үкімдердің жиынтығы бойынша тағайындалуы мүмкін болған жағдайда ғана көрсетіледі.

Жойылған және алынып тасталған соттылықтар үкімнің кіріспе бөлігінде көрсетілмейді. Сотталушыға бұрын рақымшылық актісі қолданылған жағдайда және бұл мән-жай жаңадан қабылданған рақымшылық актісін қолдану туралы мәселені шешу үшін маңызды болған жағдайда осы мәліметтер көрсетіледі.

Үкімнің кіріспе бөлігінде сотталушы айыпталып отырған және ол бойынша сотқа берілген қылмыстық құқық бұзушылықты көздейтін қылмыстық заң (бабы, бөлігі, тармағы) көрсетілуге тиіс. Алдын ала тыңдау немесе басты сот талқылауы барысында айыптау өзгертілген жағдайда, сотталушыға қай қылмыстар жасағаны үшін түпкілікті айыптың тағылғаны көрсетіледі.

16. Үкімнің сипаттау-уәждеу бөлігінің сот отырысында зерттелген дәлелдемелерге сәйкес келуі заңды үкім шығару шарттарының бірі болып табылады. Осы бөлікті әзірлеген кезде сот ҚПК-нің 397-бабының талаптарын орындауға міндетті.

Үкімнің сипаттау бөлігінде сот дәлелденді деп тапқан қылмыстық әрекеттің сипаттамасын, ол жасалған жерді, уақытты, оны жасау тәсілін, айып нысанын, қылмыстық құқық бұзушылықтың уәждері мен салдарларын қамтуы тиіс. Егер қылмыстық құқық бұзушылықты адамдар тобы, алдын ала сөз байласқан адамдар тобы немесе ұйымдасқан топ

жасаса, онда әр сотталушының нақты қылмыстық әрекеттері сипатталуға тиіс.

Көп эпизодты қылмыстық құқық бұзушылықтар бойынша үкімді дайындаған кезде оқиғалардың хронологиясын, дәйектілігін өзара байланыста сақтау қажет. Эпизодтардың сипатталуын 1, 2, 3 және т.б. цифрлармен нөмірлеуге болады.

Үкімнің уәждеу бөлігінде сотталушының тағылған айыпқа көзқарасы көрсетіледі. Сотталушының тағылған айыпқа көзқарасы оның нақты тұжырымдалған ұстанымын, айыпты толық немесе ішінара мойындайтынын, айыптың қай бөлігі немесе қандай қылмыстық-құқықтық саралау бойынша өзін кінәлі деп мойындайтынын және айыптың қай бөлігімен келіспейтінін не кінәні толық мойындамайтынын қамтуы тиіс.

Сонымен қатар үкімнің уәждеу бөлігінде жәбірленушінің, куәлардың айғақтары, сот отырысында зерттелген сақтауға қойылған айғақтардың, процестік әрекеттер хаттамаларының, іс материалдарының мазмұны көрсетіледі. Процестік әрекеттердің хаттамаларына және өзге де материалдарға сілтемеде қылмыстық істің томдары мен беттері көрсетілуі тиіс.

Нормативтік құқықтық актілердің, қажет болған жағдайда ережелері қаралып отырған қылмыстық іске қатысы бар Қазақстан Республикасы ратификациялаған халықаралық шарттардың қолданылуы да осы бөлікте негізделеді.

Осында дәлелдемелердің талдауы, соттың айыптың дәлелденгені және әрекеттің саралануы туралы түйіндері, соттың бір дәлелдемелерді қабылдау, екіншілерінен бас тарту уәждері, қорғау және айыптау тарабының әрбір дәлелін бағалау, қылмыстың қайталануының түрі және жаза туралы шешімдері азаматтық талап бойынша, заттай дәлелдемелер, процестік шығындарды бөлу туралы және ҚПК-нің 390-бабында көзделген өзге де мәселелер бойынша негіздеме сол бірізділікпен келтіріледі. Уәждеу бөлігі қарар бөлігінде жазылатын шешімдердің негіздемесі болып табылады, сондықтан ол оған қайшы келмеуге тиіс.

17. Айыптау үкімінің уәждеу бөлігінде өзінің көзқарасын негіздеуге келтірген сотталушының дәлелдеріне берілген баға жазылады.

Сотталушы сотқа дейінгі іс жүргізу кезінде іс бойынша берген айғақтарын өзгерткен жағдайда, сот оның барлық айғақтарын жан-жақты тексеріп, оларды өзгерту себебін анықтауы, оларға басқа дәлелдермен бірге объективті баға беруі тиіс.

Мұндайда сотталушының айғақ беруден бас тартуы оның кінәлілігінің дәлелдемесі болып табылмайтынын ескерген жөн. Сотталушының кінәні мойындамауын және айғақ беруден бас тартуын өзіне тағылған айыптан қорғану тәсілі деп бағалаған жөн және бұл оның жеке басын жағымсыз тұрғыда сипаттайтын мән-жай ретінде қарастырылмауға тиіс.

Конституцияның 77-бабы 3-тармағының 9) тармақшасына сәйкес ешкімді өз мойындауы негізінде ғана соттауға болмайды. Осыған байланысты сотталушының өз кінәсін мойындауы іс бойынша жиналған өзге дәлелдердің жиынтығымен кінәлілігі расталған жағдайда ғана айыптау үкімінің негізіне алынатынын соттардың ескергендері жөн.

18. Кінәсіздік презумпциясына орай және ҚПК-нің 19-бабына сәйкес айыптау үкімін болжамдарға негіздеуге болмайды және ол анық дәлелдердің жеткілікті жиынтығымен расталуы тиіс.

Үкімнің мәтіні қосымша дәлелдемелерге қатысты тараптардың өтінішхаттары, олардың қатыстылығы, жарамдылығы мен анықтығы жөнінде, егер басты сот талқылауында осы өтінішхаттар бойынша жеке қаулы ретінде шешім қабылданбаса, уәжді шешімді қамтуы тиіс.

Іс бойынша туындаған барлық болжамдар зерттелуге тиіс. Дәлелдемелердің арасындағы қайшылықтар анықталуға әрі бағалануға жатады. Сотталушының кінәлілігі жөнінде сөйілмеген күдік, сондай-ақ қылмыстық және қылмыстық-процестік заңдарды қолданған кезде туындайтын күмәндер оның пайдасына шешілуге тиіс.

19. Үкімнің уәждеу бөлігінде дәлелдемелерді келтіре отырып, сот оларды атаумен және мазмұнын келтірумен ғана шектелмей, сонымен бірге оларды жан-жақты талдауға, сотталушыны кінәлайтын және ақтайтын, соттың түйіндерін бекітетін және осы түйіндерге қайшы келетін барлық дәлелдемелерге баға беруге міндетті.

Бірнеше сотталушыға қатысты істі қараған кезде не сотталушы бірнеше қылмысты жасаған деп айыпталса, онда сот әр сотталушыға және әрбір айыптауға қатысты дәлелдемелерді талдауы қажет. Дәлелдемелерді келтіре отырып, олардың қандай мән-жайларды бекітетінін, қайсысын жоққа шығаратынын, қандай себеппен бір дәлелдемелер дұрыс деп танылып, екіншілері қабылданбайтынын көрсету қажет.

Дәлелдемелерді бағалаған кезде соттардың Конституцияның 77-бабы 3-тармағының 9) тармақшасында, ҚПК-нің 112 және 125-баптарында бекітілген ережелерді басшылыққа алғаны және заңды бұза отырып алынған дәлелдемелердің заңды күшінің болмайтынын, сол себептен оларды айыптау үкімінің негізіне алуға, сондай-ақ ҚПК-нің 113-бабында көрсетілген кез келген мән-жайларды дәлелдеу кезінде қолдануға болмайтынын ескергендері жөн. Дәлелдемелер заңды бұзушылықпен алынған деп танылған жағдайда сот қандай заң бұзушылығы орын алғанын көрсетіп, оны іс жөніндегі дәлелдемелер жиынтығынан алып тастау туралы өз шешімін үкімде уәждеуге тиіс.

20. Қылмыстық істерді қараған кезде соттар тікелей сот ісін жүргізу қағидатын сақтаулары қажет. ҚПК-нің 331-бабына сәйкес үкім тікелей басты сот талқылауында зерттелген дәлелдемелерге негізделуге тиіс. Егер дәлелдемелер сот отырысында тараптардың қатысуымен зерттелмеген болса, сот өз түйіндерін растау үшін үкімде оларға сілтеме жасауға құқылы емес.

Сотталушының, жәбірленушінің, куәлардың сотқа дейінгі іс жүргізу барысында іс бойынша алынған айғақтарын жария етуге, сондай-ақ жауап алу хаттамасына қоса тіркелген олардың айғақтарының дыбыстық жазбасын, бейне жазбасын немесе киноға түсірілімдерді тыңдатып-көрсетуге және үкімде оларға сілтеме жасауға ҚПК-нің 368 және 372-баптарында көрсетілген жағдайларда ғана жол беріледі. Бұл айғақтардағы нақты деректер басты сот талқылауында тексеріліп, жан-жақты зерттеліп және расталғаннан кейін ғана сот түйіндерінің негізіне алынуы мүмкін.

Сот тергеуі қысқартылған тәртіппен жүргізілсе, үкім тергеу және анықтау жүргізу барысында алынған және тараптар сотта дау айтпаған дәлелдемелерге негізделуі мүмкін. Сотқа дейінгі тексеру кезінде алынған дәлелдемелер туралы дау туындаған жағдайда, олар тікелей сот отырысында тексерілгені және зерттелгені жөн. Сот бұл ретте сот тергеуін толық көлемде жүргізу туралы қаулы шығаруға тиіс.

21. Сотталушының жұбайы немесе жақын туысқаны болып табылатын жәбірленуші, куә айғақ беруден бас тартса, сондай-ақ сотталушының өзі немесе діни қызметші айғақ беруден бас тартса, соттың, егер іс бойынша сотқа дейінгі іс жүргізу барысында, жауап алар алдында оларға Конституцияның 77-бабы 3-тармағының 7) тармақшасындағы, ҚПК-нің 28 және 78-баптарындағы ешкімнің өзіне, жұбайына (зайыбына) және жақын туыстарына, сондай-ақ діни қызметші өзіне сеніп сырын ашқан адамдарға қарсы айғақтар беруге міндетті емес екені туралы ережелер түсіндірілген жағдайда ғана үкімде осы адамдардың бұрын берген айғақтарына сілтеме жасауына болады.

22. Сотта істі талқылау сотталушыларға ғана қатысты жүргізілетінін ескере отырып, сот үкімде сотқа тартылмаған басқа адамдардың қылмыстық құқық бұзушылық жасаудағы кінәсін дәлелдейтін түйіндердің келтірілуіне жол бермеуге тиіс.

Егер қылмыстық құқық бұзушылыққа қатысушылардың кейбіреулері заңда көрсетілген негіздер бойынша қылмыстық жауаптылықтан босатылса, сот сотталушының қылмыстық құқық бұзушылыққа қатысу дәрежесін, оның әрекеттерін саралау және істің өзге де маңызды мән-жайларын анықтау үшін үкімде іс бойынша іс жүргізуді тоқтату негіздерін міндетті түрде көрсете отырып, сол адамдардың қылмыстық құқық бұзушылық жасауға қатысуы туралы мәліметтерді келтіре алады.

Егер кейбір айыпталушыларға қатысты іс жеке жүргізілуге бөлініп шығарылса, үкімде сотталушының қылмыстық құқық бұзушылықты басқа адамдармен бірігіп жасағаны олардың тегі ескерілмей көрсетіледі.

23. Егер сотталушы қылмыстық заңның әр түрлі баптарымен (баптардың бөліктерімен) сараланатын бірнеше қылмыстық құқық бұзушылық жасаған деп айыпталса және олардың кейбіреулерін

жасағаны жөніндегі айып расталмаса, онда сот үкімнің уәждеу бөлігінде сотталушыны кейбір қылмыстарды жасағаны үшін айыпты деп танудың және басқалары бойынша айыптан ақтаудың уәждерін келтіруге, ал үкімнің қарар бөлігінде сотталушыны қылмыстық заңның кейбір баптары бойынша айыпты деп тану және кейбір баптары бойынша ақтау туралы тиісті шешімді тұжырымдауға міндетті.

24. Сотталушы қылмыстық заңның бір бабымен сараланатын бірнеше қылмыстық құқық бұзушылық (мысалы, бірнеше ұрлық немесе жалғасқан қылмыстық әрекеттің бірнеше эпизодтары) жасаған деп айыпталған жағдайда және кейбіреулері бойынша оның кінәсі расталмаса, сот үкімнің уәждеу бөлігінде дәлелдемелерді келтіре отырып, осы бөліктегі айыпты негізсіз деп тану туралы тұжырым жасағаны жөн, ал қарар бөлігінде сотталушыны жеке эпизодтар бойынша ақталғанын көрсетуі тиіс.

25. Тағылған айыптаудың бөлігі дәлелденбеген жағдайда (саралаушы мән-жайлар дәлелденбесе немесе болмаса), егер бұл жасалған әрекеттің саралануын өзгертуге әкеліп соқтырса, сот үкімнің уәждеу бөлігінде айыптаудың осы бөлігін негізсіз деп тану туралы түйін жасап, қарар бөлігінде сотталушыны дәлелденген қылмыстық құқық бұзушылықты жасағаны үшін кінәлі деп тану туралы түпкілікті шешім қабылдайды.

Тағылған айып бөлігінің дәлелденбеуі жасалған әрекеттің саралануын өзгертпесе (бап және баптың бөлігі бұрынғыдай қалса), онда соттың үкімнің уәждеу бөлігінде дәлелдемелерді келтіре отырып, айыптаудың сол бөлігін негізсіз деп тану туралы тұжырым жасауына жеткілікті болады.

26. Егер сотталушы бір қылмыстық құқық бұзушылықты жасаса, алайда ол қылмыстық заңның бірнеше баптарымен қате сараланса, соттың үкімнің уәждеу бөлігінде тиісті уәждерді келтіре отырып, қате тағайындалған бапты (немесе баптарды) алып тастау туралы көрсетуі жеткілікті болады.

27. Қылмыстық құқық бұзушылықты сотталушыға айып тағылмаған заңның бабы бойынша саралау қажет болған жағдайда, заңның жаңа бабы бойынша сараланған әрекеттер сотталушыға бұрын тағылып, неғұрлым ауыр қылмыстың белгілерін қамтымаған және нақты мән-жайлар бойынша басты сот талқылауында мемлекеттік айыптаушы қолдаған түпкілікті айыптан елеулі айырмашылықтары болмаған, ал айыптың өзгертілуі сотталушының жағдайын нашарлатпаған және оның қорғану құқығын бұзбаған жағдайда ғана қылмыстың саралануын осылай өзгертуге болатынын соттың ескергені жөн.

Сонымен қатар, сотталушыға неғұрлым ауыр немесе алғашқысынан ерекше айыпты басты сот талқылауы барысында прокурор ҚПК-нің 340-бабының бесінші бөлігіне сәйкес жаңа айыптау актісін жасап тағуы мүмкін екенін ескерген жөн.

Жәбірленушінің сотталушыға неғұрлым ауыр немесе бастапқыдан ерекшеленетін айыпты тағу туралы өтінішхаты оны прокурор қолдаған жағдайда ғана қанағаттандырылуға жатады.

Санкциясы неғұрлым қатаң жазаны көздейтін қылмыстық заңның басқа нормасы (бабы, баптың бөлігі) қолданылған; жасалған әрекеттің заңдық бағасын өзгертпесе де айыптауға неғұрлым ауыр жазаны немесе айып көлемін ұлғайтуды көздейтін заңға қылмыстық құқық бұзушылықтың саралануын өзгертуге әкеп соқтыратын сотталушыға қосымша тағылмаған фактілер мен эпизодтар, саралау белгілері, жағдайын ауырлататын мән-жайлар енгізілген кезде айыптау неғұрлым ауыр деп есептеледі.

Нақты мән-жайлар бойынша алғашқыдан ерекше айыптау деп сотталушының қорғану құқығын бұзуға алып келетін ҚПК-нің 299-бабы үшінші бөлігінің 1), 2), 3) 4) тармақтарында аталған мән-жайлар мен мәліметтердің кез келген өзгеруін есептеген жөн.

28. Егер бұрын тағылған айып тек жәбірленушінің шағымымен ғана қозғалуға жататын істер бойынша қылмыстық құқық бұзушылықтар үшін жауаптылықты көздейтін қылмыстық заңның бабына қайта саралануға жататын болса, (ҚПК-нің 32-бабының екінші және үшінші бөліктерінде көрсетілген), сот істе сотталушыны қылмыстық жауаптылыққа тарту туралы жәбірленушінің арызы немесе сот отырысында ауызша өтініші болған жағдайда, сотталушының әрекеттерін қылмыстық заңның аталған баптары бойынша саралап, айыптау үкімін шығара алады.

Істе жәбірленушінің сотталушыны қылмыстық жауаптылыққа тарту туралы арызы (шағымы) болмаған жағдайда немесе ол сот отырысында айыптаудан бас тартса, немесе өзінің сотталушымен татуласқаны туралы мәлімдесе, онда сот сотталушының әрекеттерін қылмыстық заңның жоғарыда аталған баптары бойынша саралау қажеттігі туралы тұжырымды негіздеп, қаулымен ҚПК-нің 35-бабы бірінші бөлігінің 5) тармағының және 343-бабының негізінде іс жүргізуді тоқтатады.

Істе жәбірленушінің шағымы болмаған жағдайда не ол сотталушыны қылмыстық қудалаудан бас тартса, онда прокурор жеке немесе жеке-жариялы тәртіппен қудаланатын қылмыстық құқық бұзушылықты жасағаны үшін айыптауды ҚПК-нің 32-бабының төртінші бөлігінде көрсетілген мән-жайлар болған жағдайда ғана сот отырысында қолдауы мүмкін. Осындай мән-жайларда істі қарау негіздері болған жағдайда іс айыптау үкімін шығарумен аяқталады.

29. Сотталушының әрекетін бағалауға жататын белгілер бойынша (мысалы, аса қатыгездік, қоғамды көрінеу сыйламау, елеулі түрде құқықтарды бұзу, туындаған ауыр салдар және т.б.) қылмыстық құқық бұзушылықтар жасағаны үшін кінәлі деп тани отырып, сот үкімнің уәжді бөлігінде жасалған әрекетте сол немесе өзге саралау белгісінің болуы туралы қорытынды жасау үшін негіз болып табылатын мән-жайларды келтіруге міндетті.

30. Басты сот талқылауында анықталған қылмыстардың қайталануын тану негіздері үкімнің уәждеу бөлігінде жазылады. Қайталану түрі үкімнің қарар бөлігінде көрсетілуге тиіс.

31. Бірнеше эпизодтан тұратын іс бойынша үкім шығарған кезде соттың қылмыстық құқық бұзушылықтың белгіленген мән-жайларын әр эпизод немесе қылмыстық құқық бұзушылық бойынша кінәлілік және әрекеттің заңдық бағасы туралы соттың түйіндерін растайтын оқиғалар мен дәлелдердің ретін ескере отырып, жеке баяндауға мүмкіндігі бар. Бұл ретте соттың дәлелдемелерді талдағаннан кейін және эпизодтар бойынша айыптылардың әрекеттерін саралағаннан кейін үкімнің уәждеу бөлігінде әр сотталушыға қатысты дәлелденген айыптың көлемі туралы және оның әрекеттерін түпкілікті саралау туралы жинақталған түйінді жалпы негіздегені жөн.

32. ҚПК-нің 340-бабында көрсетілген басты сот талқылауының шегі тек айыпкерге қатысты және егер ол алдын ала тыңдау немесе басты сот талқылауы барысында өзгертілмесе, сотқа берілген айыптаудың көлемінде ғана жүргізіледі.

Егер мемлекеттік айыптаушы айыптауды өзгертсе және жәбірленуші бұрынғы айыптауды талап етпесе, онда сот шешім шығарған кезде сот тергеуі немесе сот жарыссөздері барысында түпкілікті тұжырымдалған жаңа айыптауды басшылыққа алады.

Мемлекеттік айыптаушы және жәбірленуші айыптаудан толық бас тартқан жағдайда уәжді қаулы шығарылып, іс бойынша іс жүргізу тоқтатылады.

Егер мемлекеттік айыптаушы айыптаудан бас тартып, жәбірленуші бұрынғы айыптауды талап етсе, онда сот прокурорды бұдан әрі процеске қатысудан босатып, жеке айыптаушының немесе оның өкілінің қатысуымен істі қарауды жалғастырады және сотталушы сотқа берілген айыптауды негізге ала отырып, анықталған мән-жайларға орай айыптау немесе ақтау үкімін шығарады.

Мемлекеттік айыптаушы және жәбірленуші айыптаудан ішінара бас тартқан жағдайда сот бөлек қаулы шығару арқылы істің сол бөлігінде сот ісін жүргізуді тоқтатады. Бұл қаулы айыптаудың қалған бөлігі бойынша шығарылатын үкіммен бірге шығарылады.

Айыптау өзгертілген жағдайда, сотта мемлекеттік айыптаушының жазбаша түрде ұсынған айыптаудың жаңа уәжді тұжырымдамасы болуға тиіс. Мемлекеттік айыптаушының айыптаудан толық не бір бөлігінен бас тартуы да сотқа уәждер келтіріліп, жазбаша түрде ұсынылуы қажет.

33. Егер сотталушыға қылмыстық заңның бірнеше баптары бойынша айып тағылса және сот басты сот талқылауы кезінде олардың кейбіреулері бойынша істі тоқтату қажеттігі туралы түйін жасаса, онда бұл туралы шешім бөлек қаулыда баяндалады, ал үкімде сотталушыны басқа қылмыстық құқық бұзушылықтар бойынша айыптаудың тоқтатылғаны көрсетіледі.

34. Сотталушының әрекеттерін саралау мәселесін шешкеннен кейін сот үкімнің уәждеу бөлігінде ҚК-нің 52-ден бастап 64-ті қоса алғандағы баптарында, 81, 82, 83-баптарында көрсетілген қағидаларды сақтай отырып,

кінәліні жазалау жөнінде түйін жасайды. Бірнеше адам айыпталған жағдайда жаза тағайындау туралы түйін әрқайсысына қатысты жеке жасалады.

35. Айыптау үкімін шығарған кезде сот қылмыстық істе мәлімделген азаматтық талапты қарауға, ол бойынша тараптарға сөз беруге, үкімде олардың пікірін келтіруге және материалдық заңға сілтеме жасай отырып, ҚПК-нің 170-бабында көрсетілген шешімдердің бірін қабылдауға міндетті. Қойылған талап толық не ішінара қанағаттандырылған жағдайда үкімде оны өз еркімен орындау үшін мерзім белгіленеді.

Егер сот өз әрекеттерімен мүліктік зиян келтірген бірнеше сотталушыға қатысты істі қараса, онда үкімде дәлелдерін келтіре отырып, өндіріп алу азаматтық-құқықтық жауапкершіліктің ортақ немесе үлестік нысанында жүзеге асырылатынын көрсетеді.

Азаматтық талап арыз бойынша жан-жақты есеп-қисап жүргізу мүмкін болмаған жағдайда және бұл мән-жай қылмыстық құқық бұзушылықты саралауға әсер етпесе, сот уәждерін көрсете отырып, азаматтық талапкердің талап арызды қанағаттандыруға құқығын танып, оның мөлшері жөніндегі мәселені азаматтық сот ісін жүргізу тәртібімен қарауға тапсырады.

Талап арыздан бас тартуды қабылдау туралы мәселені шешкен кезде сот бұл әрекеттердің заңға қайшы келмейтінін, басқа адамдардың құқықтары мен заңмен қорғалатын мүдделерін бұзбайтынын тексереді. Бұл ретте ҚПК-нің 169-бабының үшінші бөлігіне сәйкес соттың талап арыздан бас тарту бойынша іс жүргізуді тоқтату туралы қаулыны сот талқылауының кез келген уақытында, бірақ үкім шығару үшін кеңесу бөлмесіне кеткенге дейін қабылдайтынын ескерген жөн.

36. Қылмыстық іс бойынша азаматтық талап арыз берілген кезде мемлекеттік салықтан тек талапкер босатылатынын ескере отырып, сот талап арыз толық не ішінара қанағаттандырылған жағдайда, Қазақстан Республикасы Азаматтық процестік кодексінің 117-бабының бірінші бөлігінің негізінде жауапкерден (жауапкерлерден) мемлекет кірісіне толық не талап арыздың қанағаттандырылған бөлігіне қарай мемлекеттік бажды өндіру туралы мәселені шешеді.

Осыдан кейін заттай дәлелдемелердің мәселесі және процестік шығындар туралы шешімдердің уәждері келтіріледі, бұл ретте сот ҚПК-нің 118-бабы үшінші бөлігінің, 177, 178-баптарының талаптарын басшылыққа алады.

ҚПК-нің 173-бабында көзделген жәбірленушілердің кейбір санаттарына өтемақы төлеу «Жәбірленушілерге өтемақы қоры туралы» Қазақстан Республикасының 2018 жылғы 10 қаңтардағы №131-VI Заңының ережелеріне (бұдан әрі - Қор) сәйкес қылмыстық қудалау органы шешімінің негізінде бюджетті атқару жөніндегі орталық уәкілетті орган жүргізеді. Аталған қордан жәбірленушіге өтемақы ретінде төленген ақшаны қайтару, Қорға мәжбүрлі төлемдерді өндіріп алу туралы сотталушыға қойылатын регрестік талаптар және олардың мөлшерлері де айыптау үкімінің

қарар бөлігінде көрсетілуге тиіс. Мәжбүрлі төлемнің мөлшері ҚК-нің 98-1, 98-2-баптарында көзделген тәртіппен анықталады және 2018 жылғы 1 шілдеден бастап қолданысқа енгізіледі.

37. Үкімнің барлық бөліктері логикалық байланысты құжатты құрайтын болғандықтан, айыптау үкімінің қарар бөлігі ҚПК-нің 398-бабының талаптарына сәйкес келіп, кіріспе және сипаттау-уәждеу бөліктерінен туындауы тиіс. Үкімнің қарар бөлігінде шешілуге тиіс мәселелер заңда аталған тәртіппен баяндалады. Үкімнің қарар бөлігіндегі сотталушыны кінәлі деп тану туралы шешім қылмыстық заң (бап, бөлік, тармақ) көрсетіліп, сипаттау-уәждеу бөлігінде көрсетілген айыптау тұжырымдамасынан туындайды.

Сонымен бірге, айыптау үкімінің қарар бөлігінде: сотталушы кінәлі деп танылған әр қылмыстық құқық бұзушылық үшін, ал тиісті жағдайларда қылмыстық құқық бұзушылықтың жиынтығы және үкімдердің жиынтығы бойынша тағайындалған негізгі және қосымша жазаның түрі мен мөлшері; шартты түрде сотталудың, шартты түрде мерзімінен бұрын босатудың күшін жою немесе күшінде қалдыру туралы шешім; сотталушыны мемлекеттік наградаларынан, атақтарынан, сыныптық шенінен, дипломатиялық дәрежесінен, біліктілік сыныбынан айыру туралы; бұлтартпау шарасы туралы; жазаны есептеудің басталуы туралы; алдын ала қамауда болуын есепке алу туралы; мәжбүрлеп емдеуді тағайындау және сотталушыға қамқоршылық белгілеу туралы; қылмыстың қайталану түрі туралы көрсетілуі тиіс.

Қылмыстық заңның бірнеше баптары бойынша бірнеше адам сотталған жағдайда олардың әрқайсысына алдымен кінәлі болып танылған әр қылмыстық құқық бұзушылық үшін, содан кейін әрқайсысына қылмыстық құқық бұзушылықтардың жиынтығы бойынша, негіздер болған жағдайда үкімдердің жиынтығы бойынша жаза тағайындалады.

Жаза ретінде бас бостандығынан айыру тағайындалған кезде сот үкімнің қарар бөлігінде оның мерзімі (жылдар санын жазбаша жазып), сотталушы жазасын өтеуге тиіс мекеме режимінің түрі, оны есептеудің басталуы, қамауда болған уақытын есепке алу туралы көрсетуі тиіс. Бас бостандығынан айыруды өтеудің тәртібі (белгілі бір режимдегі қылмыстық-атқару жүйесінің мекемесінде) түпкілікті жаза тағайындалғаннан кейін ғана көрсетіледі.

38. Осы қылмыстық құқық бұзушылық үшін заңда көзделген жазаға қарағанда неғұрлым жеңіл жаза тағайындалған жағдайда немесе баптың санкциясында міндетті ретінде көзделген қосымша жазаны қолданбаған жағдайда үкімнің қарар бөлігінде ҚК-нің 55-бабының негізінде жаза тағайындалғаны көрсетіледі. Бірнеше қылмыстық құқық бұзушылық жасағаны үшін кінәлі адамға жаза: бір немесе жасаған әрбір қылмыстық құқық бұзушылығы үшін алдымен ҚК-нің 55-бабы қолданылып, ал одан кейін ҚК-нің 58-бабының ережелері бойынша тағайындалады.

39. Шартты соттау қолданғанда сот пробациялық бақылауды бас бостандығынан айырудың барлық тағайындалған кезеңіне, ал кәмелетке толмағандарға алты айдан бір жылға дейінгі мерзімге белгілейді. Пробациялық бақылау ҚК-нің 44-бабының екінші бөлігінде көрсетілген міндеттерді сотталушының орындауын қамтиды. Бірнеше қылмыстық құқық бұзушылық жасаған адамға ҚК-нің 63-бабы негізінде, шартты жаза тағайындау туралы шешім тек оған түпкілікті жаза тағайындалғаннан кейін ғана көрсетіледі.

40. Сотталушыны заңда көрсетілген жағдайларда жазадан босату қажеттілігі туралы түйін жасай отырып, сот айыптау үкімінің қарар бөлігінде оны қылмыстық құқық бұзушылық жасағаны үшін кінәлі деп танып, жаза тағайындап, содан кейін заңға сілтеме жасай отырып, жазаны өтеуден босату туралы көрсетеді.

Айыптау үкімін жаза тағайындаусыз шығарған кезде сот үкімнің қарар бөлігінде кінәлі деп тану туралы, заңға сілтеме жасап, жазаның тағайындалмайтыны туралы, ал кәмелетке толмағанға қатысты тәрбиелік әсері бар мәжбүрлеу шараларын тағайындау туралы шешімді көрсетеді.

Адамды қылмыстық жауаптылықтан босату жөніндегі айыптау үкімінің қарар бөлігінде сотталушыны қылмыстық құқық бұзушылық жасауда кінәлі деп тану туралы және заңға сілтеме жасап, оны қылмыстық жауаптылықтан босату туралы шешім қамтылады.

Айыптау үкімін жазаны тағайындап және оның орындалуын кейінге қалдыра отырып шығарған кезде сот сотталушыны қылмыстық құқық бұзушылық жасағаны үшін кінәлі деп таниды, жаза тағайындайды және заңға сілтеме жасап, жазаны өтеу мерзімін кейінге қалдыру туралы шешімді тұжырымдайды және кейінге қалдырудың уақытын көрсетеді.

Айыптаудың толық дәлелденбегенін тани отырып, сот айыптау үкімінің қарар бөлігінде дәлелденген қылмыстық құқық бұзушылықтарды жасағаны үшін соттау туралы шешімнен басқа, қылмыстық құқық бұзушылықтың жекелеген эпизодтары және қылмыстық заңның баптары бойынша ақтау туралы шешімді негіздерін көрсете отырып тұжырымдайды.

41. Айыптау үкімінің қарар бөлігінде үкім заңды күшіне енгенге дейін сотталушыға қатысты бұлтартпау шарасы туралы соттың шешімі әрқашанда қамтылуы тиіс. Бұл ретте қылмыстық жауаптылықтан босатып, жаза тағайындаусыз, жазадан босатып, бас бостандығынан айырумен байланысты емес жаза тағайындау немесе бас бостандығынан айыру және басқа да шартты жазалар тағайындау жөнінде айыптау үкімін шығарған кезде үкімнің қарар бөлігінде сотталушыны қамаудан дереу босату туралы шешім көрсетілуі тиіс екенін ескерген жөн.

42. Мүлікті тәркілеу түріндегі қосымша жазаны тағайындау кезінде сот үкімнің қарар бөлігінде тәркіленуге жататын мүліктің көлемін көрсетеді. Тәркілеу тәртібі «Қылмыстық жаза тағайындаудың кейбір мәселелері туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2015 жылғы 25 маусымдағы № 4 нормативтік қаулысында айқындалған.

43. Азаматтық талап бойынша шешім қабылдай отырып, сот үкімнің қарар бөлігінде өндірілуге жататын соманы көрсетіп, азаматтық талапты толық не ішінара қанағаттандыру не азаматтық талапкердің талапты қанағаттандыруға құқығын тану және оның мөлшері туралы мәселені азаматтық сот ісін жүргізу тәртібімен қарауға беру туралы не азаматтық талапты қанағаттандырудан бас тарту не азаматтық талапты қарамай қалдыру туралы, жауапкерден (жауапкерлерден) мемлекет кірісіне өндірілуге жататын мемлекеттік баждың мөлшері туралы, үкімді азаматтық талап бөлігінде өз еркімен орындау үшін мерзім белгілеу туралы шешімді көрсетеді.

Бірнеше сотталушыларға қойылған азаматтық талапты қанағаттандырған кезде, сот үкімнің қарар бөлігінде қандай нақты сомалар және кімнен, ортақ немесе үлестік тәртіппен өндірілуге жататынын көрсетеді.

44. Айыптау үкімінің қарар бөлігінде соттың заттай дәлелдемелердің тағдыры және процестік шығындарды бөлу туралы қабылдаған шешімдері көрсетіледі. Заттай дәлелдемелер туралы шешімді тұжырымдай отырып, сот заттардың қайсысы жойылуға, қайсысы заңды иелеріне немесе өтінішхаттары бойынша мүдделі адамдар мен мекемелерге тапсырылуға, қайсысы мемлекет кірісіне алынуға, қайсысы істе қалуға жататынын нақты көрсетеді. Процестік шығындар туралы мәселе бойынша үкімнің қарар бөлігінде олардың қандай мөлшерде және кімге жүктелетіні немесе мемлекет есебіне қабылданатыны көрсетіледі.

Үкімнің осы бөлігінде қорғалатын адамдарға қатысты қауіпсіздік шараларын жүзеге асыруды жалғастыру қажеттігінің бар-жоғы, азаматтық талап қоюды немесе мүлікті тәркілеуді қамтамасыз ету жөніндегі шаралар қабылданған болса, оларды сақтау туралы шешімді көрсетуі қажет.

Апелляциялық шағымданудың немесе прокурордың үкімге өтінішхат келтіруінің тәртібі мен мерзімдері де осында түсіндіріледі.

45. Бас бостандығынан айыруға сотталғанның, сондай-ақ жәбірленушінің қараусыз қалған кәмелетке толмаған балаларына, қарт ата-аналарына, асырауындағы өзге адамдарға жағдай жасау мәселелері, сондай-ақ олардың мүлкі мен үйлерін қорғау мәселелері үкімде емес, үкіммен бірге шығарылатын жеке қаулыда шешіледі.

Заңдық көмек көрсету үшін бөлінген қорғаушыларға төленетін ақының мөлшері туралы мәселелерді сот мүдделі адамдардың арыздары бойынша бөлек қаулымен шешіп, оны үкіммен бірге немесе үкімді жариялағаннан кейін шығарады.

46. Бұйрық арқылы іс жүргізу тәртібімен шығарылған айыптау үкімінің құрылымы мен мазмұны ҚПК-нің 629-5-бабының талаптарына сәйкес келуге тиіс.

47. ҚПК-нің 394-бабының екінші бөлігінде ақтау үкімін шығару негіздерінің түпкілікті тізбесі белгіленгенін соттардың ескергені жөн. Ол бойынша сотқа тапсырылған айыптау немесе айыптау тарапы алдын

ала тыңдау немесе басты сот отырысы талқылауында өзгерткен айыптау бойынша сот сотталушыны қылмыстық құқық бұзушылық жасамағанын мойындай отырып кінәсіз деп таниды.

Егер сотталушы өзіне тағылған әрекетті жасамаса не егер аталған зардаптар зиян келтірілген адамның әрекеттерінен туындаса, не ешкімнің еркіне байланысты емес, мысалы, табиғат күштерінің әрекеті салдарынан туындаған жағдайда, қылмыстық құқық бұзушылық оқиғасының болмауына байланысты ақтау үкімі шығарылады.

Егер әрекетті сотталушы жасаса, бірақ ол қылмыстық заңмен қылмыстық әрекет болып танылмаса; ол жасаған әрекетте қылмыстық құқық бұзушылық белгілері тек формальды түрде орын алып, өзінің маңызы шамалы болуына байланысты қоғамға қауіп төндірмейтін болса; қылмыстық құқық бұзушылық құрамының болуын тану үшін заңда көзделген шарттар болмаса (әрекет бірнеше рет қайталанса, заңда көрсетілген салдарлардың белгілері орын алмаса және т.б.); әрекет қажетті қорғану немесе аса қажеттілік күйінде жасалса; адам қылмыстық құқық бұзушылықты жасаудан өз еркімен бас тартса және т.б. жағдайларда қылмыстық құқық бұзушылық құрамының болмауына байланысты ақтау үкімі шығарылады.

Егер қоғамдық қауіпті әрекет және оның салдарларының фактісі анықталса, бірақ сот отырысында ұсынылған және зерделенген дәлелдемелер оларды сотталушының жасағанын жоққа шығарса немесе растамаса, сот қылмыстық құқық бұзушылық жасаудың дәлелденбеуіне байланысты ақтау үкімін шығарады.

48. Алдын ала тыңдау кезінде ҚПК-нің 35-бабы бірінші бөлігінің 1) және 2) тармақтарында көрсетілген мән-жайлар анықталған жағдайда (қылмыстық құқық бұзушылық оқиғасының болмауы; іс-әрекетте қылмыстық құқық бұзушылық құрамының болмауы) сот дау болмаған кезде ҚПК-нің 327-бабының негізінде іс бойынша іс жүргізуді тоқтату туралы қаулы шығарады. Басты сот талқылауында нақ сол мән-жайлар анықталған жағдайда сот талқылауын соңына дейін жеткізіп, ақтау үкімін шығарады.

49. Ақтау үкімінің сипаттау-уәждеу бөлігі ҚПК-нің 399-бабының талаптарына сәйкес келуі тиіс және сот жарыссөздері кезінде айыптау тарапынан қолдау тапқан айыптаудың тұжырымдамасын, істің мән-жайларының сипаттамасын, оларды сот қалай анықтағанын, дәлелдемелер мен олардың талдауын, айыптау негізіне алынған дәлелдемелерді соттың қабылдамау уәждерін және айыптаудың расталмағыны туралы соттың қорытынды түйінін қамтуы тиіс.

Ақтау үкімінде ақталған адамның кінәсіздігіне күмән тудыратын тұжырымдамаларды қолдануға жол берілмейді.

Қылмыстық заңның бір немесе бірнеше баптарымен сараланатын

бірнеше қылмыстық құқық бұзушылық жасағаны үшін айыпталған адамға қатысты ақтау үкімі шығарылған жағдайда сот үкімнің сипаттау-уәждеу бөлігінде уәждерді келтіре отырып, айыптаудың әр бабы немесе эпизоды бойынша тиісті ақтау негізін келтіре отырып, айыптауды негізсіз деп тану туралы түйін жасауы тиіс.

Бірнеше адамға қатысты ақтау үкімі шығарылған жағдайда сот үкімнің сипаттау-уәждеу бөлігінде дәлелдемелердің талдауын келтіре отырып, әрқайсысына қатысты негіздерді көрсетіп, ақтау туралы түйінін негіздеуі тиіс.

50. Сот ақтау үкімін шығара отырып, ақтаудың негіздеріне қарай азаматтық талап қою бойынша уәждерін келтіріп:

қылмыстық құқық бұзушылық оқиғасы болмаса немесе оны сотталушының жасағаны дәлелденбесе, азаматтық талап қоюды қанағаттандырудан бас тарту туралы;

сотталушының әрекетінде қылмыстық құқық бұзушылық құрамы болмаса, азаматтық талап арызды қарамай қалдыру туралы шешім қабылдайды.

51. ҚК-нің 10-бабының төртінші бөлігінде, 19-бабының төртінші бөлігінде, 23-бабында, 26, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38-баптарының бірінші бөліктерінде, 253 (2-тармағы), 366, 367 (1-тармағы), 375, 376, 378, 421, 432, 434-баптарына ескертпелерде көрсетілген әрекеттер, сондай-ақ ҚК-нің 16-бабының бірінші бөлігінде көрсетілген адамдар немесе ҚК-нің 15-бабына сәйкес қылмыстық жауаптылық басталатын жасқа толмаған адамдар жасаған әрекеттер қылмыстық құқық бұзушылық болып табылмайтыны және қылмыстық жауаптылыққа әкеліп соқтырмайтыны туралы соттарға түсіндірілсін.

Қылмыстық жауаптылықты жоятын аталған мән-жайлар айқындалған жағдайда сот ҚПК-нің 391-бабының екінші бөлігінде көзделген жағдайларды қоспағанда, әрекетте қылмыстық құқық бұзушылық құрамының болмауына байланысты ақтау үкімін шығарады.

52. Ақтау үкімінің қарар бөлігінде шешілетін мәселелер ҚПК-нің 400 және 401-баптарында көзделген тәртіп бойынша баяндалады.

Ақтау үкімінің қарар бөлігін жазған кезде сот «үкім етті» деген сөзден кейін сотталушының атын, әкесінің атын, тегін қылмыстық жауаптылыққа тартылған қылмыстық заңды (бапты, бөлікті, тармақты), оны кінәсіз деп тану туралы және оны ақтау туралы шешімді негіздеп көрсетеді.

Қылмыстық заңның бір бабымен сараланған бірнеше қылмыстық құқық бұзушылық жасағаны (мысалы, бірнеше ұрлық немесе жалғасып жатқан қылмыстық құқық бұзушылықтың эпизодтары) үшін кінәлі деп танылған адамға қатысты ақтау үкімі шығарылып, олар бойынша ақтау негіздері әртүрлі болған жағдайда үкімнің қарар бөлігінде заңда көрсетілген қандай негіздер және жасаған қылмыстық құқық бұзушылықтың қайсысы бойынша ақталғаны көрсетіледі.

53. Сонымен бірге, ақтау үкімінің қарар бөлігінде: ақталғанның ҚПК-нің 39-бабына сәйкес қылмыстық процесті жүргізуші органдарының заңсыз әрекеттерімен келтірілген зиянды өтеу құқығын тану туралы; азаматтық талап қою бойынша; бұлтартпау шараларының күшін жою туралы; егер мүлікті тәркілеуді қамтамасыз ету жөніндегі, сондай-ақ зиянды өтеуді қамтамасыз ету жөніндегі шаралар қабылданса, олардың күшін жою туралы; ҚПК-нің 118-бабының үшінші бөлігінің негізінде заттай дәлелдемелердің тағдыры туралы; ҚПК-нің 178-бабының талаптарына сәйкес процестік шығындарды бөлу туралы шешімдер қамтылуы тиіс. Азаматтық талап қою қаралмай қалған жағдайда оны қамтамасыз ету шараларының күші жойылмайды.

Ақтау үкімі қылмыстық құқық бұзушылықтың жасалғаны дәлелденбегендіктен шығарылған жағдайда, сот үкімінің қарар бөлігінде қылмыстық құқық бұзушылық жасаған адамды анықтауға шаралар қолдану үшін істі прокурорға жіберу туралы шешімін көрсетуі тиіс.

54. Алқабилердің қатысуымен қаралған істер бойынша үкімді ҚПК-нің 68-тарауында белгіленген тәртіппен төрағалық етуші шығарады. Бұл ретте, үкімнің мазмұны ҚПК-нің 658-бабының талаптарына сәйкес болуға тиіс.

55. Мыналардың күші жойылды деп танылсын:

1) «Сот үкімі туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2002 жылғы 15 тамыздағы № 19 нормативтік қаулысы;

2) «Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының «Сот үкімі туралы» 2002 жылғы 15 тамыздағы № 19 нормативтік қаулысына өзгеріс енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2006 жылғы 9 наурыздағы № 2 нормативтік қаулысы;

3) «Сот үкімі туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2002 жылғы 15 тамыздағы № 19 нормативтік қаулысына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2010 жылғы 25 маусымдағы № 17 нормативтік қаулысы.

56. Конституцияның 4-бабына сәйкес осы нормативтік қаулы қолданыстағы құқық құрамына қосылады, жалпыға бірдей міндетті болып табылады және 2018 жылғы 1 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілетін 4-тармақтың үшінші абзацын қоспағанда, алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап қолданысқа енгізіледі.

**Қазақстан Республикасы
Жоғарғы Сотының Төрағасы**

Ж.Асанов

**Қазақстан Республикасы
Жоғарғы Сотының судьясы,
жалпы отырыс хатшысы**

Г.Әлмағамбетова

НОРМАТИВНОЕ ПОСТАНОВЛЕНИЕ № 4 ВЕРХОВНОГО СУДА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

«20» апреля 2018 года

город Астана

О судебном приговоре

Судебный приговор - важнейший акт применения права, которым подводится итог всему предшествующему производству по уголовному делу.

В целях совершенствования судебной практики, устранения имеющихся недостатков и улучшения качества приговоров пленарное заседание Верховного Суда Республики Казахстан постановляет дать следующие разъяснения.

1. Согласно закону приговор - это решение по уголовному делу, вынесенное от имени Республики Казахстан в судебном заседании судом первой и апелляционной инстанций по вопросу виновности или невиновности подсудимого и о применении или неприменении к нему уголовного наказания с соблюдением принципов правосудия, указанных в пункте 3 статьи 77 Конституции Республики Казахстан (далее – Конституция) и в главе 2 Уголовно-процессуального Кодекса Республики Казахстан (далее - УПК).

При принятии решений, предусмотренных пунктами 4), 5) части первой статьи 431 УПК, апелляционной инстанцией выносится постановление об отмене приговора (постановления) суда первой инстанции и затем с соблюдением требований главы 46 УПК постановляется новый приговор.

Приговор обязателен для всех без исключения государственных органов, органов местного самоуправления, юридических лиц, должностных лиц, граждан и подлежит неукоснительному исполнению.

Постановление приговора от имени государства, его значимость требуют от судей осознания особой ответственности за его законность и обоснованность.

2. Судам следует иметь в виду, что приговор является законным, если он постановлен законным составом суда с соблюдением правил подсудности, в точном соответствии с требованиями уголовно-процессуального закона о процедуре судебного разбирательства на основе принципа состязательности и равноправия сторон с обеспечением их доступа к исследованию доказательств на равных основаниях, при условии правильного применения норм права.

Обоснованность приговора означает, что он основывается на доказательствах, которые собраны с соблюдением требований закона и непосредственно в судебном заседании полно, объективно и всесторонне исследованы, приведен их анализ и дана надлежащая оценка, а выводы суда мотивированы.

3. Обратить внимание судов на важность соблюдения процессуальных норм, регламентирующих требования к форме и содержанию приговора, что способствует полному раскрытию содержания принятых судом решений. Он должен соответствовать как по форме, так и по содержанию требованиям статей 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401 УПК.

При составлении приговора следует руководствоваться внутренними документами судебной системы, регламентирующими вопросы юридической техники и параметры составления судебных актов.

4. Приговор излагается на языке судопроизводства, в ясных, понятных выражениях, без излишних повторов тождественных по смыслу фраз и громоздких предложений. Приговор излагается последовательно с тем, чтобы каждое новое положение вытекало из предыдущего и было логически связано с ним. Недопустимо описание событий, не относящихся к рассматриваемому делу, употребление неточных формулировок, непринятых сокращений, слов и выражений, неприемлемых в официальных документах. Показания участников процесса приводятся от третьего лица и должны содержать изложение только тех сведений, которые касаются рассматриваемого дела. При этом необходимо отражать номер файла, время допроса указанного лица в случае фиксирования судебного заседания средствами аудио-, видеозаписи.

Исправления в приговор в соответствии с частью пятой статьи 395 УПК могут быть внесены только в совещательной комнате, оговорены и удостоверены подписью судьи на соответствующей странице приговора. Внесение каких-либо исправлений после его провозглашения не допускается. Все вопросы решаются и излагаются в приговоре так, чтобы не возникало затруднений при его исполнении. Полный текст приговора подлежит изготовлению в совещательной комнате, подписывается судьей и после этого оглашается в том же судебном заседании, в котором закончилось разбирательство дела. Копия приговора должна быть вручена осужденному или оправданному, защитнику и обвинителю в течение пяти суток, а при большом объеме – не позднее пятнадцати суток после его провозглашения. Другим участникам процесса копия приговора вручается в тот же срок с момента поступления ходатайства.

После провозглашения приговора председательствующий разъясняет существо принятого решения, о чем делается отметка в протоколе судебного заседания.

В этом же судебном заседании председательствующий должен разъяснить срок и порядок обжалования приговора, его исполнения, последствия неисполнения приговора и иные вопросы, предусмотренные статьей 402 УПК,

Оглашение устных выводов, не облеченных в установленную законом письменную форму и не подписанных судьей, судебным приговором не является.

5. Разъяснить судам, что по каждому делу в одном судебном разбирательстве независимо от количества подсудимых выносится только один приговор. Если подсудимому предъявлено обвинение в совершении нескольких уголовных правонарушений, суд, при наличии к тому оснований, постановляет приговор, которым по одним эпизодам обвинения оправдывает, а по другим осуждает его.

При рассмотрении дела в отношении нескольких лиц суд в одном приговоре, в зависимости от установленных в ходе судебного следствия обстоятельств, может принять решение об оправдании одних и о признании виновными других.

6. Обвинительный приговор постановляется, если судом бесспорно установлено, что совершено уголовное правонарушение, это уголовное правонарушение совершено подсудимым, он виновен в его совершении, его вина подтверждена доказательствами, собранными с соблюдением требований закона. При этом должны отсутствовать основания для прекращения производства по делу и основания для направления дела прокурору, предусмотренные статьей 323 УПК. Виновность лица в совершении уголовного правонарушения признается доказанной лишь в тех случаях, когда суд, руководствуясь презумпцией невиновности, исследовав все доказательства непосредственно, толкуя все неустранимые сомнения в пользу подсудимого, в рамках надлежащей правовой процедуры дал ответы на все вопросы, указанные в статье 390 УПК.

7. Обвинительный приговор с назначением уголовного наказания, подлежащего отбыванию осужденным, постановляется в отношении лица, виновного в совершении уголовного правонарушения, при условии, что за совершённое уголовное правонарушение он подлежит наказанию и отсутствуют препятствия для его назначения и отбывания.

8. В соответствии с частью шестой статьи 393 УПК обвинительный приговор с назначением уголовного наказания и освобождением от его отбывания постановляется, если в судебном заседании установлены предусмотренные законом обстоятельства, а именно:

если к моменту его вынесения издан акт амнистии, освобождающий от применения наказания или отбывания, назначенного осужденному за совершенное им уголовное правонарушение;

когда время нахождения подсудимого под стражей по данному делу, с учетом правил зачета, установленных статьей 62 УК, поглощает назначенное судом наказание.

Обвинительный приговор в отношении лица, совершившего уголовный проступок, преступление небольшой или средней тяжести с назначением уголовного наказания и освобождением от его отбывания может быть постановлен и в том случае, если возникшие чрезвычайные обстоятельства повлекли наступление особо тяжких последствий для членов его семьи (часть первая статьи 76 УК).

Психическое расстройство лица, лишаящее его возможности осознавать фактический характер и общественную опасность своих действий (бездействия) либо руководить ими, наступившее после совершения уголовного правонарушения, но до вынесения приговора по делу, поступившему в суд с обвинительным актом, в соответствии с частью первой статьи 75 УК также является обстоятельством, в силу которого виновное совершении уголовного правонарушения лицо не может отбывать наказание. В таких случаях суд постановляет обвинительный приговор с назначением наказания и освобождением от его отбывания. Одновременно суд решает вопрос о необходимости применения принудительных мер медицинского характера, предусмотренных постановлением о прекращении дела выносится судом при отсутствии обстоятельств, препятствующих применению акта амнистии, в котором указываются основания прекращения дела и согласие подсудимого на применение акта амнистии. Под согласием подсудимого понимается полное признание им предъявленного обвинения и заявленного гражданского иска. Постановление о прекращении дела должно соответствовать требованиям статьи 327 УПК и разрешать вопросы взыскания гражданского иска. При этом следует учесть, что по требованиям части первой статьи 170 УПК суд должен удовлетворить гражданский иск полностью. В этом же постановлении суд разрешает вопрос о вещественных доказательствах в порядке, установленном частью третьей статьи 118 УПК.

В случае, когда подсудимый считает себя невиновным или не согласен с гражданским иском, суд назначает и проводит главное судебное разбирательство, которое завершается, при наличии к тому оснований, постановлением обвинительного приговора с назначением виновному наказания и освобождением от него.

Если в ходе судебного следствия не будут установлены обстоятельства, препятствующие применению акта амнистии, то суд в соответствии со статьей 343 УПК прекращает дело вследствие акта амнистии.

Вопрос о применении акта амнистии по уголовным делам, где вещественными доказательствами признаны деньги и иные ценности, нажитые преступным путем, предметы незаконного предпринимательства и контрабанды, решается в главном судебном разбирательстве, так как в соответствии с пунктом 4) части третьей статьи 118 УПК эти вещи подлежат обращению в доход государства по приговору суда.

10. Разъяснить судам, что смерть подсудимого влечет прекращение производства по делу на любой стадии судопроизводства путем вынесения постановления на основании пункта 11) части первой статьи 35 и статей 327, 343 УПК. При наличии ходатайства сторон для реабилитации умершего или для рассмотрения дела в отношении других лиц, совершивших уголовное правонарушение совместно с ним, а также установления имущества, добытого преступным путем, денежных средств и иных ценностей,

подлежащих конфискации или обеспечивающих возмещение причиненного вреда, производство по делу продолжается и завершается, при наличии к тому оснований, постановлением обвинительного приговора в отношении умершего. При этом в резолютивной части приговора формулируется вывод о признании его виновным по соответствующей статье уголовного закона без назначения наказания.

Обвинительный приговор без назначения уголовного наказания либо с освобождением от уголовной ответственности постановляется в отношении несовершеннолетнего при наличии оснований, предусмотренных статьёй 83 УК. При этом к несовершеннолетнему могут быть применены принудительные меры воспитательного воздействия.

11. Судам необходимо иметь в виду, что в случае истечения сроков давности привлечения к уголовной ответственности, установленных статьёй 71 УК, производство по делу подлежит прекращению путем вынесения постановления на основании пункта 4) части первой статьи 35, статей 327 и 343 УПК на стадии предварительного слушания или в главном судебном разбирательстве.

Если против прекращения по указанному основанию возражает подсудимый, то производство по делу продолжается и завершается, при наличии к тому оснований, постановлением обвинительного приговора с освобождением от уголовной ответственности за совершенное уголовное правонарушение.

В случае установления факта истечения срока давности в главном судебном разбирательстве, например, в случае переквалификации уголовного правонарушения, суд постановляет обвинительный приговор с освобождением виновного лица от уголовной ответственности.

Вопрос о применении срока давности к лицу, совершившему уголовное правонарушение, за которое может быть назначена смертная казнь или пожизненное лишение свободы, разрешается судом только в главном судебном разбирательстве путем постановления приговора. При этом суд вправе применить сроки давности, постановить обвинительный приговор и освободить лицо от уголовной ответственности. Если суд не сочтет возможным освободить лицо от уголовной ответственности в связи с истечением срока давности, то он постановляет обвинительный приговор с назначением наказания в соответствии с частью пятой статьи 71 УК.

12. В соответствии с частью первой статьи 36 УПК суд вправе постановлением прекратить производство по делу либо постановить обвинительный приговор с освобождением виновного лица от уголовной ответственности по нереабилитирующим основаниям в связи с его деятельным раскаянием, примирением с потерпевшим, в том числе в порядке медиации, и заглаживанием причиненного ему вреда, при превышении пределов необходимой обороны вследствие страха, испуга или замешательства, вызванного общественно-опасным посягательством,

при отставании несовершеннолетнего в психическом развитии, не связанном с психическим расстройством, то есть в случаях, предусмотренных частью первой статьи 65, статьями 66, 67, частями второй и третьей статьи 68, частью первой статьи 83, частью третьей статьи 15 УК и по другим нереабилитирующим основаниям освобождения от уголовной ответственности, прямо предусмотренным в Общей части Уголовного кодекса.

К нереабилитирующим основаниям, влекущим постановление обвинительного приговора с освобождением от уголовной ответственности, относятся также обстоятельства, предусмотренные в примечаниях к статьям 125, 175, 253 (пункт 1), 255, 261, 267, 287, 288, 296 (пункт 2), 347, 367 (пункт 2), 426, 442, 444, 445, 446, 447, 453 УК.

Во всех этих случаях при отсутствии спора между сторонами о наличии обстоятельств, влекущих освобождение от уголовной ответственности, производство по делу прекращается постановлением на стадии предварительного слушания или в главном судебном разбирательстве на основании пункта 12) части первой статьи 35, части первой статьи 36, статей 327 и 343 УПК.

Обвинительный приговор с освобождением от уголовной ответственности по указанным основаниям постановляется лишь по завершении главного судебного разбирательства в соответствии с частью пятой статьи 393 УПК.

13. В соответствии с частью восьмой статьи 393 УПК обвинительный приговор с назначением наказания и отсрочкой отбывания наказания на основании части первой статьи 74 УК, с учетом установленных данной нормой ограничений, постановляется в отношении беременных женщин и женщин, имеющих малолетних детей, мужчин, воспитывающих в одиночку малолетних детей.

Обвинительный приговор с назначением наказания и отсрочкой отбывания наказания на основании части второй статьи 76 УК, с учетом установленной данной нормой ограничений, постановляется в отношении лиц, совершивших тяжкое или особо тяжкое преступление, при наступлении особо тяжелых последствий для членов его семьи вследствие чрезвычайных обстоятельств.

При этом судам следует иметь в виду, что наличие хотя бы одного из оснований, предусмотренных в части первой статьи 74 или части второй статьи 76 УК, обязывает их обсудить и решить вопрос об отсрочке отбывания наказания с приведением мотивов.

14. Вводная часть приговора должна соответствовать требованиям статьи 396 УПК и начинаться с указания на то, что он постановлен именем Республики Казахстан. Датой постановления приговора является день, месяц и год его провозглашения. Местом постановления является город или иной населенный пункт, где приговор был фактически вынесен и подписан председательствующим или составом суда при коллегиальном рассмотрении дела.

В этой части приговора, кроме того, должны быть указаны полное и точное наименование суда, постановившего приговор, состав суда с указанием должностей, государственный обвинитель, защитник, секретарь судебного заседания, переводчик, другие участники процесса, их представители, если они принимали участие. В отношении каждого лица, которое упоминается во вводной части приговора, необходимо указывать не только фамилию, но и инициалы. Отражаются все данные о подсудимом, перечисленные в пункте 4) статьи 396 УПК, при этом сведения о фамилии, имени, отчестве, годе, месяце, дне и месте рождения должны соответствовать документу, удостоверяющему его личность.

Здесь же указывается в открытом или закрытом судебном заседании рассматривалось дело, о применении судом аудио-видеофиксации, о рассмотрении дела, оконченного в порядке ускоренного досудебного расследования, о его рассмотрении в сокращенном порядке, согласительном, приказном производстве или в порядке частного обвинения.

15. Разъяснить, что к иным сведениям о личности подсудимого, имеющим значение для дела, могут относиться данные, которые учитываются при назначении наказания, при определении вида учреждения уголовно-исполнительной системы, установлении вида рецидива, квалификации действий. В частности, это данные о непогашенных и снятых судимостях, о применении акта амнистии, об имеющейся у подсудимого инвалидности и другие сведения.

При приведении сведений о непогашенных судимостях указывается дата осуждения, уголовный закон, мера наказания, отбывание наказания в местах лишения свободы, основание и дата освобождения от наказания. Наименование суда, которым подсудимый осуждался ранее, указывается только в том случае, если назначенное наказание не отбыто и новое наказание может быть назначено по совокупности уголовных правонарушений или совокупности приговоров.

Погашенные и снятые судимости в вводной части приговора не указываются за исключением случаев, когда к подсудимому ранее применялся акт амнистии, и это обстоятельство имеет значение для решения вопроса о применении к нему вновь изданного акта амнистии.

В вводной части приговора надлежит указывать уголовный закон, предусматривающий уголовное правонарушение, в совершении которого обвиняется подсудимый и по которому он предан суду (статья, часть, пункт). В случае изменения обвинения в ходе предварительного слушания или в главном судебном разбирательстве указывается, в совершении какого уголовного правонарушения подсудимому предъявлено окончательное обвинение.

16. Одним из условий постановления законного приговора является соответствие описательно-мотивировочной части доказательств, исследованным в судебном заседании. При составлении этой части суд обязан выполнить требования статьи 397 УПК.

Описательная часть приговора должна содержать описание преступного деяния, признанного судом доказанным, с указанием места, времени, способа его совершения, формы вины, мотивов и последствий уголовного правонарушения. Это описание должно быть ясным, лаконичным. Если уголовное правонарушение совершено группой лиц, группой лиц по предварительному сговору или организованной группой, должны быть описаны конкретные преступные действия, совершенные каждым из подсудимых.

При составлении приговора по многоэпизодным уголовным правонарушениям необходимо соблюдать хронологию, последовательность событий в их взаимосвязи. Описание эпизодов возможно нумеровать цифрами 1, 2, 3 и т.д.

В мотивировочной части отражается отношение подсудимого к предъявленному обвинению. Отношение подсудимого к предъявленному обвинению должно содержать его конкретно сформулированную позицию о признании обвинения полностью или частично, в какой части обвинения или по какой уголовно-правовой квалификации он признает вину и в какой части не соглашается с обвинением, либо полностью не признает вину.

В мотивировочной части также приводятся показания потерпевшего, свидетелей, содержание депонированных показаний, исследованных в судебном заседании, протоколов процессуальных действий, материалов дела. Ссылка на протоколы процессуальных действий и иные материалы должна содержать указание на тома и страницы уголовного дела.

В этой же части обосновывается применение нормативно-правовых актов, а при необходимости и международных договоров, ратифицированных Республикой Казахстан, положения которых относятся к рассматриваемому уголовному делу.

Здесь же приводится анализ доказательств, выводы суда о доказанности обвинения и квалификации деяния, мотивы по которым суд принял одни доказательства и отверг другие, оценка каждого довода стороны защиты и обвинения, обоснование решений по наказанию и виду рецидива, гражданскому иску, о вещественных доказательствах, распределении процессуальных издержек и по иным вопросам, предусмотренным статьей 390 УПК в той же последовательности. Мотивировочная часть является обоснованием решений, излагаемых в резолютивной части, и поэтому не должна входить с нею в противоречие.

17. В мотивировочной части обвинительного приговора излагается оценка доводов подсудимого, приведенных им в обоснование своей позиции.

В случае изменения подсудимым своих показаний, данных им во время досудебного производства по делу, суд должен тщательно исследовать все его показания, выяснить причины их изменения, в совокупности с другими доказательствами дать им объективную оценку.

При этом следует иметь в виду, что отказ подсудимого от дачи показаний не является доказательством его виновности. Непризнание вины и отказ от дачи показаний подсудимым следует расценивать как способ защиты от предъявленного обвинения и они не должны учитываться в качестве обстоятельств, отрицательно характеризующих его личность.

В соответствии с подпунктом 9) пункта 3 статьи 77 Конституции никто не может быть осужден лишь на основе собственного признания. В этой связи судам следует иметь в виду, что признание подсудимым своей вины может быть положено в основу обвинительного приговора лишь при подтверждении виновности совокупностью других доказательств, собранных по делу.

18. В силу презумпции невиновности и в соответствии со статьей 19 УПК обвинительный приговор не может быть основан на предположениях и должен быть подтвержден достаточной совокупностью достоверных доказательств.

Текст приговора должен содержать мотивированное решение по ходатайствам сторон, касающимся дополнительных доказательств, их относимости, допустимости и достоверности, если в ходе главного судебного разбирательства по этим ходатайствам не было принято решение в виде отдельного постановления.

По делу должны исследоваться все возникшие версии. Имеющиеся противоречия между доказательствами подлежат выяснению и оценке. Неустранимые сомнения в виновности подсудимого, а также сомнения, возникающие при применении уголовного и уголовно-процессуального законов, толкуются в его пользу.

19. Приводя доказательства в мотивировочной части приговора, суд не должен ограничиваться перечислением и приведением их содержания, он обязан сделать их всесторонний анализ, дать оценку всем доказательствам, как уличающим, так и оправдывающим подсудимого, как подтверждающим выводы суда, так и противоречащим этим выводам.

При рассмотрении дела в отношении нескольких подсудимых либо когда подсудимый обвиняется в совершении нескольких уголовных правонарушений, суду надлежит дать анализ доказательств в отношении каждого подсудимого и по каждому обвинению. Приводя доказательства, необходимо указывать, какие обстоятельства они подтверждают, какие - опровергают, почему одни доказательства признаны достоверными, а другие отвергнуты.

При оценке доказательств судам следует руководствоваться положениями, закрепленными в подпункте 9) пункта 3 статьи 77 Конституции, статьях 112 и 125 УПК, и иметь в виду, что доказательства, полученные с нарушением закона, не имеют юридической силы и потому они не могут быть положены в основу обвинительного приговора, а также использованы при доказывании любого обстоятельства, указанного в статье

113 УПК. В случае признания доказательства полученным с нарушением закона суд должен мотивировать в приговоре свое решение об исключении его из совокупности доказательств по делу, указав, в чем выразилось нарушение закона.

20. При рассмотрении уголовных дел судам необходимо соблюдать принцип непосредственности судопроизводства. В соответствии со статьей 331 УПК приговор должен быть основан только на тех доказательствах, которые были исследованы непосредственно в главном судебном разбирательстве. Суд не вправе ссылаться в приговоре в подтверждение своих выводов на доказательства, если они не были предметом исследования в судебном заседании с участием сторон.

Оглашение показаний подсудимого, потерпевшего, свидетелей, полученных в ходе досудебного производства по делу, а также воспроизведение приложенных к протоколу допроса звукозаписи, видеозаписи или киносъемки, их показаний и ссылка на них в приговоре возможны только в случаях, предусмотренных статьями 368 и 372 УПК. Фактические данные, содержащиеся в этих показаниях, могут быть положены в основу выводов суда только после их проверки, всестороннего исследования и подтверждения в главном судебном разбирательстве.

При сокращенном порядке судебного следствия приговор может основываться на доказательствах, полученных при производстве следствия и дознания и не оспоренных в суде сторонами. При наличии спора о доказательствах, полученных в ходе досудебного расследования, они должны быть проверены и исследованы непосредственно в судебном заседании. При этом суд должен постановить о проведении судебного следствия в полном объеме.

21. При отказе от дачи показаний потерпевшего, свидетеля, являющегося супругом или близким родственником подсудимого, а равно при отказе от дачи показаний самого подсудимого или священнослужителя, суд вправе сослаться в приговоре на показания, данные этими лицами ранее, лишь в том случае, если в ходе досудебного производства по делу, перед допросом, им были разъяснены положения, содержащиеся в подпункте 7) пункта 3 статьи 77 Конституции, в статьях 28 и 78 УПК, согласно которым никто не обязан давать показания против самого себя, супруга (супруги) и близких родственников, а также против лиц, доверившихся священнослужителю на исповеди.

22. Исходя из того, что разбирательство дела в суде производится только в отношении подсудимых, суд не должен допускать в приговоре формулировок, свидетельствующих о виновности в совершении уголовного правонарушения других лиц, не преданных суду.

Если отдельные участники уголовного правонарушения по предусмотренным в законе основаниям освобождены от уголовной ответственности, суд для установления степени участия подсудимого

в уголовном правонарушении, квалификации его действий и других существенных обстоятельств дела может привести в приговоре сведения об участии таких лиц в совершении уголовного правонарушения с обязательным указанием оснований прекращения производства по делу.

Если в отношении некоторых обвиняемых дело выделено в отдельное производство, в приговоре указывается, что уголовное правонарушение подсудимым совершено совместно с другими лицами, без упоминания их фамилий.

23. Если подсудимый обвиняется в совершении нескольких уголовных правонарушений, квалифицированных разными статьями уголовного закона (частями статей), и обвинение в совершении некоторых из них не подтвердилось, суд обязан в мотивировочной части приговора привести мотивы признания подсудимого виновным в одних уголовных правонарушениях и оправдания по обвинению в других, а в резолютивной части приговора сформулировать соответствующее решение о признании подсудимого виновным по одним статьям и об оправдании по другим статьям уголовного закона.

24. В случае, когда подсудимый обвиняется в совершении нескольких уголовных правонарушений, которые квалифицированы одной статьей уголовного закона (например, несколько краж или несколько эпизодов продолжаемой преступной деятельности), и его виновность в некоторых из них не подтвердилась, суду в мотивировочной части следует сформулировать вывод о признании обвинения в этой части необоснованным с приведением доказательств, а в резолютивной части указать об оправдании подсудимого по отдельным эпизодам.

25. В случае неподтверждения обвинения в части (при недоказанности или отсутствии квалифицирующих признаков), если это влечет изменение квалификации содеянного, суд в мотивировочной части приговора формулирует вывод о признании обвинения в этой части необоснованным, а в резолютивной - указывает окончательное решение о признании подсудимого виновным в совершении доказанного уголовного правонарушения.

В тех же случаях, когда недоказанность обвинения в части не влечет изменение квалификации содеянного (статья и часть статьи остаются прежними), то суду достаточно в мотивировочной части приговора с приведением мотивов сформулировать вывод о признании обвинения в этой части необоснованным.

26. Если подсудимый совершил одно уголовное правонарушение, которое ошибочно квалифицировано несколькими статьями уголовного закона, суду достаточно в мотивировочной части приговора указать на исключение ошибочно вмененной статьи (или статей), приведя соответствующие мотивы.

27. В случае необходимости квалифицировать уголовное правонарушение по статье закона, по которой подсудимому не было предъявлено обвинение, суд должен исходить из того, что такое изменение квалификации допустимо лишь при условии, что действия подсудимого, квалифицируемые по новой статье закона, вменены ему, не содержат признаков более тяжкого уголовного правонарушения и существенно не отличаются по фактическим обстоятельствам от окончательного обвинения, поддержанного государственным обвинителем в главном судебном разбирательстве, а изменение обвинения не ухудшит положение подсудимого и не нарушит его право на защиту.

Вместе с тем следует учитывать, что более тяжкое обвинение или отличающееся от первоначального может быть предъявлено подсудимому в ходе главного судебного разбирательства прокурором в соответствии с частью пятой статьи 340 УПК путем составления нового обвинительного акта.

Ходатайство потерпевшего о предъявлении подсудимому более тяжкого или отличающегося от первоначально предъявленного обвинения подлежит удовлетворению только при поддержании его прокурором.

Более тяжким считается обвинение, когда: применяется другая норма уголовного закона (статья, часть статьи), санкция которой предусматривает более строгое наказание; в обвинение включаются дополнительные, не вмененные подсудимому факты и эпизоды, квалифицирующие признаки, отягчающие обстоятельства, влекущие изменение квалификации уголовного правонарушения на закон, предусматривающий более строгое наказание, либо увеличивающие объем обвинения, хотя и не изменяющие юридической оценки содеянного.

Отличающимся обвинением от первоначального по фактическим обстоятельствам следует считать всякое иное изменение обстоятельств и сведений, перечисленных в пунктах 1), 2), 3) 4) части третьей статьи 299 УПК, влекущее нарушение права подсудимого на защиту.

28. Если ранее предъявленное обвинение подлежит переквалификации на статьи уголовного закона, предусматривающие ответственность за уголовные правонарушения, дела по которым возбуждаются не иначе, как по жалобе потерпевшего (перечисленные в части второй и третьей статьи 32 УПК), суд при наличии в деле заявления потерпевшего или же его устного обращения в судебном заседании о привлечении подсудимого к уголовной ответственности может квалифицировать действия подсудимого по указанным статьям уголовного закона и постановить обвинительный приговор.

В случае отсутствия в деле заявления (жалобы) потерпевшего о привлечении подсудимого к уголовной ответственности, либо когда он в судебном заседании отказался от обвинения, либо заявил о своем

примирении с подсудимым, суд обосновывает вывод о необходимости квалификации действий подсудимого по вышеуказанным статьям уголовного закона и прекращает производство по делу постановлением на основании пункта 5) части первой статьи 35 и статьи 343 УПК.

При отсутствии в деле жалобы потерпевшего либо при его отказе от уголовного преследования подсудимого обвинение в совершении уголовного правонарушения, преследуемого в частном или частно-публичном порядке, в судебном заседании может быть поддержано прокурором лишь при наличии обстоятельств, указанных в части четвертой статьи 32 УПК. Рассмотрение дела при таких обстоятельствах, при наличии оснований, завершается постановлением обвинительного приговора.

29. Признавая подсудимого виновным в совершении уголовного правонарушения по признакам, подлежащим оценке (например, особая жестокость, явное неуважение к обществу, существенное нарушение прав, тяжкие последствия и др.), суд обязан привести в мотивировочной части приговора обстоятельства, послужившие основанием для вывода о наличии в содеянном того или иного квалифицирующего признака.

30. Основания признания рецидива преступлений, установленного в ходе главного судебного разбирательства, излагаются в мотивировочной части. Вид рецидива подлежит отражению в резолютивной части приговора.

31. При составлении приговора по многоэпизодному делу допустимо изложение установленных обстоятельств уголовного правонарушения с учетом хронологии событий и доказательств, подтверждающих выводы суда о виновности и юридической оценке деяния, по каждому эпизоду или уголовному правонарушению отдельно. При этом после анализа доказательств и квалификации действий виновных по эпизодам суду следует в мотивировочной части обосновать обобщающий вывод об объеме доказанного обвинения в целом в отношении каждого подсудимого и об окончательной квалификации его действий.

32. Пределы главного судебного разбирательства указаны в статье 340 УПК, оно производится только в отношении подсудимого и в объеме того обвинения, по которому он предан суду, если оно не было изменено в ходе предварительного слушания или в главном судебном разбирательстве.

Если государственный обвинитель изменил обвинение и на прежнем не настаивает потерпевший, то суд при вынесении решения исходит из нового обвинения, которое окончательно формулируется в ходе судебного следствия или судебных прений.

В случае полного отказа государственного обвинителя и потерпевшего от обвинения производство по делу прекращается вынесением мотивированного постановления.

Если государственный обвинитель отказался от обвинения, а потерпевший настаивает на прежнем обвинении, то суд освобождает

прокурора от дальнейшего участия в процессе и продолжает рассмотрение дела с участием частного обвинителя или его представителя, в зависимости от установленного постановляет обвинительный или оправдательный приговор, исходя из обвинения, по которому подсудимый предан суду.

В случае частичного отказа государственного обвинителя и потерпевшего от обвинения суд прекращает производство по делу в этой части отдельным постановлением, которое выносится судом одновременно с приговором, постановляемым по обвинению в остальной части.

В случае изменения обвинения суд должен иметь новую мотивированную формулировку обвинения в письменном виде, представленную государственным обвинителем. Отказ государственного обвинителя от обвинения полностью или в части представляется в суд также в письменном виде с приведением мотивов.

33. Если подсудимому предъявлено обвинение по нескольким статьям уголовного закона и суд в ходе главного судебного разбирательства придет к выводу о необходимости по некоторым из них прекратить дело, то решение об этом излагается в отдельном постановлении, а в приговоре указывается, что дело по обвинению подсудимого в совершении других уголовных правонарушений прекращено.

34. Решив вопросы квалификации действий подсудимого, суд в мотивировочной части приговора с соблюдением правил, указанных в статьях с 52 по 64, статьях 81, 82, 83 УК, обосновывает свой вывод о наказании виновного. В случае осуждения нескольких лиц вывод о назначении наказания формулируется в отношении каждого из них в отдельности.

35. При постановлении обвинительного приговора суд обязан рассмотреть гражданский иск, заявленный в уголовном деле, предоставить по нему слово сторонам, привести в приговоре их мнение и со ссылкой на материальный закон принять одно из решений, предусмотренных в статье 170 УПК. В случае удовлетворения иска полностью или частично в приговоре устанавливается срок для добровольного исполнения.

Если суд рассматривает дело в отношении нескольких подсудимых, действиями которых причинен имущественный вред, в приговоре с приведением мотивов указывается, в солидарной или долевой форме гражданско-правовой ответственности производится взыскание.

Когда невозможно произвести подробный расчет по гражданскому иску и это обстоятельство не влияет на квалификацию уголовного правонарушения, суд признает за гражданским истцом право на удовлетворение иска с приведением мотивов и передает вопрос о его размерах на рассмотрение в порядке гражданского судопроизводства.

Решая вопрос о принятии отказа от иска, суд проверяет, не противоречат ли эти действия закону, не нарушаются ли чьи-либо права и

охраняемые законом интересы. При этом следует иметь в виду, что в соответствии с частью третьей статьи 169 УПК отказ от иска принимается судом с вынесением постановления о прекращении производства по делу в этой части в любой момент судебного разбирательства, но до удаления в совещательную комнату для постановления приговора.

36. Исходя из того, что при предъявлении гражданского иска в уголовном деле от уплаты государственной пошлины освобождается только истец, в случаях удовлетворения иска полностью или частично суд решает в приговоре вопросы о взыскании государственной пошлины с ответчика (ответчиков) в доход государства полностью или пропорционально удовлетворенной части иска на основании части первой статьи 117 Гражданского процессуального кодекса Республики Казахстан.

Затем приводятся мотивы решений о судьбе вещественных доказательств и процессуальных издержках, при этом суд исходит из требований части третьей статьи 118, статей 177, 178 УПК.

Выплата компенсации некоторым категориям потерпевших, предусмотренная статьей 173 УПК, производится центральным уполномоченным органом по исполнению бюджета на основании решения органа уголовного преследования в соответствии с положениями Закона Республики Казахстан от 10 января 2018 года № 131-VI «О Фонде компенсации потерпевшим» (далее – Фонд). Решение по регрессным требованиям к осужденному о возврате денег, выплаченных в качестве компенсации потерпевшему из указанного Фонда, о взыскании принудительных платежей в Фонд и их размеры также подлежат отражению в резолютивной части обвинительного приговора. Размер принудительного платежа определяется в порядке, предусмотренном статьями 98-1, 98-2 УК, и вводится в действие с 1 июля 2018 года.

37. В связи с тем, что все части приговора вместе составляют логически связный документ, резолютивная часть обвинительного приговора должна соответствовать требованиям статьи 398 УПК и вытекать из вводной и описательно-мотивировочной частей. Вопросы, подлежащие разрешению в резолютивной части, излагаются в том порядке, в каком они перечислены в законе. Решение о признании подсудимого виновным в резолютивной части с указанием уголовного закона (статья, часть, пункт) вытекает из формулировки обвинения, указанной в описательно-мотивировочной части.

Кроме этого, в резолютивной части обвинительного приговора указываются: вид и размер основного и дополнительного наказания, назначенного осужденному за каждое уголовное правонарушение, в совершении которого он признан виновным; а в соответствующих случаях - по совокупности уголовных правонарушений и совокупности приговоров; решение об отмене или сохранении условного осуждения, условно-досрочного освобождения; о лишении осужденного государственных

наград, званий, классного чина, дипломатического ранга, квалификационного класса, о лишении гражданства Республики Казахстан; о мере пресечения, о начале исчисления наказания; о зачете предварительного заключения под стражей; о назначении принудительного лечения и установления над осужденным попечительства; о виде рецидива.

В случае осуждения нескольких лиц по нескольким статьям уголовного закона наказание каждому из них назначается сначала за каждое уголовное правонарушение, в совершении которого он признан виновным, затем каждому - по совокупности уголовных правонарушений, при наличии оснований - по совокупности приговоров.

При назначении в качестве наказания лишения свободы суд указывает в резолютивной части приговора его срок (количество лет прописью), вид режима учреждения уголовно-исполнительной системы, в котором надлежит отбывать его осужденному, начало срока исчисления, о зачете времени содержания под стражей по данному делу. Порядок отбывания лишения свободы (в учреждениях уголовно-исполнительной системы определенного вида режима) указывается только после назначения окончательной меры наказания.

38. При назначении более мягкого наказания, чем предусмотрено законом за данное уголовное правонарушение, либо неприменении дополнительного наказания, предусмотренного санкцией статьи в качестве обязательного, в резолютивной части указывается, что наказание назначено на основании статьи 55 УК. Лицу, виновному в совершении нескольких уголовных правонарушений, наказание назначается сначала с применением статьи 55 УК за одно или за каждое из совершенных уголовных правонарушений, а затем по правилам статьи 58 УК.

39. При условном осуждении суд устанавливает пробационный контроль на весь назначенный срок лишения свободы, а несовершеннолетним на срок от шести месяцев до одного года. Пробационный контроль включает в себя исполнение осужденным обязанностей, указанных в части второй статьи 44 УК. При совершении лицом нескольких уголовных правонарушений решение о том, что наказание назначается условно с применением статьи 63 УК, указывается после назначения окончательной меры наказания.

40. Придя к выводу о необходимости освобождения осужденного от наказания в предусмотренных законом случаях, суд в резолютивной части обвинительного приговора признает его виновным в совершении уголовного правонарушения, назначает наказание, а затем указывает об освобождении от отбывания наказания со ссылкой на закон.

При постановлении обвинительного приговора без назначения наказания в резолютивной части суд указывает решение о признании виновным, о том, что наказание не назначается со ссылкой на закон, а в отношении несовершеннолетнего - о назначении принудительных мер воспитательного воздействия.

Резолютивная часть обвинительного приговора с освобождением лица от уголовной ответственности содержит решение о признании подсудимого виновным в совершении уголовного правонарушения и об освобождении его от уголовной ответственности со ссылкой на закон.

При постановлении обвинительного приговора с назначением наказания и отсрочкой его отбывания в резолютивной части суд признает подсудимого виновным в совершении уголовного правонарушения, назначает наказание и формулирует решение об отсрочке отбывания наказания со ссылкой на закон и указанием времени отсрочки.

Признавая обвинение доказанным не полностью, суд в резолютивной части обвинительного приговора, кроме решения об осуждении за совершение доказанных уголовных правонарушений, формулирует решение об оправдании по отдельным эпизодам уголовного правонарушения и статьям уголовного закона с указанием оснований.

41. Резолютивная часть обвинительного приговора всегда должна содержать решение суда о мере пресечения в отношении подсудимого до вступления приговора в законную силу. При этом следует иметь в виду, что при постановлении обвинительного приговора с освобождением от уголовной ответственности, без назначения наказания, с освобождением от наказания, при осуждении к наказанию, не связанному с лишением свободы, или к лишению свободы и другим наказаниям условно, в резолютивной части приговора должно содержаться решение о немедленном освобождении подсудимого из-под стражи.

42. Назначая дополнительное наказание в виде конфискации имущества, суд в резолютивной части указывает объем имущества, подлежащего конфискации. Порядок конфискации определен нормативным постановлением Верховного Суда Республики Казахстан от 25 июня 2015 года № 4 «О некоторых вопросах назначения уголовного наказания».

43. Принимая решение по гражданскому иску, суд указывает в резолютивной части приговора решение об удовлетворении гражданского иска полностью или частично с указанием суммы, подлежащей взысканию, либо о признании за гражданским истцом права на удовлетворение иска и передаче вопроса о его размере на рассмотрение в порядке гражданского судопроизводства, либо об отказе в удовлетворении гражданского иска, либо об оставлении гражданского иска без рассмотрения, о размере государственной пошлины, подлежащей взысканию с ответчика (ответчиков) в доход государства, об установлении срока для добровольного исполнения приговора в части гражданского иска.

При удовлетворении гражданского иска, предъявленного к нескольким подсудимым, суд в резолютивной части указывает, какие конкретно суммы и с кого подлежат взысканию, в солидарном или в долевом порядке.

44. В резолютивной части обвинительного приговора отражаются решения суда о судьбе вещественных доказательств и о распределении

процессуальных издержек. Формулируя решение о вещественных доказательствах, суд конкретно указывает, какие предметы подлежат уничтожению, какие из них передаются законным владельцам или заинтересованным лицам и учреждениям по их ходатайствам, какие обращаются в доход государства, какие остаются при деле. По вопросу о процессуальных издержках в резолютивной части приговора указывается, в каком размере и на кого они возлагаются или принимаются на счет государства.

В этой же части приговора необходимо изложить решение о наличии или отсутствии необходимости продолжать осуществление мер безопасности в отношении защищаемых лиц, сохранении мер обеспечения гражданского иска или конфискации имущества, если таковые были приняты.

Здесь же разъясняется порядок и сроки апелляционного обжалования либо принесения прокурором ходатайства на приговор.

45. Вопросы устройства оставшихся без присмотра несовершеннолетних детей, престарелых родителей, других иждивенцев как осужденного к лишению свободы, так и потерпевшего, а также вопросы по охране их имущества и жилища разрешаются не в приговоре, а в отдельном постановлении, вынесенном одновременно с приговором.

Вопросы о размере вознаграждения, подлежащего выплате за оказание юридической помощи защитнику по назначению, суд решает в отдельном постановлении, вынесенном одновременно с приговором или после его провозглашения по заявлениям заинтересованных лиц.

46. Структура и содержание обвинительного приговора, вынесенного в порядке приказного производства, должны соответствовать требованиям статьи 629-5 УПК.

47. Судам следует иметь в виду, что частью второй статьи 394 УПК установлен исчерпывающий перечень оснований постановления оправдательного приговора, которым суд признает и провозглашает невиновность подсудимого в совершении уголовного правонарушения по обвинению, по которому он был предан суду или по обвинению, измененному стороной обвинения во время предварительного слушания или в главном судебном разбирательстве.

Оправдательный приговор за отсутствием события уголовного правонарушения постановляется в тех случаях, когда вмененное подсудимому деяние не совершалось подсудимым либо когда указанные последствия наступили вследствие действий лица, которому причинен вред, или независимо от чьей-либо воли, например, в результате действия сил природы.

Оправдательный приговор за отсутствием в действиях состава уголовного правонарушения постановляется, если: деяние, хотя и совершено подсудимым, но уголовным законом не признается преступным; содеянное им лишь формально содержит признаки какого-либо уголовного правонарушения, но в силу малозначительности не представляет

общественной опасности; отсутствуют предусмотренные законом условия для признания наличия состава уголовного правонарушения (неоднократность деяния, ненаступление определенных в законе последствий и др.); деяние совершено в состоянии необходимой обороны или крайней необходимости; лицо добровольно отказалось от совершения уголовного правонарушения и т.д.

Если же факт общественно-опасного деяния и его последствий установлен, но представленными и исследованными в судебном заседании доказательствами исключается или не подтверждается совершение его подсудимым, суд постановляет оправдательный приговор за недоказанностью совершения им уголовного правонарушения.

48. В случае обнаружения обстоятельств, указанных в пунктах 1) и 2) части первой статьи 35 УПК (отсутствие события уголовного правонарушения, отсутствие в деянии состава уголовного правонарушения) во время предварительного слушания при отсутствии спора суд выносит постановление о прекращении производства по делу на основании статьи 327 УПК. В случае обнаружения тех же обстоятельств в главном судебном разбирательстве суд доводит разбирательство до конца и постановляет оправдательный приговор.

49. Описательно-мотивировочная часть оправдательного приговора должна соответствовать требованиям статьи 399 УПК и содержать формулировку обвинения, поддержанного стороной обвинения в судебных прениях, описание обстоятельств дела, как они установлены судом, доказательства и их анализ, мотивы, по которым суд отверг доказательства, положенные в основу обвинения, и обобщающий вывод суда о том, что обвинение не нашло своего подтверждения.

Использование в оправдательном приговоре формулировок, ставящих под сомнение невиновность оправданного, не допускается.

В случае постановления оправдательного приговора в отношении лица, обвинявшегося в совершении нескольких уголовных правонарушений, квалифицированных одной или несколькими статьями уголовного закона, суд должен в описательно-мотивировочной части с приведением мотивов сформулировать вывод о признании обвинения необоснованным по каждой статье или эпизоду обвинения с указанием соответствующего основания оправдания.

В случае постановления оправдательного приговора в отношении нескольких лиц суд должен в описательно-мотивировочной части обосновать вывод об оправдании с указанием оснований в отношении каждого с приведением анализа доказательств.

50. Постановляя оправдательный приговор, в зависимости от оснований оправдания суд принимает решение по гражданскому иску с приведением мотивов:

отказывает в удовлетворении гражданского иска, если отсутствует

событие уголовного правонарушения или не доказано совершение его подсудимым;

оставляет гражданский иск без рассмотрения, если в действиях подсудимого отсутствует состав уголовного правонарушения.

51. Разъяснить судам, что не являются уголовным правонарушением и не могут повлечь уголовную ответственность деяния, указанные в части четвертой статьи 10, части четвертой статьи 19, статье 23, частях первых статей 26, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, в примечаниях к статьям 253 (пункт 2), 366, 367 (пункт 1), 375, 376, 378, 421, 432, 434 УК, а также деяния, совершенные лицами, указанными в части первой статьи 16 УК или не достигшими возраста, с которого в соответствии со статьей 15 УК наступает уголовная ответственность.

При обнаружении указанных обстоятельств, устраняющих уголовную ответственность, суд постановляет оправдательный приговор за отсутствием в деянии состава уголовного правонарушения, за исключением случаев, предусмотренных частью второй статьи 391 УПК.

52. Вопросы, разрешаемые в резолютивной части оправдательного приговора, излагаются в последовательности, предусмотренной статьями 400 и 401 УПК.

Излагая резолютивную часть оправдательного приговора, суд после слова «приговорил» указывает фамилию, имя, отчество подсудимого, уголовный закон (статья, часть, пункт), по которому он привлекался к уголовной ответственности, решение о признании его невиновным и о его оправдании с указанием оснований.

При постановлении оправдательного приговора в отношении лица, обвинявшегося в совершении нескольких уголовных правонарушений, квалифицированных одной статьей уголовного закона (например, несколько краж или эпизодов продолжаемого уголовного правонарушения), когда основания оправдания по ним различны, в резолютивной части указывается, по какому из предусмотренных законом оснований и в совершении каких уголовных правонарушений он оправдан.

53. Резолютивная часть оправдательного приговора, кроме того, должна содержать решения: о признании за оправданным права на возмещение вреда, причиненного незаконными действиями органов, ведущих уголовный процесс, в соответствии со статьей 39 УПК; по гражданскому иску; об отмене меры пресечения, мер по обеспечению конфискации имущества, а также мер по обеспечению возмещения ущерба, если такие меры были приняты; о судьбе вещественных доказательств на основании части третьей статьи 118 УПК; о распределении процессуальных издержек согласно требованиям статьи 178 УПК. В случае оставления гражданского иска без рассмотрения меры по его обеспечению не отменяются.

При постановлении оправдательного приговора за недоказанностью совершения уголовного правонарушения суду надлежит в резолютивной

части указывать свое решение о направлении дела прокурору для принятия мер к установлению лица, совершившего уголовное правонарушение.

54. Приговор по делам, рассмотренным с участием присяжных заседателей, постановляется председательствующим в порядке, установленном главой 68 УПК. При этом содержание приговора должно соответствовать требованиям статьи 658 УПК.

55. Признать утратившими силу:

1) нормативное постановление Верховного Суда Республики Казахстан от 15 августа 2002 года № 19 «О судебном приговоре»;

2) нормативное постановление Верховного Суда Республики Казахстан от 9 марта 2006 года № 2 «О внесении изменения в нормативное постановление Верховного Суда Республики Казахстан № 19 от 15 августа 2002 года «О судебном приговоре»;

3) нормативное постановление Верховного Суда Республики Казахстан от 25 июня 2010 года № 17 «О внесении изменений и дополнений в нормативное постановление Верховного Суда Республики Казахстан № 19 от 15 августа 2002 года «О судебном приговоре».

56. Согласно статье 4 Конституции настоящее нормативное постановление включается в состав действующего права, является общеобязательным и вводится в действие со дня первого официального опубликования, за исключением абзаца третьего пункта 4, который вводится в действие с 1 сентября 2018 года.

**Председатель
Верховного Суда
Республики Казахстан**

Ж. Асанов

**Судья
Верховного Суда
Республики Казахстан,
секретарь пленарного заседания**

Г. Альмагамбетова

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЖОҒАРҒЫ СОТЫНЫҢ № 5 НОРМАТИВТІК ҚАУЛЫСЫ

2018 жылғы «20» сәуір

Астана қаласы

Әкімшілік құқық бұзушылық жөніндегі іс бойынша соттың қаулысы туралы

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс жөніндегі соттың қаулысы – бұл процестік құжат, онда әкімшілік құқық бұзушылық іс бойынша іс жүргізу нәтижелерінің қорытындысы көрсетіледі.

Соттың әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы істерді қарауына байланысты сот қабылдаған сот актілерінің орны мен ерекшеліктерін анықтау, әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулының заңды және негізді болуымен қатар оның түсінікті әрі ықшамдығын қамтамасыз ету мақсатында Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының жалпы отырысы мынадай түсіндірме беруге қаулы етеді:

1. Әкімшілік құқық бұзушылық іс бойынша қаулы шығару оның заңды және негізді болуы үшін ерекше жауаптылықты талап етіп, әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы іс бойынша іс жүргізу міндеттерін орындауды қамтамасыз ететіне соттардың назары аударылсын.

Егер қаулы Қазақстан Республикасы Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексінің (бұдан әрі – ӘҚБҚо) талаптарына, сондай-ақ өзге де заңнама нормаларының ережелеріне сәйкес келсе, ол заңды болып табылады.

Қаулыда осы іс үшін маңызы бар, сот зерттеген, қатыстылығы, жол берілетіндігі және анықтығы туралы заң талаптарын қанағаттандыратын дәлелдемелермен бекітілген мән-жайлар көрсетілуі тиіс, бұл қаулының негізділігін білдіреді.

2. Сот әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі, шағымды, наразылықты қарап, ӘҚБҚо-ның 829-14-бабының бірінші бөлігінде көзделген қаулылардың бірін қабылдайды.

Қаулыны шығару кезінде ӘҚБҚо-ның 822-бабында көзделген мәселелер шешілуі, сонымен қатар мәліметтер көрсетілуі тиіс.

Қаулының жеке бөліктерден тұратын, жиынтығында біртұтас заңдық құжатты құрайтын қатаң логикалық құрылымы болуы тиіс.

Қаулы үш құрамдас – кіріспе, сипаттау-уәждеу және қарар бөліктерінен тұрады.

ӘҚБҚо-ның 829-14-бабының сегізінші бөлігіне сәйкес қаулы жазбаша нысанда не электронды құжат нысанында шығарылады.

Электронды құжат нысанында дайындалған қаулы «Электрондық құжат және электрондық цифрлық қолтаңба туралы» Қазақстан Республикасының 2003 жылғы 7 қаңтардағы № 370 Заңының ережелеріне сәйкес келуі тиіс.

Электрондық құжат айналымының тәртібін Қазақстан Республикасының Үкіметі айқындайды.

3. Қаулы қолжазба, машинамен немесе компьютермен басу тәсілімен бір данада дайындалуы мүмкін.

Қаулыны қабылдау кезінде заң техникасы мен сот актілерін дайындау параметрлері мәселелерін регламенттейтін сот жүйесінің ішкі құжаттарын басшылыққа алған жөн.

4. Қаулының кіріспе бөлігі құжаттың атауынан кейін басталады және ӘҚБҚо-ның 822-бабы бірінші бөлігінің 1), 2), 3), 4), 5) тармақшаларында көзделген мәліметтерді қамтиды.

Қаулыда қаулының қабылданған жылы, күні және айы көрсетіледі.

Судьяның қаулыны жариялаған күні, айы және жылы қаулының қабылданған күні болып табылады.

Осы қаулы нақты шығарылған қала немесе өзге де елді мекен істің қаралған орны болып табылады.

5. Соттың атауы оны құру туралы нормативтік құқықтық актіге сәйкес көрсетілуі тиіс.

Қаулының кіріспе бөлігінде судьяның, сот отырысы хатшысының, прокурордың және ӘҚБҚо-ның 744, 745, 746, 747, 748, 758-баптарында аталған, қаулы қабылданған сот отырысына қатысқан, іс жүргізудің басқа да қатысушыларының тегі мен аты-жөнін көрсету қажет.

6. ӘҚБҚо-ның 822-бабы бірінші бөлігі 3) тармақшасының ережелері іс қаралған тұлға туралы мәліметтер тізбесін қамтиды, ол қаулының кіріспе бөлігінде толық көлемде көрсетілуі тиіс, түбегейлі болып табылады және кеңінен түсіндіруге жатпайды.

Істі дұрыс шешу үшін (атап айтқанда, тұлғаның осы әкімшілік құқық бұзушылық субъектісі болып табылатынын-табылмайтынын анықтау үшін), әділ әкімшілік жазалау шарасын тағайындау, қаулыны орындау, басқа да мәселелерді дұрыс шешу үшін – іс қаралған тұлға туралы мәліметтер маңызды болып табылады.

7. Іс бойынша іс жүргізіліп жатқан адамның тегі, аты және әкесінің аты (ол болған жағдайда) іс жүргізілетін тілде, практикалық транскрипция қағидалары ескеріле отырып көрсетіледі.

Іс бойынша іс жүргізу орыс тілінде жүзеге асырылып, ал адамның жеке басын куәландыратын құжаттарда көрсетілген тегі, аты, әкесінің аты мемлекеттік тілде болған жағдайларда, қаулыда адамның дербес деректерін септемей, жеке басын куәландыратын ресми құжаттағы жазбаға дәлме-дәл сәйкестікте жазу қажет.

Қаулыда шетелдік адамның тегі, аты және әкесінің аты іс жүргізу тілінде де, жеке басты куәландыратын құжатта көрсетілген транскрипцияда да көрсетілуі тиіс. (Мысалы, Тойнбаев Равшан Мавланкулович (Toymbaev Ravshan Mavlankulovich)).

Шетелдік адамның жеке басын куәландыратын құжаты, азаматтығы жоқ адамның не босқынның жеке куәлігі болмаған жағдайда, онда іс жүргізіліп жатқан адам оның шыққан елінен келген жазбаша растау негізінде көрсетіледі.

Тізбесі «Жеке басты куәландыратын құжаттар туралы» Қазақстан Республикасының 2013 жылғы 29 қаңтардағы № 73-V Заңының 6-бабының 1-тармағында көзделген құжаттардың негізінде іс жүргізіліп жатқан адамның жеке басы куәландырылады.

Егер іс бойынша іс жүргізу заңды тұлғаға қатысты қозғалса, онда оның атауын заңды тұлғаны мемлекеттік тіркеу туралы құжатқа сәйкес көрсету қажет.

8. Істі қарау кезінде анықталған мән-жайлар қаулының сипаттау-уәждеу бөлігінде баяндалуға жатады. Осы мән-жайларға:

жасалған әкімшілік құқық бұзушылықтың мән-жайлары (әкімшілік құқық бұзушылық оқиғасын анықтау), сондай-ақ әкімшілік құқық бұзушылық жасалған уақыт пен жерді, оны жасау нәтижесінде басталған салдарларды сипаттау;

әкімшілік жауаптылыққа тартылып отырған тұлғаның құқыққа қарсы әрекеттерін (әрекетсіздігін), оның әкімшілік құқық бұзушылық жасаудағы кінәсінің нысанын сипаттау;

тұлғаның әкімшілік құқық бұзушылық жасаудағы кінәсін растайтын не теріске шығаратын дәлелдемелерді баяндау, оларды қатыстылығы, жол берілетіндігі және анықтығы тұрғысынан бағалау;

құқық бұзушылықты дұрыс саралау үшін заңдық маңызы бар өзге мәліметтерді талдау, әкімшілік құқық бұзушылық үшін әділ жаза қолдану және шығарылған қаулыны орындау жатады.

9. Қаулының сипаттау-уәждеу бөлігін баяндау кезінде дәлелденді деп танылған әкімшілік құқық бұзушылықтың толық сипатталуы қамтамасыз етілуі тиіс.

Тұлға құқық бұзушылық жасағаны үшін кінәлі деп танылған жағдайда, қаулының тиісті бөлігінде ӘҚБҚо-ның Ерекше бөлігінің нормаларында, сондай-ақ ӘҚБҚо-ның Ерекше бөлігінің бабында осы мән-жайға тікелей сілтеме (сілтеме жасау нормалары) болған кезде заңдар мен заңға тәуелді актілерде тікелей тыйым салынған әрекеттің немесе әрекетсіздіктің сипаттамасы, оның жасалған орны, уақыты, тәсілі, кінәнің нысаны, жасалған құқық бұзушылықтың уәждері мен салдарлары көрсетіледі.

Қаулының сипаттау-уәждеу бөлігі оның қарар бөлігінде баяндалған шешімдердің негіздемесі болып табылады және оған қайшы келмеуі тиіс.

10. ӘҚБҚо-ның Ерекше бөлігінің жекелеген нормалары бланкеттік тәсілмен жазылады. Сот қаулысында осындай құрамдар бойынша нормативтік құқықтық актілердің нақты қай ережелерінің бұзылғаны көрсетілуі, сондай-ақ осы бұзушылықтардың мазмұны ашылуы тиіс.

Бұл ретте басталған зардаптармен себеп-салдарлық байланысы жоқ нормативтік құқықтық актілердің бұзылуы құқық бұзушылықтың объективті бөлігін құрай алмайтынын және оның жойылуға жататынын ескеру қажет.

Қаулының сипаттау-уәждеу бөлігінде әкімшілік жауаптылыққа тартылып отырған тұлғаға қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттаманың жасалу фактісі туралы көрсету қажет емес.

Қаулының мәтінде: оқиғалар мен мән-жайлардың жете жазылуына; құқық бұзушылыққа қатысы жоқ құқық нормаларының келтірілуіне; ресми құжаттарда қолдануға болмайтын қысқартулар мен сөздерді пайдалануға жол берілмейді.

Соттың қаулысында хаттамадан мәтінді толық көшіріп алу жолымен құқық бұзушылықтың мәнін баяндау дұрыс емес, өйткені қаулының сипаттау-уәждеу бөлігінде құқық бұзушылықтың сотта анықталған мән-жайлары ғана толық көлемде жазылуы тиіс.

11. Қаулының сипаттау-уәждеу бөлігінде сотта қандай дәлелдемелердің зерттелгенін, олардың мазмұны ашылғанын және оларға баға берілгенін көрсету керек.

Дәлелдемелерді талдау – процестік және өзге құжаттарды жай атау ғана емес, осы дәлелдемелерді қандай мән-жайлар бекітетіні көрсетіліп, мазмұнының ашылуын білдіреді.

Сот отырысында зерттелген қандай дәлелдемелердің анық емес, ал қандай нақты деректер дәлелдемелер ретінде қабылданбайды деп танылғанын соттар қаулыда көрсетуге және өз тұжырымдарын уәждеуге тиіс.

12. Қаулыда тұлғаның өзіне қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша жасады деп танылған құқық бұзушылыққа қатысты ұстанымы жазылуы тиіс.

Әрекетті мойындау іс бойынша анықталған басқа да дәлелдемелердің жиынтығымен кінәсі расталған кезде ғана әкімшілік жауаптылыққа тартуға негіз болып табылады.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттама жасалған тұлға өзіне қатысты кінәсін мойындамаған жағдайда, қаулының сипаттау-уәждеу бөлігінде ол өзін қорғау үшін келтірген дәлелдерге баға берілуі тиіс.

Әкімшілік жауаптылыққа тартылып отырған тұлға сотқа дейін талқылау процесінде өзі берген түсіндірмелерді өзгерткен жағдайда, сот барлық түсіндірмелерді тексеруге, олардың өзгеру себептерін анықтауға және іс бойынша жиналған басқа дәлелдемелер ескеріліп, жүргізілген зерттеу нәтижесінде оларға тиісті баға бергені жөн.

13. Қаулыда өзіне қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттама жасалған тұлғаның, жәбірленушілердің, іске қатысатын басқа да тұлғалардың түсініктемелері, куәлардың айғақтары, сарапшының, маманның түсіндірмелері үшінші жақтан жазылады.

Түсініктемелердің, айғақтар мен түсіндірмелердің көлемі ауқымды болған кезде нақты уақыт кезеңін көрсете отырып, дыбыс-, бейнежазбасына сілтеме жасауға жол беріледі.

Сот отырысында жауап алынбаған жәбірленушілер мен куәлар сотқа келе алмайтын дәлелді себептермен сот талқылауына қатыспаған жағдайда, ал бұған дейін олар берген түсіндірмелер сот отырысында жария етіліп зерттелсе, қаулыда осы адамдардың түсіндірмелеріне сілтеме жасауға мүмкін болатынын соттардың назарда ұстағандары жөн.

Қаулыда айғақтарымен сол немесе өзге нақты мән-жайлар расталатын куәлардың, жәбірленушілердің және өзге тұлғалардың тегін, сонымен қатар осы айғақтардың мәнін де жазу қажет.

Егер іс бойынша бірнеше куәдан жауап алынып, олар ұқсас айғақтар берген жағдайда, қаулыда өзге куәлардың айғақтарының ұқсастығын көрсете отырып, куәлардың біреуінің айғақтарын жазу жеткілікті.

14. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс жәбірленушіні міндетті түрде қатыстыра отырып қаралуға тиіс. Ол болмаған кезде іс ӘҚБҚо-ның 744-бабының екінші бөлігінде көзделген жағдайларда ғана қаралуы мүмкін. Жәбірленушінің қатысуынсыз істі қарау уәждері қаулының сипаттау-уәждеу бөлігінде көрсетілуі қажет.

15. Сарапшылар қорытындысының, іс бойынша жиналған басқа да дәлелдемелердің және сот отырысында зерттелген материалдардың жиынтығымен бағаланатынын соттар назарда ұстауы керек.

Соттың сарапшы қорытындысын бағалауы қаулыда толық көрсетілуі тиіс.

Сот қаулыда сарапшының қорытындысына сілтеме жасаумен ғана шектелмей, іс үшін маңызы бар қандай фактілердің осы қорытындымен бекітілетінін көрсетуге міндетті.

Егер сараптама бірнеше сарапшыға тапсырылып, олар жеке-жеке қорытынды берген болса, олармен келісу немесе келіспеу уәждері әрбір қорытынды бойынша жеке-жеке келтірілуі тиіс.

16. Қаулыда құқық бұзушылықты ӘҚБҚо-ның Ерекше бөлігінің сол немесе өзге бабы, оның бөлігі немесе тармағы бойынша саралауға қатысты түйіндер негізделуі тиіс.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттамада тұлға жасаған құқық бұзушылық үшін әкімшілік жауаптылықты көздейтін ӘҚБҚо-ның, заңның немесе басқа нормативтік құқықтық актілердің нақты бабы көрсетілгеніне қарамастан, ӘҚБҚо тұлғаның әрекеттерін (әрекетсіздігін) түпкілікті заңдық саралау құқығын соттың өкілеттігіне жатқызады.

Егер істі қарау кезінде әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттамада жасалған құқық бұзушылықтың дұрыс сараланбағаны анықталса, судья тұлғаның әрекеттерін (әрекетсіздігін) қол сұғушылықтың бір тектес объектісі бар құқық бұзушылық құрамын көздейтін басқа бапқа саралауға міндетті, бұл ретте осы баптың санкциясы хаттамада жасады деп танылғаннан онша қатаң емес әкімшілік жазаны көздеуі және ол қаулыда уәждеуі тиіс.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулыны қайта қараған кезде тұлғаның әрекеттерін (әрекетсіздігін) қайта саралау туралы мәселе де осы тәртіппен шешілуі мүмкін.

17. Құқық бұзушылық оқиғасын баяндау кезінде ӘҚБҚо-ның Ерекше бөлігінің құқық бұзушыға қолданылатын бабының диспозициясын, оның ішінде әрекеттердің қайталануын басшылыққа ала отырып, құқық бұзушылықтың барлық саралаушы белгілерін көрсету қажет.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істің материалдарына соттың (лауазымды адамның) құқық бұзушылықтың қайталап жасалғанын растайтын, заңды күшіне енген қаулысының көшірмесі не Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасы Құқықтық статистика және арнайы есепке алу комитеті органдарының мәліметтері қоса тігілуі тиіс.

Құқық бұзушылықтың қайталануын анықтау кезінде сот ӘҚБҚо-ның 61-бабына сәйкес тұлға әкімшілік жазаға тартылды деп есептелетін ӘҚБҚо-ның жалпы бөлігінің мерзімі туралы ережелерін негізге алуға тиіс.

18. ӘҚБҚо-ның Ерекше бөлігінің жекелеген баптарының диспозициясы құқық бұзушылықтың әртүрлі субъектілерінің бірнеше әрекетті жасағаны үшін жауаптылықты көздейді (мысалы, ӘҚБҚо-ның 282-бабының бірінші бөлігі – этил спиртіне және (немесе) алкоголь өніміне арналған ілеспе жүкқұжатты, декларацияны тапсырмау не уақтылы тапсырмау). Мұндай жағдайда соттарға баптың диспозициясында көрсетілген барлық әрекеттерді атап өтпей, тұлғаны әкімшілік жауаптылыққа тартуға әкеп соққан және іс материалдарымен дәлелденген әрекеттерді ғана көрсету, сонымен қатар құқық бұзушылық субъектісін анықтау қажет.

19. Әкімшілік жазалау шарасын анықтау барысында сот қаулының сипаттау-уәждеу бөлігінде таңдап алынған әкімшілік жазалау шарасының уәждерін келтіруге міндетті.

Жеке тұлғаға әкімшілік жаза қолдану барысында жасалған әкімшілік құқық бұзушылықтың сипаты, кінәлінің жеке басы, сонымен қатар оның құқық бұзушылық жасалғанға дейінгі және одан кейінгі мінез-құлқы, мүліктік жағдайы, жауаптылықты жеңілдететін және ауырлататын мән-жайлар ескеріледі.

Соттардың назары қаулыны қабылдау барысында ӘҚБҚо-ның Ерекше бөлігі баптарының санкцияларында жазаның баламалы түрлері болған кезде әкімшілік жазаны дараландыру қағидатын қатаң сақтау қажеттігіне аударылсын. Қаулыда жаза шарасын таңдау барысында құқық бұзушылықтың сипаты мен қоғамдық қауіптілік дәрежесін, сондай-ақ кінәлінің жеке басын куәландыратын қандай нақты мән-жайлардың ескерілгенін көрсету қажет. Қаулыда әкімшілік жазаның «кінәлінің жеке басын ескере отырып» қолданылды дегенге сілтеме жасау жеткіліксіз болып табылады.

Сот өзінің белгілі бір жазалау шарасын таңдауына уәж ретінде сот отырысында зерттелген мән-жайларға ғана сілтеме жасауға құқылы.

ӘҚБҚо-ның Ерекше бөлігі бабының санкциясында әкімшілік жазаны қолданудың баламалы түрлері болмаған жағдайда, ӘҚБҚо-ның 56 және 57-баптарына сілтеме жасау, сонымен қатар әкімшілік жаза қолданудың осы түрін таңдау уәжін негіздеу талап етілмейді. Бұл жағдайда қаулыда ӘҚБҚо-ның осы нормасының санкциясында әкімшілік жазаның нақты бір түрі ғана көзделгенін көрсеткен жөн.

20. Сот әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуге қатысушылардың және (немесе) ішкі істер органдарының өтінішхаты бойынша әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі қарау кезінде, ӘҚБҚо-ның 54-бабының бірінші бөлігі негізінде әкімшілік құқық бұзушылық жасаған тұлғаның мінез-құлқына ерекше талаптарды қоя алады.

Осы талаптардың тізбесі түбегейлі болып табылады және кеңінен түсіндіруге жатпайды.

Әкімшілік құқық бұзушылық жасаған тұлғаның мінез-құлқына қойылатын ерекше талаптар оның өмір сүру салтына, отбасындағы немесе тұрғылықты жеріндегі мінез-құлқына, осы тұлғаның жеке басын сипаттайтын басқа да мән-жайларға қарай толық көлемде немесе бөлек-бөлек қойылуы мүмкін.

Мұндай талаптарды қою соттың міндеті емес, құқығы болып табылады, сондықтан да осындай талаптарды қою немесе оларды белгілеуден бас тарту туралы сот қабылдаған шешімнің уәждері қаулыда көрсетілуі тиіс.

Қаулының қарар бөлігінде соттың әкімшілік құқық бұзушылық жасаған тұлғаның мінез-құлқына нақты қандай талаптар қоятынын және оларды қандай мерзімге белгілейтінін көрсету қажет.

21. Жеке процестік әрекет жасау (сараптама тағайындау, сот тапсырмасы, дәлелдемелерді талап етіп алдыру және т.б.) үшін жеке құжат шығару қажеттігі жағдайларын қоспағанда, сот талқылауы барысында мәлімделген өтінішхаттарды шешу үшін жеке ұйғарым шығару талап етілмейді. Дәлелдемелерді бағалауға байланысты немесе істі мәні бойынша қарау үшін өзге аса маңызды болатын жағдайларда сот қаулысында өтінішхаттарды қабылдамау негіздері көрсетілуі тиіс.

Мәлімделген өтінішхатты қанағаттандыру не одан бас тарту туралы соттың ұйғарымымен ӘҚБҚо-ның 744, 745, 746, 747, 748, 759-баптарында көрсетілген тұлғалардың келіспеушілігі әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі қарау нәтижелері бойынша шығарылған соттың қаулысына берілген шағымда, апелляциялық өтінішхатта жазылуы мүмкін және апелляциялық сатыдағы сот көрсетілген шағымды, апелляциялық өтінішхатты қараған кезде міндетті түрде зерттелуі тиіс.

22. Сот қаулысында кінәлінің мүліктік залалды өтеуі туралы мәселелер шешілуі және өтелуге жататын залалдың мөлшері көрсетілуі тиіс.

Әкімшілік іс жүргізу шеңберінде залалды өтеу туралы мәселені шешу барысында жәбірленуші мен құқық бұзушының арасында талап қоюшы мен жауапкерге тән қатынастар туындамайды. Залал ӘҚБҚо-ның 59-бабының бірінші бөлігіне сәйкес өтелуге жатады, оның мөлшері туралы дау болмаған жағдайда, ол туралы қаулының сипаттау-уәждеу бөлігінде көрсету қажет.

Сот залалды өтеу жөнінде, заттай дәлелдемелердің тағдыры туралы қабылданған шешімнің уәждерін қаулының сипаттау-уәждеу бөлігінде келтіреді.

Материалдық залалды өтеу туралы даулар болған кезде бұл мәселелер азаматтық сот ісін жүргізу тәртібімен шешіледі, әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуге қатысушыларға бұл туралы міндетті түрде түсіндірілуі тиіс.

23. Өзіне қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғалған тұлғаға салынған әкімшілік айыппұл мөлшерін ӘҚБҚо-ның 819-11-бабының екінші бөлігі негізінде қысқарту шегін сақтай отырып (әкімшілік айыппұлдың жалпы мөлшерінің 30 %-нан асырмай), қысқарту құқығы көзделген.

Қаулының сипаттау-уәждеу бөлігінде ӘҚБҚо-ның 829-11-бабының бірінші бөлігінде көзделген, анықталған мән-жайларды ескере отырып, әкімшілік айыппұл мөлшерін қысқарту туралы қабылданған шешімнің уәждерін келтіру қажет.

Әкімшілік айыппұл мөлшері қысқарған жағдайда, қаулының қарар бөлігінде қаулының сипаттау-уәждеу бөлігінде көрсетілуге жататын есепті келтірмей, өндіріп алынуға жататын әкімшілік айыппұлдың түпкілікті мөлшерін көрсету жеткілікті.

24. Әкімшілік жаза қолданылған жағдайда, қаулының қарар бөлігінде іс бойынша қабылданған шешім көрсетіледі. Ол өзіне қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізіліп жатқан жеке тұлғаны кінәлі деп танудан, заңды тұлғаны әкімшілік жауаптылыққа тартудан және оған әкімшілік жаза қолданудан тұруға тиіс.

Қаулының қарар бөлігін жазу кезінде әкімшілік құқық бұзушылық жасауда кінәлі деп танылған адамның тегі, аты және әкесінің аты (ол болған жағдайда), әкімшілік жауаптылыққа заңды тұлға тартылып жатқан кезде – заңды тұлғаның толық атауы мен ұйымдық-құқықтық нысаны, сондай-ақ жеке тұлға кінәлі деп танылған не заңды тұлға әкімшілік жауаптылыққа тартылуға жататын ӘҚБҚо-ның Ерекше бөлігінің бабы, бөлігі, тармағы, негізгі және қосымша әкімшілік жазаның түрі мен мөлшері көрсетіледі.

25. ӘҚБҚо-ның 741, 742-баптарында көзделген жағдайларда, сондай-ақ тұлғаны ӘҚБҚо-ның 32, 64-1 (құқық бұзушылықтың маңыздылығы шамалы болған кезде әкімшілік жауаптылықтан босату), 68-баптарына (Кәмелетке толмағандарды әкімшілік жауаптылықтан және әкімшілік жазадан босату) сәйкес тәртіптік жауаптылыққа тарту туралы мәселені шешу үшін іс материалдарын тиісті органдарға берген жағдайда, іс бойынша іс жүргізуді тоқтату туралы қаулы шығарылады.

Істі тоқтату туралы қаулының сипаттау-уәждеу бөлігінде:

әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттамада көрсетілген құқық бұзушылықтың мән-жайлары;

істі тоқтатуға негіз болған мән-жайлар жазылады.

Қаулының қарар бөлігінде әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуді тоқтату туралы соттың шешімі, мұндай шешімді қабылдау негізі, сондай-ақ әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғалған ӘҚБҚо-ның Ерекше бөлігінің нормасы көрсетіледі.

26. Әкімшілік қамауға алу тағайындалған кезде қаулының қарар бөлігінде оның мерзімі – тәуліктер саны цифрлармен және жазбаша көрсетіледі.

Соттардың назары судья қамауға алу түрінде әкімшілік жаза қолданылатын қаулыда сағат пен минутқа дейінгі дәлдікпен нақты ұсталған уақытты ескеріп, қамауға алу мерзімі есептелуі тиіс кезеңді көрсетуі қажет екеніне аударылсын.

27. Айналымнан алып қойылған және мемлекет кірісіне айналдырылуға немесе жойылуға жататын әкімшілік құқық бұзушылық жасау нысаналарын әкімшілік құқық бұзушылық жасаған тұлғаның заңсыз иеленуінен алып қою тәркілеу болып табылмайды. Сот әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулы қабылдаған кезде тұлғаның әкімшілік жауаптылыққа тартылғанына қарамастан, оның ішінде іс бойынша іс жүргізуді тоқтату туралы қаулы қабылдау кезінде де осы объектілердің тағдыры туралы мәселені шешуге тиіс.

Сот мүлікті тәркілеу түрінде қосымша жазалау шарасын тағайындай отырып, қаулының қарар бөлігінде тәркілеуге жататын мүліктің көлемін және тәркілеуге жататын заттардың санын көрсетеді.

Көлік құралдарының маркаларын көрсету кезінде мемлекеттік тіркеу туралы куәлікке дәлме-дәл сәйкестікте ресми атауды ұстану қажет.

Егер көлік құралының маркасы екі тілде көрсетілген болса, онда көлік құралын мемлекеттік тіркеу туралы куәлікке толық сәйкестікте жазу қажет.

28. Қазақстан Республикасының шегінен тыс әкімшілік жолмен шығарып жіберу туралы шешім қабылдаған кезде қаулыда шетелдік немесе азаматтығы жоқ адам Қазақстан Республикасының аумағынан кетуге тиіс ақылға қонымды мерзім көрсетіледі.

Қисынды мерзім шығарып жіберу туралы қаулы заңды күшіне енген кезден басталады. ӘҚБҚо-ның 883-бабының 4) тармақшасына сәйкес соттың шетелдікті немесе азаматтығы жоқ адамды Қазақстан Республикасының шегінен шығарып жіберу туралы қаулысы жария етілгеннен кейін заңды күшіне енеді. Егер шығарып жіберу жазаның негізгі түріне қосымша жаза ретінде тағайындалса, соттың қаулысы әкімшілік құқық бұзу туралы іс бойынша қаулыға шағым келтіру үшін белгіленген мерзім өткеннен кейін, егер оған шағым жасалмаса немесе апелляциялық өтінішхат келтірілмесе, заңды күшіне енеді.

Соттар шетелдік немесе азаматтығы жоқ адам Қазақстан Республикасының аумағынан кетуі тиіс қисынды мерзімді «Шетелдіктерді немесе азаматтығы жоқ адамдарды Қазақстан Республикасының шегінен шығарып жіберу істерін қараудың сот практикасы туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2013 жылғы 13 желтоқсандағы № 4 нормативтік қаулысының 9, 16-тармақтарының ережелерін ескере отырып анықтауы қажет.

29. ӘҚБҚо-ның 829-18-бабына сәйкес іс бойынша іс жүргізуге қатысушылардың, әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулыны орындайтын сот орындаушысының, органның (лауазымды

адамның) арызымен немесе өз бастамасымен қаулы қабылдаған сот қаулыда жіберілген жаңылыс, қате жазуларды және арифметикалық қателерді қаулының мазмұнын өзгертпей түзетуге құқылы. Бұл ретте қаулының заңды күшіне енгеніне немесе еңбегеніне қарамастан, онда жіберілген жаңылыс, қате жазуларды және арифметикалық қателерді қаулының мазмұнын өзгертпей түзетуге жол беріледі.

30. Қаулының қарар бөлігінде қаулыға шағым жасау мерзімі мен тәртібі міндетті түрде көрсетіледі.

Жазбаша нысанда қабылданған қаулыға оны шығарған судья қол қояды. Электрондық құжат нысанында дайындалған қаулы осындай қаулы қабылдаған судьяның электрондық цифрлық қолтаңбасымен куәландырылады.

ӘҚБҚо-ның 829-16-бабының бірінші бөлігі негізінде қаулы қабылданғаннан кейін дереу жарияланады.

Жарияланғаннан кейін судья қабылданған қаулының мәнін, уәждері мен құқықтық салдарларын ауызша түсіндіреді, ол туралы сот отырысының хаттамасында белгі жасалады.

Судья сонымен қатар қаулыға шағым жасау құқығын, тәртібі мен мерзімін түсіндіреді, аталған әрекеттер жөнінде сот отырысының хаттамасында көрсетілуі тиіс.

Санкциясы әкімшілік қамауға алу, ел аумағынан шығарып жіберу түріндегі әкімшілік жазаны көздейтін әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерді қоспағанда, соттың қаулысы қабылданған күнінен кейін үш тәулікке дейінгі мерзімде іс бойынша қаулы қабылданған адамға және шағым берген жағдайда немесе өтініші бойынша жәбірленушіге, наразылық келтірген прокурорға табыс етіледі немесе жіберіледі.

31. Соттар шағымның, наразылықтың нәтижелері бойынша шешім қабылдаған кезде ӘҚБҚо-ның 822-бабында көзделген мәліметтермен және шешілуге жататын мәселелермен қатар қаулының сипаттау-уәждеу бөлігінде ӘҚБҚо-ның 829-10-бабының екінші бөлігінде көзделген шағымның, наразылықтың дәлелдеріне құқықтық баға берілуге тиіс екенін назарда ұстағандары жөн.

32. Қазақстан Республикасы Конституциясының 4-бабына сәйкес осы нормативтік қаулы қолданыстағы құқықтың құрамына енгізіледі, жалпыға бірдей міндетті болып табылады және 2018 жылғы 1 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілетін 30-тармақтың төртінші абзацын қоспағанда, алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап қолданысқа енгізіледі.

**Қазақстан Республикасы
Жоғарғы Сотының Төрағасы**

Ж. Асанов

**Қазақстан Республикасы
Жоғарғы Сотының судьясы,
жалпы отырыстың хатшысы**

Г. Әлмағамбетова

НОРМАТИВНОЕ ПОСТАНОВЛЕНИЕ № 5 ВЕРХОВНОГО СУДА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

«20» апреля 2018 года

город Астана

О постановлении суда по делу об административном правонарушении

Постановление суда по делу об административном правонарушении – это процессуальный документ, в котором по результатам рассмотрения дела отражается итог производства по делу об административном правонарушении.

В целях определения места и особенностей судебных актов, принятых судом в связи с рассмотрением дел об административных правонарушениях судом, обеспечения наряду с законностью и обоснованностью постановления по делу об административном правонарушении его понятности и лаконичности, пленарное заседание Верховного Суда Республики Казахстан постановляет дать следующие разъяснения:

1. Обратить внимание судов на то, что вынесение постановления по делу об административном правонарушении, призванного обеспечить выполнение задач производства по делам об административных правонарушениях, требует особой ответственности за его законность и обоснованность.

Постановление является законным, если оно соответствует требованиям Кодекса Республики Казахстан об административных правонарушениях (далее – КоАП), а также соответствует положениям иных норм законодательства.

Обоснованность постановления означает то, что в постановлении должны быть отражены имеющие значение для данного дела обстоятельства, подтвержденные исследованными судом доказательствами, удовлетворяющими требованиям закона об их относимости, допустимости и достоверности.

2. Рассмотрев дело об административном правонарушении, жалобу, протест, суд выносит одно из постановлений, предусмотренных частью первой статьи 829-14 КоАП.

При вынесении постановления должны быть указаны сведения, а также разрешены вопросы, предусмотренные статьей 822 КоАП.

Постановление должно иметь строгую логическую структуру, состоящую из относительно обособленных частей, составляющих в совокупности единый юридический документ.

Постановление включает в себя три составляющие – вводную, описательно-мотивировочную и резолютивную части.

В соответствии с частью восьмой статьи 829-14 КоАП постановление выносится в письменной форме либо в форме электронного документа.

Постановление, изготовленное в форме электронного документа, должно соответствовать положениям Закона Республики Казахстан от 7 января 2003 года № 370 «Об электронном документе и электронной цифровой подписи». Порядок электронного документооборота определяется Правительством Республики Казахстан.

3. Постановление может быть изготовлено рукописным, машинописным или компьютерным способом в одном экземпляре.

При составлении постановления следует руководствоваться внутренними документами судебной системы, регламентирующими вопросы юридической техники и параметров составления судебных актов.

4. Вводная часть постановления начинается после наименования документа и включает в себя сведения, предусмотренные подпунктами 1), 2), 3), 4), 5) части первой статьи 822 КоАП.

В постановлении указывается число, месяц и год вынесения постановления.

Датой вынесения постановления является день, месяц и год оглашения его судьей.

Местом рассмотрения дела является город или иной населенный пункт, где фактически было вынесено данное постановление.

5. Наименование суда следует указывать в соответствии с нормативным правовым актом о его образовании.

В вводной части постановления необходимо указывать фамилию и инициалы судьи, секретаря судебного заседания, прокурора и других участников производства, перечисленных в статьях 744, 745, 746, 747, 748, 758 КоАП, участвовавших в судебном заседании, в котором вынесено постановление.

6. Положения подпункта 3) части первой статьи 822 КоАП содержат перечень сведений о лице, в отношении которого рассмотрено дело, который подлежит отражению во вводной части постановления в полном объеме, является исчерпывающим и расширительному толкованию не подлежит.

Сведения о лице, в отношении которого рассмотрено дело, имеют существенное значение для правильного разрешения дела (в частности, для установления, является ли это лицо субъектом данного административного правонарушения), для назначения справедливой меры административного взыскания, исполнения постановления, разрешения других вопросов.

7. Фамилия, имя и отчество (при его наличии) лица, в отношении которого ведется производство по делу, указываются на языке производства с учётом правил практической транскрипции.

В случаях, когда производство по делу осуществляется на русском языке, а фамилия, имя, отчество лица, указанные в документах, удостоверяющих личность, - на государственном языке, в постановлении необходимо излагать персональные данные лица, не склоняя, в точном соответствии с записью в официальном документе, удостоверяющем личность.

Фамилия, имя и отчество иностранного лица в постановлении должны быть указаны как на языке производства, так и в транскрипции, использованной в документе, удостоверяющем личность. (К примеру, Тоймбаев Равшан Мавланкулович (Toyimbaev Ravshan Mavlankulovich)).

В случаях отсутствия у иностранного лица документа, удостоверяющего личность, удостоверения лица без гражданства либо беженца, то лицо, в отношении которого ведется производство, указывается на основании письменного подтверждения, поступившего из страны его происхождения.

Личность физического лица, в отношении которого ведется производство по делу, удостоверяется на основании документов, перечень которых предусмотрен пунктом 1 статьи 6 Закона Республики Казахстан от 29 января 2013 года № 73-V «О документах, удостоверяющих личность».

Если производство по делу возбуждено в отношении юридического лица, то наименование следует указывать в соответствии с документом о государственной регистрации юридического лица.

8. Обстоятельства, установленные при рассмотрении дела, подлежат изложению в описательно-мотивировочной части постановления. К этим обстоятельствам относятся:

обстоятельства совершенного административного правонарушения (установление события административного правонарушения), а также описание времени и места совершения административного правонарушения, последствий, наступивших в результате его совершения;

описание противоправных действий (бездействия) лица, привлекаемого к административной ответственности, формы его вины в совершении административного правонарушения;

изложение доказательств, подтверждающих либо опровергающих виновность лица в совершении административного правонарушения, оценка их с точки зрения относимости, допустимости и достоверности;

анализ иных сведений, имеющих юридическое значение для правильной квалификации правонарушения, наложения справедливого взыскания за административное правонарушение и исполнения вынесенного постановления.

9. При составлении описательно-мотивировочной части постановления должна быть обеспечена полнота описания административного правонарушения, признанного доказанным.

В случае признания лица виновным в совершении правонарушения в соответствующей части постановления указывается описание действия или бездействия, совершение которых прямо запрещено как нормами Особенной части КоАП, так и законами и подзаконными актами - в случае наличия прямой ссылки на данное обстоятельство в статье Особенной части КоАП (отсылочные нормы) - с указанием места, времени, способа его совершения, формы вины, мотивов и последствий совершённого правонарушения.

Описательно-мотивировочная часть постановления является обоснованием решений, излагаемых в резолютивной ее части и не должна ей противоречить.

10. Отдельные нормы Особенной части КоАП носят бланкетный способ изложения. По таким составам в постановлении суда должно содержаться указание о том, какие конкретно положения нормативных правовых актов нарушены, а также раскрыто содержание этих нарушений. При этом необходимо учитывать, что нарушения нормативных правовых актов, не состоящие в причинно-следственной связи с наступившими последствиями, не могут образовывать объективную сторону правонарушения и подлежат исключению.

Указание в описательно-мотивировочной части постановления о факте составления протокола об административном правонарушении в отношении лица, привлекаемого к административной ответственности, является излишним.

В тексте постановления не допускаются: излишняя детализация событий и обстоятельств; цитирование норм права, не имеющих отношения к правонарушению; употребление сокращений и слов, неприменяемых в официальных документах.

Является неправильным изложение существа правонарушения в постановлении суда путем полного копирования текста из протокола, так как в описательно-мотивировочной части постановления в полном объеме подлежат изложению только установленные в суде обстоятельства правонарушения.

11. В описательно-мотивировочной части постановления следует указывать, какие доказательства были исследованы в суде, раскрыто их содержание и дана оценка.

Анализ доказательств подразумевает не простое перечисление процессуальных и иных документов, а раскрытие их содержания, с указанием какие обстоятельства подтверждают данные доказательства.

Судам надлежит указывать в постановлении, какие доказательства, исследованные в судебном заседании, были признаны недостоверными, а какие фактические данные признаны недопустимыми в качестве доказательств, и мотивировать свои выводы.

12. В постановлении подлежит изложению позиция лица, в отношении которого ведется производство по делу об административном правонарушении, к вменяемому ему правонарушению.

Признание вины может быть положено в основу привлечения к административной ответственности лишь при подтверждении виновности совокупностью других доказательств, установленных по делу.

В случае непризнания лицом, в отношении которого составлен протокол об административном правонарушении своей вины, в описательно-мотивировочной части постановления должна быть дана оценка доводам, приведенным им в свою защиту.

В случае изменения лицом, привлекаемым к административной ответственности, своих пояснений, данных им в процессе досудебного разбирательства, суд обязан проверить все пояснения, выяснить причины их изменения и в результате исследования в совокупности с другими доказательствами, собранными по делу, дать им надлежащую оценку.

13. Объяснения лица, в отношении которого составлен протокол об административном правонарушении, потерпевших, других лиц, участвующих в деле, показания свидетелей, пояснения эксперта, специалиста приводятся в постановлении от третьего лица.

При объемных объяснениях, показаниях и пояснениях допускается делать ссылки на аудио-, видеозапись с точным указанием временного отрезка.

Судам следует иметь в виду, что ссылка в постановлении на пояснения потерпевших и свидетелей, не опрошенных в судебном заседании, возможна в случае, когда эти лица отсутствовали при судебном разбирательстве по уважительным причинам, исключающим возможность их явки в суд, а ранее данные ими пояснения были оглашены и исследованы в судебном заседании.

В постановлении необходимо указывать не только фамилии свидетелей, потерпевших и иных лиц, показаниями которых подтверждаются те или иные фактические обстоятельства, но и излагать существо этих показаний.

В случае, если по делу опрошено несколько свидетелей, которыми даны аналогичные показания, достаточно изложения показаний одного из свидетелей, ограничившись указанием об идентичности показаний иных свидетелей.

14. Дело об административном правонарушении подлежит рассмотрению с обязательным участием потерпевшего. В его отсутствие дело может быть рассмотрено лишь в случаях, предусмотренных частью второй статьи 744 КоАП. Мотивы рассмотрения дела в отсутствие потерпевшего должны быть отражены в описательно-мотивировочной части постановления.

15. Судам следует иметь в виду, что заключение экспертов, как и другие доказательства, подлежат оценке в совокупности с другими собранными по делу и исследованными в судебном заседании материалами.

Оценка судом заключения эксперта должна быть полно отражена в постановлении.

Суд не должен ограничиваться лишь ссылкой в постановлении на заключение эксперта, а обязан указать, какие факты, имеющие значение для дела, подтверждаются этим заключением.

Если экспертиза поручена нескольким экспертам, давшим отдельные заключения, мотивы согласия или несогласия с ними должны быть приведены отдельно по каждому заключению.

16. Выводы относительно квалификации правонарушения по той или иной статье Особенной части КоАП, её части или пункту должны быть мотивированы в постановлении.

Несмотря на указание в протоколе об административном правонарушении конкретной статьи КоАП, закона или других нормативных правовых актов, предусматривающих административную ответственность за совершенное лицом правонарушение, право окончательной юридической квалификации действий (бездействия) лица КоАП относит к полномочиям суда.

Если при рассмотрении дела будет установлено, что протокол об административном правонарушении содержит неправильную квалификацию совершенного правонарушения, судья обязан переqualифицировать действия (бездействие) лица на другую статью, предусматривающую состав правонарушения, имеющий единый родовый объект посягательства, при условии, что санкция данной статьи предусматривает менее строгое административное взыскание, чем вмененное протоколом, что должно быть мотивировано в постановлении.

В таком же порядке может быть решен вопрос о переqualификации действий (бездействия) лица при пересмотре постановления по делу об административном правонарушении.

17. При изложении события правонарушения необходимо указание всех квалифицирующих признаков правонарушения, исходя из диспозиции статьи Особенной части КоАП, вменяемой правонарушителю, в том числе и повторности действий.

К материалам дела об административном правонарушении должна быть приобщена копия вступившего в законную силу постановления суда (должностного лица), подтверждающего факт повторного совершения правонарушения, либо сведения органов Комитета по правовой статистике и специальных учетов Генеральной прокуратуры Республики Казахстан.

При определении повторности суд должен исходить из положений общей части КоАП о сроке, в течение которого лицо считается подвергнутым административному взысканию, предусмотренному статьей 61 КоАП.

18. Диспозиция отдельных статей Особенной части КоАП предусматривает ответственность за совершение нескольких действий различными субъектами правонарушения (например, часть первая статьи 282 КоАП – непредставление либо несвоевременное представление сопроводительной накладной, декларации на этиловый спирт и (или) алкогольную продукцию). В данном случае судам необходимо указывать только те действия, совершение которых повлекло привлечение лица к административной ответственности и доказанные материалами дела, а не перечислять все действия, указанные в диспозиции статьи, а также определить субъект правонарушения.

19. При определении меры административного взыскания суд обязан привести мотивы избранной меры административного взыскания в описательно-мотивировочной части постановления.

При наложении административного взыскания на физическое лицо учитываются характер совершенного административного правонарушения, личность виновного, в том числе его поведение до и после совершения

правонарушения, имущественное положение, обстоятельства, смягчающие и отягчающие ответственность.

Обратить внимание судов на необходимость строгого соблюдения при вынесении постановления принципа индивидуализации административного взыскания, при наличии альтернативных мер взысканий в санкциях статей Особенной части КоАП. В постановлении необходимо указывать, какие конкретно обстоятельства, свидетельствующие о характере и степени общественной опасности правонарушения, а также личности виновного, учтены при избрании меры взыскания. Ссылка в постановлении лишь на то, что административное взыскание наложено «с учетом личности виновного», является недостаточной.

Суд вправе ссылаться в качестве мотива избрания им определенной меры взыскания только на такие обстоятельства, которые были исследованы в судебном заседании.

При отсутствии в санкции статьи Особенной части КоАП 57 КоАП, а также обоснование мотива избрания данной меры административного взыскания не требуется. В этом случае в постановлении следует отразить, что санкцией данной нормы КоАП предусмотрен лишь один конкретный вид административного взыскания.

20. На основании части первой статьи 54 КоАП, при рассмотрении дела об административном правонарушении по ходатайству участников производства по делу об административном правонарушении и (или) органов внутренних дел судом могут быть установлены особые требования к поведению лица, совершившего административное правонарушение.

Перечень этих требований является исчерпывающим и расширительному толкованию не подлежит.

Особые требования к поведению лица, совершившего административное правонарушение, могут быть применены в полном объеме или раздельно в зависимости от образа жизни, поведения в семье и по месту жительства, других обстоятельств, характеризующих личность данного лица.

Установление таких требований является правом, а не обязанностью суда, поэтому мотивы принятого судом решения об установлении таких требований или отказе в их установлении должно быть мотивировано в постановлении.

В резолютивной части постановления необходимо указывать, какие именно требования к поведению лица, совершившего административное правонарушение, устанавливаются судом, и на какой срок.

21. Разрешение заявленных в ходе судебного разбирательства ходатайств не требует вынесения отдельного определения, за исключением случаев, когда вынесение отдельного документа необходимо для совершения отдельного процессуального действия (назначения экспертизы, судебного поручения, истребования доказательств и т.д.). Основания отклонения ходатайств подлежат отражению в постановлении суда в случаях, когда оно связано с оценкой доказательств или имеет иное существенное значение для рассмотрения дела по существу.

Несогласие лиц, указанных в статьях 744, 745, 746, 747, 748, 759 КоАП, с определением суда об удовлетворении либо отклонении заявленного ходатайства может быть изложено в жалобе, апелляционном ходатайстве на постановление суда, вынесенное по результатам рассмотрения дела об административном правонарушении, и подлежит обязательному исследованию судом апелляционной инстанции при рассмотрении указанных жалобы, апелляционного ходатайства.

22. В постановлении суда должны быть решены вопросы о возмещении виновным имущественного ущерба, при этом указывается размер ущерба, подлежащего взысканию.

При разрешении вопроса о возмещении ущерба в рамках административного производства между потерпевшим и правонарушителем не возникают отношения, характерные для истца и ответчика. Ущерб подлежит взысканию в соответствии с частью первой статьи 59 КоАП в случае отсутствия спора о его размере, о чем необходимо указать в описательно-мотивировочной части постановления.

Мотивы принятого решения по возмещению ущерба, о судьбе вещественных доказательств приводятся судом в описательно-мотивировочной части постановления.

При наличии споров о возмещении материального ущерба данные вопросы разрешаются в порядке гражданского судопроизводства, о чем должно быть обязательно разъяснено участникам производства по делу об административном правонарушении.

23. На основании части второй статьи 829-11 КоАП предусмотрено право на сокращение размера административного штрафа, наложенного на лицо, в отношении которого возбуждено дело об административном правонарушении, с соблюдением ограничительного предела сокращения (не более чем на 30% от общего размера административного штрафа).

В описательно-мотивировочной части постановления следует приводить мотивы принятого решения о сокращении размера административного штрафа, с учетом установленных обстоятельств, предусмотренных частью первой статьи 829-11 КоАП.

В случае сокращения размера административного штрафа в резолютивной части постановления достаточно указать окончательный размер административного штрафа, подлежащий взысканию, без приведения расчета, который подлежит отражению в описательно-мотивировочной части постановления.

24. В случае наложения административного взыскания в резолютивной части постановления указывается принятое решение по делу. Оно должно заключаться в признании виновным физического лица, в отношении которого ведется производство по делу об административном правонарушении, привлечения к административной ответственности юридического лица и наложения на него административного взыскания.

При изложении резолютивной части указываются фамилия, имя и отчество (при его наличии) лица, признанного виновным в совершении

административного правонарушения, при привлечении к административной ответственности юридического лица - полное наименование и организационно-правовая форма юридического лица, а также статья, часть, пункт Особенной части КоАП, по которому признано виновным физическое лицо либо подлежит привлечению к административной ответственности юридическое лицо, вид и размер основного и дополнительного административного взыскания.

25. Постановление о прекращении производства по делу выносится в случаях, предусмотренных статьями 741, 742 КоАП, а также в случае передачи материалов дела соответствующим органам для решения вопроса о привлечении лица к дисциплинарной ответственности в соответствии со статьями 32, 64-1 КоАП (освобождение от административной ответственности при малозначительности правонарушения), 68 КоАП (освобождение несовершеннолетних от административной ответственности и административного взыскания).

В описательно-мотивировочной части постановления о прекращении дела излагаются:

обстоятельства правонарушения, указанные в протоколе об административном правонарушении;

обстоятельства, послужившие основанием для прекращения дела.

В резолютивной части постановления указывается решение суда о прекращении производства по делу об административном правонарушении, основание, по которому принято такое решение, а также норма Особенной части КоАП, по которой возбуждено дело об административном правонарушении.

26. При назначении административного ареста в резолютивной части постановления указывается его срок - количество суток цифрами и прописью.

Обратить внимание судов, что в постановлении о наложении административного взыскания в виде ареста судье следует указать момент, с которого подлежит исчислению срок ареста, с учетом времени фактического задержания, с точностью до часа и минуты.

27. Изъятие из незаконного владения лица, совершившего административное правонарушение, предметов административного правонарушения, изъятых из оборота и подлежащих обращению в доход государства или уничтожению, не является конфискацией. Суд при вынесении постановления по делу об административном правонарушении должен решить вопрос о судьбе этих объектов независимо от привлечения лица к административной ответственности, в том числе при вынесении постановления о прекращении производства по делу.

Назначая дополнительную меру взыскания в виде конфискации имущества, суд в резолютивной части постановления указывает объем имущества, подлежащего конфискации, и перечисляет предметы, подлежащие конфискации.

При указании марок транспортных средств необходимо придерживаться официального названия, в точном соответствии со свидетельством о государственной регистрации.

Если же марка транспортного средства указана на двух языках, необходимо излагать в полном соответствии со свидетельством о государственной регистрации транспортного средства.

28. При вынесении решения об административном выдворении за пределы Республики Казахстан в постановлении указывается разумный срок, в течение которого иностранец или лицо без гражданства должны покинуть территорию Республики Казахстан.

Течение разумного срока начинается с момента вступления постановления о выдворении в законную силу. В соответствии с подпунктом 4) статьи 883 КоАП постановление суда о выдворении иностранца или лица без гражданства за пределы Республики Казахстан вступает в законную силу после оглашения. В случае, если выдворение назначено в качестве дополнительного взыскания к основной мере взыскания, постановление суда вступает в законную силу после истечения срока, установленного для обжалования постановления по делу об административном правонарушении, если оно не было обжаловано или не принесено апелляционное ходатайство.

Разумный срок, в течение которого иностранец или лицо без гражданства должен покинуть территорию Республики Казахстан, суды должны определять с учетом положений пунктов 9, 16 нормативного постановления Верховного Суда Республики Казахстан от 13 декабря 2013 года № 4 «О судебной практике рассмотрения дел о выдворении иностранцев или лиц без гражданства за пределы Республики Казахстан.»;

29. Согласно статье 829-18 КоАП суд, вынесший постановление, по заявлению участников производства по делу, судебного исполнителя, органа (должностного лица), исполняющих постановление по делу об административном правонарушении, или по своей инициативе вправе исправить допущенные в постановлении описки, опечатки и арифметические ошибки без изменения содержания постановления. При этом исправление допущенных в постановлении описок, опечаток и арифметических ошибок без изменения содержания постановления допустимо после вынесения постановления, независимо от того, вступило оно в законную силу или нет.

30. В резолютивной части обязательно указываются срок и порядок обжалования постановления.

Постановление, вынесенное в письменной форме, подписывается судьей, его вынесшим. Постановление, изготовленное в форме электронного документа, удостоверяется посредством электронной цифровой подписи судьи, вынесшего такое постановление.

На основании части первой статьи 829-16 КоАП постановление оглашается незамедлительно после его вынесения.

После оглашения судья устно разъясняет существо, мотивы и правовые последствия принятого постановления, о чем делается отметка в протоколе судебного заседания.

Судья также разъясняет право, порядок и срок обжалования постановления, указанные действия подлежат отражению в протоколе судебного заседания.

Постановление суда в срок до трех суток после его вынесения вручается или высылается лицу, в отношении которого было вынесено постановление по делу, и потерпевшему в случае подачи им жалобы или по его просьбе, прокурору, принесшему протест, за исключением дел об административных правонарушениях, санкция которых предусматривает административное взыскание в виде административного ареста, выдворения.

31. Судам следует иметь в виду, что при вынесении решения по результатам жалобы, протеста, наряду со сведениями и вопросами, подлежащими разрешению, предусмотренными статьей 822 КоАП, описательно-мотивировочная часть постановления должна содержать правовую оценку доводов жалобы, протеста, предусмотренных частью второй статьи 829-10 КоАП.

32. Согласно статье 4 Конституции Республики Казахстан, настоящее нормативное постановление включается в состав действующего права, является общеобязательным и вводится в действие со дня первого официального опубликования, за исключением абзаца четвертого пункта 30, который вводится в действие с 1 сентября 2018 года.

**Председатель
Верховного Суда
Республики Казахстан**

Ж. Асанов

**Судья
Верховного Суда
Республики Казахстан,
секретарь пленарного заседания**

Г. Альмагамбетова

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЖОҒАРҒЫ СОТЫНЫҢ № 6 НОРМАТИВТІК ҚАУЛЫСЫ

2018 жылғы «20» сәуір

Астана қаласы

«Заңдық маңызы бар фактілерді анықтау жөніндегі істер бойынша сот практикасы туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2002 жылғы 28 маусымдағы № 13 нормативтік қаулысына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы

1. Жоғарыда көрсетілген Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының нормативтік қаулысына мынадай өзгерістер мен толықтырулар енгізілсін:

1) 3-тармақ мынадай редакцияда жазылсын:

«3. Істі сот талқылауына дайындау барысында сот арыз берушіден фактіні анықтаудағы оның заңдық мүддесінің бар-жоғын, арыз берушіден осы фактіні куәландыратын тиісті құжатты алуға немесе оны қалпына келтіруге мүмкіндіктің жоқтығын растайтын жазбаша дәлелдемелерді талап етуі қажет.

Нақ сол немесе өзге фактіні тіркеу тәртібінің болмағанын (мысалы, біреудің асырауында болу) не фактіні тіркеу тәртібінің сақталмағанын және оған мұндай жағдайларда жүгінуге мүмкіндіктің жоқтығын (мысалы, қайтыс болу фактісі, баланың ата-анасы бала туғаннан кейін некені тіркетпей, баланың тууы туралы жазбаға түзетулерді уақтылы енгізбеген және мұны жасау әкесінің қайтыс болуына байланысты мүмкін болмаған жағдайларда әкелікті тану фактісі) құжатты алу мүмкін емес деп түсіну қажет. Фактіні растайтын құжаттардың болғанымен, оларда құжаттың дәлелдемелік маңызынан айыратын, түзетілуі мүмкін емес қателіктер мен сәйкессіздіктер (мысалы, жазатайым жағдай туралы акт) жіберілген жағдайларда да құжатты алу мүмкін емес деп түсінген жөн.

Қажетті құжаттың жоғалып немесе жойылып кетуі салдарынан тиісті тұлғаның оның телнұсқасын беруге мүмкіндігінің болмауын жоғалған құжатты қалпына келтіру мүмкін емес деп түсіну қажет.

Соттар дауды сотқа дейінгі шешу тәртібін заңдық фактіні соттан тыс анықтау тәртібінен ажыратулары тиіс.

Заңдық фактіні соттан тыс анықтау тәртібі деп заңнамалық актілерде көзделген тәртіпті түсінген жөн, ол бойынша мемлекеттік органға, ұйымға, өзге тұлғаға жүгініп заңдық фактіні куәландыратын тиісті құжаттарды алуға немесе қалпына келтіруге мүмкін болады.

Егер қолданыстағы заңнамада оларды анықтаудың өзге (соттан тыс) тәртібі көзделсе, онда сот АПК-нің 151-бабы бірінші бөлігінің 1) тармақшасына сәйкес арызды қабылдаудан бас тартуға тиіс.

Арыз қате қабылданып, іс қозғалған жағдайда, онда ол АПК-нің 277-бабы 1) тармақшасының негізінде тоқтатылуға жатады.»;

2) мынадай мазмұндағы 3-1-тармақпен толықтырылсын:

«3-1. Соттар құқық туралы даудың бар болуы немесе жоқтығы туралы мәселені шешкен кезде істі сот талқылауына дайындау тәртібімен арыз берушіге қандай мақсатта заңдық фактіні анықтау қажет екенін, оны анықтаған кезде қандай құқықтық қатынастардың туындауы мүмкін екендігін, осы құқықтық қатынастарға қатысуы ықтимал басқа да тұлғалардың бар-жоғын анықтағаны жөн.

Тиісті құқықтық қатынасқа кіруге ниет білдірген немесе оған кірген мұндай тұлғалардың бар болуы құқық туралы даудың орын алғанын куәландыруы мүмкін.

Егер судья істі сот талқылауына дайындауға әрекеттер жасаған немесе істі мәні бойынша қараған кезде соттың ведомстволығындағы құқық туралы дау бар екенін анықтаса, онда ол АПК-нің 279-бабы 13) тармақшасының негізінде арызды қараусыз қалдыру туралы ұйғарым шығаруға және арыз беруші мен басқа да мүдделі тұлғаларға талап қою ісін жүргізу тәртібімен сотқа жүгіну құқығын түсіндіруге міндетті.

Істі дұрыс шешу мақсатында азаматтық сот ісін жүргізу түрінің аражігін ажырату үшін құқық туралы даудың бар-жоғын анықтау қажет.

Сот құқық туралы дау болмаған кезде арызды қараусыз қалдыру туралы қате ұйғарым шығарып, арыз берушіге талап қою ісін жүргізу тәртібімен сотқа жүгінуге ұсыным жасаған жағдайлар, процестік құқық нормаларын елеулі түрде бұзу деп есептелмейді.

Туу, бала асырап алу, некеге тұру, ажырасу және қайтыс болу тіркелгенінің (АПК-нің 305-бабы екінші бөлігінің 3) тармақшасы), құқық белгілейтін құжаттардың (әскери құжаттарды, паспортты, жеке куәлікті және азаматтық хал актілерін жазу органдары беретін куәліктерді қоспағанда) құжатта көрсетілген аты, әкесінің аты немесе тегі осы адамның паспорты немесе жеке куәлігі немесе туу туралы куәлігі бойынша атына, әкесінің атына немесе тегіне сәйкес келмейтін адамға тиесілілігінің (АПК-нің 305-бабы екінші бөлігінің 5) тармақшасы), егер жазатайым жағдайды өзгеше тәртіппен растау мүмкін болмаса, жазатайым жағдайдың (АПК-нің 305-бабы екінші бөлігінің 7) тармақшасы), азаматтық хал актілерін жазу органдары қайтыс болуды тіркеуден бас тартқан жағдайда адамның белгілі бір мән-жайларда белгілі бір уақытта қайтыс болғанының (АПК-нің 305-бабы екінші бөлігінің 8) тармақшасы) заңдық фактісі анықталған кезде құқық туралы дау туындауы мүмкін емес.»;

3) 4-тармақ мынадай редакцияда жазылсын:

«4. АПК-нің 305-бабы екінші бөлігінің 1) тармақшасына сәйкес адамдардың туыстық қатынастарының фактісі туыстық дәрежесі тікелей заңдық салдарлар туындататын жағдайларда ғана, мысалы, егер мұндай фактіні анықтау арыз берушіге мұрагерлікке құқық туралы куәлікті алу,

асыраушының қайтыс болуына байланысты жәрдемақы алу құқығын ресімдеу үшін қажет болса, сот тәртібімен анықталады.

Туыстық қатынастар фактісін анықтау, әдетте, туысқандар осы фактіні тиісті құжаттарды ұсыну арқылы дәлелдей алмайтын жағдайларда орын алуы мүмкін.

Бірінші және екінші кезектегі мұрагерлер болып табылатын ата-анасы мен балалар, аға-інілер, апа-қарындастар (сіңлілер), ата-әжелер арасындағы туыстық қатынас азаматтық хал актілерін тіркеу туралы куәліктерді (туу туралы куәліктерді, некені тіркеу, бұзу туралы куәліктерді және т.б.) ұсыну арқылы құжатпен расталуы мүмкін, сондықтан мұрагерлік құқығын алу үшін туыстық қатынастардың фактісін анықтау туралы арыз беретін мүдделі тұлғалар, әдетте, бірінші және екінші кезектегілерден басқа кейінгі кезектегі мұрагерлер (немере аға-інілер, апа-қарындастар (сіңлілер), нағашы ағалары мен нағашы апалары және т.б.) болып табылады.

Ерлі-зайыптылар қандас туыстар болып табылмайды, сондықтан олардың арасында туыстық қатынастар анықталуы мүмкін емес.

Қайтыс болған адам өмір сүрген кезде өзін арыз берушінің әкесі деп таныған негіздер бойынша мұрагерлікті алу мақсатында туыстық қатынастар фактісі анықталуы мүмкін емес.»;

4) 5-тармақта:

бірінші абзацтағы «немесе» деген сөз алып тасталсын:

төртінші және бесінші абзацтар алып тасталсын;

5) 8-тармақ мынадай редакцияда жазылсын:

«8. Егер арыз берушіде мүліктің тиесілілігі туралы құқық белгілейтін құжат бар болып, бірақ ол жоғалған болса және көрсетілген факті АПК-нің 305-бабының екінші бөлігінің б) тармақшасына сәйкес соттан тыс тәртіппен анықталмайтын болса, жылжымайтын мүлік объектілерін иеленуді, пайдалануды және (немесе) оларға билік етуді растайтын құжаттардың болу фактісі анықталуы мүмкін.

Егер мүліктің тиесілілігі туралы құқық белгілейтін құжаттарда қате жіберілген болса, мұндай факт анықталуы мүмкін емес.

Егер арыз берушінің өтініші осы мүлікке басқа адамдардың талаптарымен байланысты болса, мұндай факт ерекше талап қою ісін жүргізу тәртібімен анықталуы мүмкін емес.»;

б) 9-тармақ мынадай мазмұндағы үшінші және төртінші абзацтармен толықтырылсын:

«Жазатайым жағдай фактісін анықтау туралы істерді қарау кезінде сот еңбекке қабілеттіліктен айырылу себептері мен оның дәрежесін, мүгедектік тобын және оған ұшыраған уақытын анықтауға құқылы емес.

Шешімнің қарар бөлігі еңбек жөніндегі уәкілетті орган бекіткен нысан бойынша (Қазақстан Республикасының Еңбек кодексінің 190-бабы) жазатайым оқиға туралы актіде көрсетілуге тиіс мәліметтерді қамтуға тиіс.»;

7) 11-тармақ мынадай мазмұндағы төртінші абзацпен толықтырылсын:
«Сонымен қатар мұндай фактілер мұраны қабылдаудың алты айлық мерзімін белгілеген (АК-нің 1072-бабының 1-тармағы) «Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексіне өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 12 қаңтардағы № 225-III Заңы қолданысқа енгізілгеннен кейін анықталуы мүмкін.»;

8) 12-тармақта:

«Қазақстан Республикасы Кодексінің» деген сөздерден кейін «(бұдан әрі – НОҚо)» деген сөздермен толықтырылсын;

«мұраны қабылдаудан бас тарту фактісін» деген сөздерден кейін «еңбек өтілін есептеу үшін белгілі бір кәсіпорнында немесе басқа тұлғада жұмыс істеу фактісін, осы әйелдің баланы туу фактісін (НОҚо 187-бабының 4-тармағы), оралмандардың тууын тіркеу фактілерін (НОҚо 184-бабының 3-тармағы)» деген сөздермен толықтырылсын;

9) мынадай мазмұндағы 12-1-тармақпен толықтырылсын:

«12-1. Пайдалануға қабылданбаған, өз бетінше тұрғызған ғимаратты, құрылысты, сонымен қатар басқа адамның атына тіркелген ғимаратты, құрылысты иелену фактілерін анықтау туралы, заңнамаға сәйкес ресімделмеген мәміле бойынша сатып алынған автокөлік құралдарын және кез келген жылжымалы мүлікті иелену, пайдалану және (немесе) оған билік ету фактілерін анықтау туралы тұлғалардың арыздары бойынша істерді сот ерекше іс жүргізу тәртібімен қарауға тиіс емес.

Сот мұндай талаптарды талап қою ісін жүргізу тәртібімен қарауға тиіс.».

2. Қазақстан Республикасы Конституциясының 4-бабына сәйкес осы нормативтік қаулы қолданыстағы құқық құрамына қосылады, жалпыға бірдей міндетті болып табылады және алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап қолданысқа енгізіледі.

**Қазақстан Республикасы
Жоғарғы Сотының Төрағасы**

Ж. Асанов

**Қазақстан Республикасы
Жоғарғы Сотының судьясы,
жалпы отырыс хатшысы**

Г.Әлмағамбетова

НОРМАТИВНОЕ ПОСТАНОВЛЕНИЕ № 6 ВЕРХОВНОГО СУДА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

«20» апреля 2018 года

город Астана

О внесении изменений и дополнений в нормативное постановление Верховного Суда Республики Казахстан от 28 июня 2002 года № 13 «О судебной практике по делам об установлении фактов, имеющих юридическое значение»

1. Внести в вышеуказанное нормативное постановление Верховного Суда Республики Казахстан следующие изменения и дополнения:

1) пункт 3 изложить в следующей редакции:

«3. В ходе проведения подготовки дела к судебному разбирательству суду необходимо выяснять у заявителя наличие юридического интереса в установлении факта, требовать от заявителя письменные доказательства, свидетельствующие о невозможности получения либо восстановления надлежащего документа, удостоверяющего этот факт.

Под невозможностью получения документа следует понимать либо отсутствие порядка регистрации того или иного факта (например, нахождение на иждивении), либо несоблюдение порядка регистрации факта и невозможность прибегнуть к нему в данных условиях (например, факт смерти, факт признания отцовства в тех случаях, когда родители ребенка, не зарегистрировав брак после его рождения, не внесли своевременно исправления в запись о рождении ребенка и этого сделать нельзя вследствие смерти отца). Под невозможностью получения документа также следует понимать случаи, когда документы, подтверждающие факт, имеются, однако в них допущены ошибки или неточности, лишаящие документ доказательственного значения, исправить которые невозможно (например, акт о несчастном случае).

Под невозможностью восстановления утраченного документа следует понимать отсутствие у соответствующего лица возможности выдать дубликат необходимого документа вследствие его утраты или уничтожения.

Судам следует ограничивать досудебный порядок разрешения спора от внесудебного порядка установления юридического факта.

Под внесудебным порядком установления факта следует понимать предусмотренный законодательными актами порядок, при котором имеется возможность, путем обращения в государственный орган, организацию, иному лицу получить либо восстановить надлежащие документы, удостоверяющие юридический факт.

Если действующим законодательством предусмотрен иной (внесудебный) порядок их установления, то судом в соответствии с подпунктом 1) части первой статьи 151 ГПК в приеме заявления должно быть отказано.

В случае ошибочного принятия заявления и возбуждения дела оно подлежит прекращению на основании подпункта 1) статьи 277 ГПК.»;

2) дополнить пунктом 3-1 следующего содержания:

«3-1. При разрешении вопроса о наличии или отсутствии спора о праве судам в порядке подготовки дела к судебному разбирательству следует выяснить, с какой целью заявителю необходимо установление юридического факта, какие правоотношения могут возникнуть при его установлении, имеются ли другие лица, которые могут стать участниками этих правоотношений.

Наличие таких лиц, желающих или вступивших в соответствующее правоотношение, может свидетельствовать о наличии спора о праве.

Если при совершении действий по подготовке дела к судебному разбирательству, либо при рассмотрении дела по существу судья установит, что имеется спор о праве, подведомственный суду, он обязан вынести определение об оставлении заявления без рассмотрения на основании подпункта 13) статьи 279 ГПК и разъяснить заявителю и другим заинтересованным лицам их право на обращение в суд в порядке искового производства.

Установление наличия или отсутствия спора о праве необходимо для разграничения вида гражданского судопроизводства с целью правильного разрешения дела.

Не может считаться существенным нарушением норм процессуального права случаи, когда суд при отсутствии спора о праве вынес ошибочное определение об оставлении заявления без рассмотрения и рекомендовал заявителю обратиться в суд в порядке искового производства.

Спор о праве не может возникнуть при установлении юридического факта регистрации рождения, усыновления (удочерения), брака, развода и смерти (подпункт 3) части второй статьи 305 ГПК), принадлежности правоустанавливающих документов (за исключением воинских документов, паспорта, удостоверения личности и свидетельств, выдаваемых уполномоченными органами) лицу, имя, отчество или фамилия которого, указанные в документе, не совпадают с именем, отчеством или фамилией этого лица по паспорту или удостоверению личности, или свидетельству о рождении (подпункт 5) части второй статьи 305 ГПК), несчастного случая, если он не может быть подтвержден в ином порядке (подпункт 7) части второй статьи 305 ГПК), смерти лица в определенное время при определенных обстоятельствах в случае отказа органов записи актов гражданского состояния в регистрации смерти (подпункт 8) части второй статьи 305 ГПК).»;

3) пункт 4 изложить в следующей редакции:

«4. Факт родственных отношений согласно подпункту 1) части второй статьи 305 ГПК устанавливается в судебном порядке только в тех случаях, когда степень родства непосредственно порождает юридические последствия, например, если установление такого факта необходимо

заявителю для получения свидетельства о праве на наследство, оформления права на получение пособия по случаю потери кормильца.

Установление факта родственных отношений, как правило, может иметь место в тех случаях, когда родственники не могут подтвердить данный факт путем предъявления соответствующих документов.

Следует иметь в виду, что родственная связь между родителями и детьми, братьями, сестрами, дедушками и бабушками, являющимися наследниками первой и второй очереди, документально может подтверждаться путем предъявления свидетельств о регистрации актов гражданского состояния (свидетельств о рождении, свидетельств о регистрации, расторжении брака и т.п.), поэтому заинтересованными лицами, подающими заявления об установлении факта родственных отношений для вступления в право наследования, как правило, являются наследники последующих очередей, кроме первой и второй (двоюродные братья и сестры, дяди, тети и пр.).

Супруги кровными родственниками не являются, поэтому факт родственных отношений между ними установлен быть не может.

Не может быть установлен факт родственных отношений с целью принятия наследства по тем основаниям, что умерший при жизни признавал себя отцом заявителя.»;

4) в пункте 5:

слово «или» исключить;

абзацы четвертый и пятый исключить;

5) пункт 8 изложить в следующей редакции:

«8. Факт наличия документов, подтверждающих владение, пользование и (или) распоряжение объектами недвижимого имущества, может быть установлен, если у заявителя имелся правоустанавливающий документ о принадлежности имущества, но он утрачен, и указанный факт не может быть установлен во внесудебном порядке в силу подпункта б) части второй статьи 305 ГПК.

Не может быть установлен такой факт, если в правоустанавливающих документах о принадлежности имущества допущена ошибка.

Такой факт не может быть установлен в порядке особого производства, если обращение заявителя связано с наличием притязаний на это имущество других лиц.»;

б) пункт 9 дополнить абзацами третьим и четвертым следующего содержания:

«При рассмотрении заявления об установлении факта несчастного случая суд не вправе определять причины и степень утраты трудоспособности, группу и время наступления инвалидности.

Резолютивная часть решения должна содержать сведения, подлежащие отражению в акте о несчастном случае по форме, утвержденной уполномоченным органом по труду (статья 190 Трудового кодекса Республики Казахстан).»;

7) пункт 11 дополнить абзацем четвертым следующего содержания:

«Такие факты также могут быть установлены после введения в действие Закона Республики Казахстан от 12 января 2007 года № 225-III «О внесении изменений и дополнений в Гражданский кодекс Республики Казахстан», установившего шестимесячный срок принятия наследства (пункт 1 статьи 1072-2 ГК).»;

8) в пункте 12:

после слов: «О браке (супружестве) и семье» дополнить словами (далее – КоБС);

после слова «наследства» дополнить словами «факта работы на определенном предприятии или у другого лица для исчисления трудового стажа, об установлении факта рождения ребенка данной женщиной (пункт 4 статьи 187 КоБС), об установлении фактов регистрации рождения оралманов (пункт 3 статьи 184 КоБС).»;

9) дополнить пунктом 12-1 следующего содержания:

«12-1. Не подлежат рассмотрению судом в порядке особого производства дела по заявлению лиц об установлении фактов владения самовольно возведенным, не принятым в эксплуатацию строением, сооружением, а также строением, сооружением, зарегистрированным на другое имя, об установлении фактов владения, пользования и (или) распоряжения автотранспортными средствами и любым другим движимым имуществом, приобретенными по сделке, не оформленной в соответствии с законодательством.

Такие требования подлежат рассмотрению судом в порядке искового производства.».

2. Согласно статье 4 Конституции Республики Казахстан настоящее нормативное постановление включается в состав действующего права, является общеобязательным и вступает в силу со дня его официального опубликования.

**Председатель
Верховного Суда
Республики Казахстан**

Ж. Асанов

**Судья
Верховного Суда
Республики Казахстан,
Секретарь пленарного заседания**

Г. Альмагамбетова

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЖОҒАРҒЫ СОТЫНЫҢ № 7 НОРМАТИВТІК ҚАУЛЫСЫ

2018 жылғы «20» сәуір

Астана қаласы

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының кейбір нормативтік қаулыларына азаматтық және азаматтық процестік заңнама бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы

1. Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының мынадай нормативтік қаулыларына өзгерістер мен толықтырулар енгізілсін:

1. «Азаматты хабар-ошарсыз кетті деп тану немесе өлді деп жариялау туралы істер бойынша сот тәжірибесі туралы» 1968 жылғы 25 қыркүйектегі № 9 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2004 жылғы 18 маусымдағы № 14, 2012 жылғы 29 желтоқсандағы № 6; 2017 жылғы 31 наурыздағы № 2 нормативтік қаулыларымен енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен):

- 1) кіріспедегі он төртінші абзац алып тасталсын;
- 2) 4-тармақ алып тасталсын;

2. «Тұтынушылардың құқықтарын қорғау туралы заңнаманы соттардың қарау практикасы туралы» 1996 жылғы 25 шілдедегі № 7 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2004 жылғы 18 маусымдағы № 9, 2011 жылғы 30 желтоқсандағы № 5, 2017 жылғы 31 наурыздағы № 2 нормативтік қаулыларымен енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен):

1) 5-тармақтағы «541-бабының 10) тармақшасы» деген сөздер «616-бабының 11) тармақшасы» деген сөздермен ауыстырылсын;

3. «Азаматтардың мемлекеттік тұрғын үй қорынан тұрғын үй-жайларды жекешелендіру жөніндегі заңнаманы қолдану сот практикасы туралы» 1997 жылғы 18 шілдедегі № 9 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2004 жылғы 18 маусымдағы № 8, 2011 жылғы 30 желтоқсандағы № 5; 2015 жылғы 10 сәуірдегі № 2 нормативтік қаулыларымен енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен):

1) 1-тармақтағы «Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 28 тамыздағы № 1091 қаулысымен бекітілген Әскери қызметшілерді тұрғын үймен қамтамасыз ету қағидалары» деген сөздер «Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2018 жылғы 12 ақпандағы № 49 қаулысымен бекітілген Әскери қызметшілерді қызметтік тұрғынжаймен қамтамасыз ету, тұрғын үй төлемдерінің мөлшерін есептеу, оларды тағайындау, қайта есептеу, жүзеге асыру, тоқтату, тоқтата тұру және қайта бастау қағидалары» деген сөздермен ауыстырылсын;

- 2) 4-тармақта:

«535-бабы 1-тармағының 7) тармақшасында» деген сөздер «610-бабы 1-тармағының 7) тармақшасында» деген сөздермен ауыстырылсын;

«535-бабы 1-тармағының 1) тармақшасы» деген сөздер «610-бабы 1-тармағының 1) тармақшасы» деген сөздермен ауыстырылсын;

4. «Тұрғын үйге меншік құқы туралы заңдарды қолданудың кейбір мәселелері туралы» 1999 жылғы 9 шілдедегі № 10 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2004 жылғы 18 маусымдағы № 9 нормативтік қаулысымен енгізілген өзгерістермен):

1) 11-тармақтағы екінші және үшінші сөйлемдер алып тасталсын;

2) мынадай мазмұндағы 13-тармақпен толықтырылсын:

«13. Қазақстан Республикасы Конституциясының 4-бабына сәйкес қаулы қолданыстағы құқықтың құрамына қосылады, жалпыға бірдей міндетті болып табылады және алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап қолданысқа енгізіледі.»;

5. «Соттардың балаларды тәрбиелеуге байланысты дауларды шешу кезінде заңнаманы қолдануы туралы» 2000 жылғы 28 сәуірдегі № 4 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2008 жылғы 22 желтоқсандағы № 12, 2012 жылғы 31 мамырдағы № 2; 2017 жылғы 31 мамырдағы № 2 нормативтік қаулыларымен енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен):

1) 2-тармақтағы екінші абзац мынадай редакцияда жазылсын:

«Баласынан бөлек тұратын ата-ананың ата-ана құқықтарын жүзеге асыру тәртібі туралы, ата-ана құқықтарын қалпына келтіру туралы, ата-ана құқықтарын шектеу туралы істерді қарағанда сот істі қорғаншылық немесе қамқоршылық жөніндегі функцияларды жүзеге асыратын органдардың қатысуымен (Кодекстің 73-бабының 3-тармағы, 78, 79-баптары) жүргізеді, ал ата-ана құқықтарынан айыру туралы, бала асырап алудың күшін жою туралы істерді қарауға прокурордың да қатысуы қажет (Кодекстің 76-бабының 2-тармағы, 107-бабы).»;

6. «Азаматтық істерді сот талқылауына дайындау туралы» 2001 жылғы 13 желтоқсандағы № 21 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2009 жылғы 12 қаңтардағы № 2, 2011 жылғы 30 желтоқсандағы № 5, 2012 жылғы 29 желтоқсандағы № 6; 2016 жылғы 25 қарашадағы № 9 нормативтік қаулыларымен енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен):

1) 9-тармақтағы «наразылық келтіруге» деген сөздер «прокурордың өтінішхаты бойынша қайта қарауға» деген сөздермен ауыстырылсын;

2) 14-тармақта:

«немесе прокурор» деген сөздер алып тасталсын;

үшінші, төртінші абзацтар алып тасталсын;

«оның ішінде азаматты психиатриялық стационарға мәжбүрлеп жатқызу туралы» деген сөздер алып тасталсын;

3) 20-тармақтағы үшінші абзац мынадай редакцияда жазылсын:

«Істі сот талқылауына дайындауды тоқтата тұру туралы ұйғарымға АПК-нің 429-бабында көзделген тәртіппен жеке шағым берілуі, прокурордың өтінішхаты келтірілуі мүмкін.»;

7. «Соттардың азаматтық процестік заңнаманың кейбір нормаларын қолдануы туралы» 2003 жылғы 20 наурыздағы № 2 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2006 жылғы 23 маусымдағы № 5, 2007 жылғы 25 желтоқсандағы № 12; 2008 жылғы 22 желтоқсандағы № 19, 2011 жылғы 30 желтоқсандағы № 5, 2012 жылғы 29 желтоқсандағы № 6, 2016 жылғы 20 мамырдағы № 3, 2017 жылғы 31 наурыздағы № 2, 2018 жылғы 19 қаңтардағы № 2 нормативтік қаулыларымен енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен):

1) 18-тармақтағы бірінші абзац мынадай редакцияда жазылсын:

«АПК-нің 401-бабының бірінші бөлігіне сәйкес заңды күшіне енген соттың шешіміне тараптар және іске қатысатын басқа да адамдар апелляциялық шағым беруі, прокурор апелляциялық тәртіппен апелляциялық өтінішхат келтіруі мүмкін.»;

2) 19-тармақта:

«наразылық» деген сөз «прокурордың өтінішхаты» деген сөздермен ауыстырылсын;

«беру» деген сөзден кейін «(келтіру)» деген сөзбен толықтырылсын;

3) 20-тармақтағы «наразылық келтіруге» деген сөздер «прокурордың өтінішхаты бойынша қайта қарауға» деген сөздермен ауыстырылсын;

4) 21-тармақта:

бірінші абзацтағы «беру, наразылық келтіру» деген сөздер «прокурордың өтінішхат беру» деген сөздермен ауыстырылсын;

екінші абзацтағы:

«наразылық келтіру» деген сөздер алып тасталсын;

«наразылық келтірілуі» деген сөздер «берілуі, прокурордың өтінішхаты бойынша қайта қаралуы» деген сөздермен ауыстырылсын;

5) 25-тармақтағы «наразылық» деген сөз «прокурордың өтінішхаты» деген сөздермен ауыстырылсын;

6) 27-1-тармақтағы «наразылықты», «наразылық келтірмесе», «наразылық» деген сөздер тиісінше «өтінішхатты», «өтінішхат келтірмесе», «прокурордың өтінішхаты» деген сөздермен ауыстырылсын;

8. «Тұрғын үйге меншік құқығына қорғауға байланысты дауларды шешудің кейбір мәселелері туралы» 2007 жылғы 16 шілдедегі № 5 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2011 жылғы 30 желтоқсандағы № 5 нормативтік қаулысымен енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен):

1) 6-тармақтағы «АК 157-бабы тек жарамсыз мәмілелер және оның жарамсыздығының салдары туралы жалпы ережелер жиынтығы болғандықтан мәмілені жарамсыз деп тану үшін өз бетінше негіз» деген сөздер «АК-нің 157, 157-1-баптары мәміленің жарамсыздығы және оның жарамсыздығының салдарлары туралы жалпы қағиданы қамтитынын және дербес негіздер» деген сөздермен ауыстырылсын;

2) 7-тармақ алып тасталсын;

3) 8-тармақтағы «157-бабының 3-7» деген сөздер «157-1-бабының 3, 4, 5 және 6» деген сөздермен ауыстырылсын;

9. «Авторлық құқық және сабақтас құқықтарды қорғау жөніндегі заңнаманың кейбір нормаларын соттардың қолдануы туралы» 2007 жылғы 25 желтоқсандағы № 11 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2014 жылғы 24 желтоқсандағы № 3, 2015 жылғы 25 маусымдағы № 3, 2017 жылғы 31 наурыздағы № 2 нормативтік қаулыларымен енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен):

1) 27-тармақтағы «541-бабының 2) тармақшасына» деген сөздер «616-бабының 2) тармақшасына» деген сөздермен ауыстырылсын;

10. «Азаматтық істер бойынша қамтамасыз ету шараларын қабылдау туралы» 2009 жылғы 12 қаңтардағы № 2 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2011 жылғы 30 желтоқсандағы № 5, 2012 жылғы 29 желтоқсандағы № 6, 2014 жылғы 24 желтоқсандағы № 3, 2017 жылғы 31 наурыздағы № 2 нормативтік қаулыларымен енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен):

1) 25-тармақта:

«прокурор наразылық келтіруі» деген сөздер «прокурордың өтінішхаты бойынша қайта қаралуы» деген сөздермен ауыстырылсын;

«наразылықпен» деген сөз «прокурордың өтінішхатымен» деген сөздермен ауыстырылсын;

төртінші абзац мынадай редакцияда жазылсын:

«Сонымен бірге талапты қамтамасыз етуді бұзу туралы сот ұйғарымына немесе қамтамасыз етудің бір түрін екінші түрімен ауыстыру туралы ұйғарымға шағым беру немесе прокурордың өтінішхатын қарау жеке шағым немесе прокурордың өтінішхаты қаралғанға дейін аталған ұйғарымдардың орындалуын тоқтата тұрады.»;

11. «Соттардың азаматтық істер бойынша жеке ұйғарымдар шығару тәжірибесі туралы» 2010 жылғы 25 маусымдағы № 1 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2012 жылғы 29 желтоқсандағы № 6, 2014 жылғы 24 желтоқсандағы № 3, 2017 жылғы 31 наурыздағы № 2 нормативтік қаулыларымен енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен):

1) 10-тармақтағы «жеке шағымдар,» деген сөздер «жеке шағымдар берілуі, прокурордың өтінішхаты немесе» деген сөздермен ауыстырылсын;

12. «Шетелдіктерді немесе азаматтығы жоқ адамдарды Қазақстан Республикасының шегінен шығарып жіберу істерін қараудың сот практикасы туралы» 2013 жылғы 13 желтоқсандағы № 4 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2014 жылғы 24 желтоқсандағы № 3, 2017 жылғы 31 наурыздағы № 2 нормативтік қаулыларымен енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен):

1) 18-тармақтағы «наразылық келтірілмейді» деген сөздер «жасауға және прокурордың өтінішхаты бойынша қайта қарауға жатпайды» деген сөздермен ауыстырылсын;

13. «Оңалту және банкроттық туралы заңнаманы қолдану практикасы туралы» 2015 жылғы 2 қазандағы № 5 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы

Сотының 2017 жылғы 31 наурыздағы № 2 нормативтік қаулысымен енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен):

1) 20-тармақта:

«12-бабы 1-тармағы 32) тармақшасының» деген сөздер «1-бабы 1-тармағы 61) тармақшасының» деген сөздермен ауыстырылсын;

«2008 жылғы 10 желтоқсандағы № 99-IV» деген сөздер алып тасталсын;

2) 22-тармақтағы алтыншы абзац алып тасталсын;

14. «Соттардың бала асырап алу жөніндегі заңнаманы қолдану практикасы туралы» 2016 жылғы 31 наурыздағы № 2:

1) 1-тармақта:

«Қазақстан Республикасының азаматтары болып табылатын балаларды асырап алуға тілек білдірген шетелдіктерді есепке алу қағидаларын бекіту туралы» 2014 жылғы 05 желтоқсандағы № 508» деген сөздер алып тасталсын;

«Бала асырап алуға тілек білдірген адамдарды есепке алу қағидаларын бекіту туралы» 2015 жылғы 16 қаңтардағы № 15» деген сөздер «Қазақстан Республикасының азаматтары болып табылатын, Қазақстан Республикасының аумағында тұрақты тұратын, жетім балаларды, ата-аналарының қамқорлығынсыз қалған балаларды асырап алуға тілек білдірген адамдарды есепке алу қағидаларын бекіту туралы» 2016 жылғы 29 маусымдағы № 407» деген сөздермен ауыстырылсын;

«Адамның бала асырап алуы, оны қорғаншылыққа немесе қамқоршылыққа, патронатқа қабылдап алуы мүмкін болмайтын аурулардың тізбесін бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму министрінің 2015 жылғы 28 тамыздағы № 692 бұйрығынан» деген сөздерден кейін «, «Жетім балаларды, ата-аналарының қамқорлығынсыз қалған балаларды асырап алуға тілек білдірген, Қазақстан Республикасының азаматтары болып табылатын, Қазақстан Республикасынан тыс жерде тұрақты тұратын адамдарды, шетелдіктерді есепке алу қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Сыртқы істер министрінің міндетін атқарушының 2016 жылғы 14 маусымдағы № 11-1-2/262 бұйрығынан» деген сөздермен толықтырылсын;

2) 4-тармақта:

«535» деген цифрлар «610» деген цифрлармен ауыстырылсын;

«50%-ы» деген цифрлар «0,5» деген цифрлармен ауыстырылсын;

3) 7-тармақтағы «сондай-ақ прокурордың» деген сөздер алып тасталсын;

4) 11-тармақтағы «патронаттық тәрбие,» деген сөздерден кейін «баланы қабылдайтын отбасы» деген сөздермен толықтырылсын;

5) 17-тармақтағы үшінші абзац мынадай мазмұндағы екінші сөйлеммен толықтырылсын:

«Осыған байланысты істі сот талқылауына дайындау кезінде соттардың аталған адамдарға асырап алған баланың ата-анасының бірінің немесе оның қайтыс болған ата-анасы туыстарының жеке мүліктік емес және мүліктік құқықтарын сақтау мүмкіндігін түсіндергендері жөн.»;

15. «Мәмілелер жарамсыздығының және олардың жарамсыздығының салдарларын соттардың қолдануының кейбір мәселелері туралы» 2016 жылғы 7 шілдедегі № 6:

1) 3-тармақтағы «535» деген цифрлар «610» деген цифрлармен ауыстырылсын;

2) 5-тармақ мынадай мазмұндағы үшінші абзацпен толықтырылсын:

«2017 жылғы 10 наурыздан кейінгі құқықтық қатынастардан туындайтын дауларды шешу кезінде соттар «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне азаматтық, банктік заңнаманы жетілдіру және кәсіпкерлік қызмет үшін жағдайды жақсарту мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасының 2017 жылғы 27 ақпандағы № 49-VI Заңының редакциясындағы АК нормаларын қолданады.»;

3) 17-тармақта:

«жалған кәсіпкерлік туралы» деген сөздер алып тасталсын;

«(мысалы, ҚК-нің 215-бабының бірінші бөлігі – жалған кәсіпкерлік бойынша)» деген сөздер алып тасталсын;

16. «Соттардың атқарушылық іс жүргізу туралы заңнаманың кейбір нормаларын қолдануы туралы» 2017 жылғы 31 наурыздағы № 1:

1) 9-тармақтағы «613» деген цифрлар «120» деген цифрлармен ауыстырылсын;

17. «Сақтандыру шарттарынан туындайтын даулар бойынша сот практикасы туралы» 2017 жылғы 6 қазандағы № 8:

1) 3-тармақта:

«535», «541» деген цифрлар тиісінше «610», «616» деген цифрлармен ауыстырылсын;

«18) тармақшасына» деген сөздер «19) тармақшасына» деген сөздермен ауыстырылсын;

18. «Соттардың еңбек дауларын шешу кезінде заңнаманы қолдануының кейбір мәселелері туралы» 2017 жылғы 6 қазандағы № 9:

1) 36-тармақтағы «541» деген цифрлар «616» деген цифрлармен ауыстырылсын.

2. Қазақстан Республикасы Конституциясының 4-бабына сәйкес осы нормативтік қаулы қолданыстағы құқықтың құрамына қосылады, жалпыға бірдей міндетті болып табылады және алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап қолданысқа енгізіледі.

**Қазақстан Республикасы
Жоғарғы Сотының Төрағасы**

Ж.Асанов

**Қазақстан Республикасы
Жоғарғы Сотының судьясы,
жалпы отырыс хатшысы**

Г.Әлмағамбетова

НОРМАТИВНОЕ ПОСТАНОВЛЕНИЕ № 7 ВЕРХОВНОГО СУДА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

«20» апреля 2018 года

город Астана

О внесении изменений и дополнений в некоторые нормативные постановления Верховного Суда Республики Казахстан по гражданскому и гражданскому процессуальному законодательству

1. Внести изменения и дополнения в следующие нормативные постановления Верховного Суда Республики Казахстан:

1. «О судебной практике по делам о признании лица безвестно отсутствующим или объявлении лица умершим» от 25 сентября 1968 года № 9 (с изменениями и дополнениями, внесенными нормативными постановлениями Верховного Суда Республики Казахстан от 18 июня 2004 года № 14, от 29 декабря 2012 года № 6, от 31 марта 2017 года № 2):

- 1) в преамбуле абзац четырнадцатый исключить;
- 2) пункт 4 исключить;

2. «О практике применения судами законодательства о защите прав потребителей» от 25 июля 1996 года № 7 (с изменениями и дополнениями, внесенными нормативными постановлениями Верховного Суда Республики Казахстан от 18 июня 2004 года № 9, от 30 декабря 2011 года № 5, от 31 марта 2017 года № 2):

1) в пункте 5 слова «подпункт 10) статьи 541» заменить словами «подпункт 11) статьи 616»;

3. «О судебной практике применения законодательства о приватизации гражданами жилых помещений из государственного жилищного фонда» от 18 июля 1997 года № 9 (с изменениями и дополнениями, внесенными нормативными постановлениями Верховного Суда Республики Казахстан от 18 июня 2004 года № 8, от 30 декабря 2011 года № 5, от 10 апреля 2015 года № 2):

1) в пункте 1 слова «Правила обеспечения жильем военнослужащих, утвержденные постановлением Правительства Республики Казахстан от 28 августа 2012 года № 1091» заменить словами «Правила обеспечения служебным жилищем военнослужащих, исчисления размера, назначения, перерасчета, осуществления, прекращения, приостановления и возобновления жилищных выплат, утвержденные постановлением Правительства Республики Казахстан от 12 февраля 2018 года № 49»;

2) в пункте 4:

слова «подпунктом 7) пункта 1 статьи 535» заменить словами «подпунктом 7) пункта 1 статьи 610»;

слова «подпункт 1) пункта 1 статьи 535» заменить словами «подпункт 1) пункта 1 статьи 610»;

4. «О некоторых вопросах применения законодательства о праве собственности на жилище» от 9 июля 1999 года № 10 (с изменениями, внесенными нормативным постановлением Верховного Суда Республики Казахстан от 18 июня 2004 года № 9):

- 1) в пункте 11 предложения второе и третье исключить;
- 2) дополнить пунктом 13 следующего содержания:

«13. Согласно статье 4 Конституции Республики Казахстан настоящее нормативное постановление включается в состав действующего права, является общеобязательным и вводится в действие со дня первого официального опубликования.»;

5. «О применении судами законодательства при разрешении споров, связанных с воспитанием детей» от 28 апреля 2000 года № 4 (с изменениями и дополнениями, внесенными нормативными постановлениями Верховного Суда Республики Казахстан от 22 декабря 2008 года № 12, от 31 мая 2012 года № 2, от 31 марта 2017 года № 2):

1) в пункте 2 абзац второй изложить в следующей редакции: «Рассмотрение дел о порядке осуществления родительских прав родителем, проживающим отдельно от ребенка, о восстановлении в родительских правах, об ограничении родительских прав, производится судом с участием органов, осуществляющих функции по опеке или попечительству (пункт 3 статьи 73, статьи 78, 79 Кодекса), а рассмотрение дел о лишении родительских прав, об отмене усыновления (удочерения) ребенка, кроме того, с участием прокурора (пункт 2 статьи 76, статья 107 Кодекса).»;

6. «О подготовке гражданских дел к судебному разбирательству» от 13 декабря 2001 года № 21 (с изменениями и дополнениями, внесенными нормативными постановлениями Верховного Суда Республики Казахстан от 12 января 2009 года № 2, 30 декабря 2011 года № 5, от 29 декабря 2012 года № 6, от 25 ноября 2016 года № 9):

1) в пункте 9 слово «опротестованию» заменить словами «пересмотру по ходатайству прокурора»;

2) в пункте 14:

слова «или прокурором» исключить;

абзацы третий, четвертый исключить;

слова «, в том числе о принудительной госпитализации гражданина в психиатрический стационар» исключить;

3) в пункте 20 абзац третий изложить в следующей редакции:

«На определение о приостановлении подготовки дела к судебному разбирательству может быть подана частная жалоба, принесено ходатайство прокурора в порядке, предусмотренном статьей 429 ГПК.»;

7. «О применении судами некоторых норм гражданского процессуального законодательства» от 20 марта 2003 года № 2 (с изменениями и дополнениями, внесенными нормативными постановлениями Верховного Суда Республики Казахстан от 23 июня 2006 года № 5,

от 25 декабря 2007 года № 12, от 22 декабря 2008 года № 19, от 30 декабря 2011 года № 5, от 29 декабря 2012 года № 6, от 20 мая 2016 года № 3, от 31 марта 2017 года № 2; от 19 января 2018 года № 2):

1) в пункте 18 абзац первый изложить в следующей редакции:

«В соответствии с частью первой статьи 401 ГПК на решения суда, не вступившие в законную силу, сторонами и другими участвующими в деле лицами, может быть подана апелляционная жалоба, принесено апелляционное ходатайство прокурором в апелляционном порядке.»

2) в пункте 19:

слово «протеста» заменить словами «ходатайства прокурора»;

после слова «подачу» дополнить словом «(принесение)»;

3) в пункте 20 слово «опротестованию» заменить словами «пересмотру по ходатайству прокурора»;

4) в пункте 21:

слово «протеста» заменить словами «ходатайства прокурора»;

слово «опротестовано» заменить словами «пересмотрено по ходатайству прокурора»;

5) в пункте 25 слово «протест» заменить словами «ходатайство прокурора»;

6) в пункте 27-1 слова «протест», «опротестовано», «протеста» заменить соответственно словами «ходатайство», «принесено ходатайство», «ходатайства прокурора»;

8. «О некоторых вопросах разрешения споров, связанных с защитой права собственности на жилище» от 16 июля 2007 года № 5 (с изменениями и дополнениями, внесенными нормативным постановлением Верховного Суда Республики Казахстан от 30 декабря 2011 года № 5):

1) в пункте 6 слова «статья 157 ГК содержит общее правило о недействительности сделки и последствиях ее недействительности и не является самостоятельным основанием» заменить словами «статьи 157, 157-1 ГК содержат общее правило о недействительности сделки и последствиях ее недействительности и не являются самостоятельными основаниями»;

2) пункт 7 исключить;

3) в пункте 8 слова «3-7 статьи 157» заменить словами «3, 4, 5 и 6 статьи 157-1»;

9. «О применении судами некоторых норм законодательства о защите авторского права и смежных прав» от 25 декабря 2007 года № 11 (с изменениями и дополнениями, внесенными нормативными постановлениями Верховного Суда Республики Казахстан от 24 декабря 2014 года № 3, от 25 июня 2015 года № 3, от 31 марта 2017 года № 2):

1) в пункте 27 слова «подпунктом 2) статьи 541» заменить словами «подпунктом 2) статьи 616»;

10. «О принятии обеспечительных мер по гражданским делам» от 12 января 2009 года № 2 (с изменениями и дополнениями, внесенными нормативными постановлениями Верховного Суда Республики Казахстан

от 30 декабря 2011 года № 5, от 29 декабря 2012 года № 6, от 24 декабря 2014 года № 3, от 31 марта 2017 года № 2):

1) в пункте 25:

слова «опротестованы прокурором» заменить словами «пересмотрены по ходатайству прокурора»;

слово «протестом» заменить словами «ходатайством прокурора»;

абзац четвертый изложить в следующей редакции:

«В то же время обжалование или рассмотрение ходатайства прокурора на определения суда об отмене обеспечения иска или определения о замене одного вида обеспечения другим приостанавливает исполнение указанных определений до рассмотрения частной жалобы или ходатайства прокурора.»;

11. «О практике вынесения судами частных определений по гражданским делам» от 25 июня 2010 года № 1 (с изменениями и дополнениями, внесенными нормативными постановлениями Верховного Суда Республики Казахстан от 29 декабря 2012 года № 6, от 24 декабря 2014 года № 3, от 31 марта 2017 года № 2):

1) в пункте 10 после слов «могут быть поданы частные жалобы,» дополнить словами «принесены ходатайство прокурором или»;

12. «О судебной практике рассмотрения дел о выдворении иностранцев или лиц без гражданства за пределы Республики Казахстан» от 13 декабря 2013 года № 4 (с изменениями и дополнениями, внесенными нормативными постановлениями Верховного Суда Республики Казахстан от 24 декабря 2014 года № 3, от 31 марта 2017 года № 2):

1) в пункте 18 слово «опротестованию» заменить словами «пересмотру по ходатайству прокурора»;

13. «О практике применения законодательства о реабилитации и банкротстве» от 2 октября 2015 года № 5 (с изменениями и дополнениями, внесенными нормативным постановлением Верховного Суда Республики Казахстан от 31 марта 2017 года № 2):

1) в пункте 20:

слова «подпункта 32) пункта 1 статьи 12» заменить словами «подпункта 61) пункта 1 статьи 1»;

слова «от 10 декабря 2008 года № 99-IV» исключить;

2) в пункте 22 абзац шестой исключить;

14. «О практике применения судами законодательства об усыновлении (удочерении) детей» от 31 марта 2016 года № 2:

1) в пункте 1:

слова «от 5 декабря 2014 года № 508 «Об утверждении Правил учета иностранцев, желающих усыновить детей, являющихся гражданами Республики Казахстан,» исключить;

слова «от 16 января 2015 года № 15 «Об утверждении Правил учета лиц, желающих усыновить детей» заменить словами «от 29 июня 2016 года № 407 «Об утверждении Правил учета лиц, являющихся гражданами Республики Казахстан, постоянно проживающих на

территории Республики Казахстан, желающих усыновить детей-сирот, детей, оставшихся без попечения родителей»»;

после слов «приказа Министра здравоохранения и социального развития Республики Казахстан от 28 августа 2015 года № 692 «Об утверждении перечня заболеваний, при наличии которых лицо не может усыновить ребенка, принять его под опеку или попечительство, патронат»» дополнить словами «, приказа и.о. Министра иностранных дел Республики Казахстан от 14 июня 2016 года № 11-1-2/262 «Об утверждении Правил учета лиц, являющихся гражданами Республики Казахстан, постоянно проживающих за пределами Республики Казахстан, иностранцев, желающих усыновить детей-сирот, детей, оставшихся без попечения родителей, являющихся гражданами Республики Казахстан»»;

2) в пункте 4:

цифры «535» заменить цифрами «610»,

слова «50% от» заменить цифрами «0,5»;

3) в пункте 7 слова «, а также прокурора» исключить;

4) в пункте 11 после слов «патронатное воспитание» дополнить словами «, приемная семья»;

5) в пункте 17 абзац третий дополнить предложением вторым следующего содержания:

«В связи с чем судам следует при подготовке дела к судебному разбирательству разъяснять указанным лицам возможность сохранения личных неимущественных и имущественных прав одного из родителей усыновленного или родственников его умершего родителя.»;

15. «О некоторых вопросах недействительности сделок и применении судами последствий их недействительности» от 7 июля 2016 года № 6:

1) в пункте 3 цифры «535» заменить цифрами «610»;

2) пункт 5 дополнить абзацем третьим следующего содержания:

«При разрешении споров, вытекающих из правоотношений, возникших после 10 марта 2017 года, суды применяют нормы ГК в редакции Закона Республики Казахстан от 27 февраля 2017 года № 49-VI «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам совершенствования гражданского, банковского законодательства и улучшения условий для предпринимательской деятельности».»;

3) в пункте 17:

слова «о лжепредпринимательстве» исключить;

слова «(к примеру, по части первой статьи 215 УК - лжепредпринимательство)» исключить;

16. «О применении судами некоторых норм законодательства об исполнительном производстве» от 31 марта 2017 года № 1 :

1) в пункте 9 цифры «613» заменить цифрами «120»;

17. «О судебной практике по спорам, вытекающим из договоров страхования» от 6 октября 2017 года № 8:

1) в пункте 3:

цифры «535», «541» заменить соответственно цифрами «610», «616»; слова «подпункту 18)» заменить словами «подпункту 19)»;

18. «О некоторых вопросах применения судами законодательства при разрешении трудовых споров» от 6 октября 2017 года № 9:

1) в пункте 36 цифры «541» заменить цифрами «616».

2. Согласно статье 4 Конституции Республики Казахстан настоящее нормативное постановление включается в состав действующего права, является общеобязательным и вводится в действие со дня первого официального опубликования.

**Председатель
Верховного Суда
Республики Казахстан**

Ж.Асанов

**Судья
Верховного Суда
Республики Казахстан,
секретарь пленарного заседания**

Г.Альмагамбетова

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының азаматтық істер жөніндегі сот алқасының қаулыларынан үзінділер

Извлечения из постановлений судебной коллегии по гражданским делам Верховного Суда Республики Казахстан

Тұрғын үй даулары бойынша

Жергілікті соттар азаматтық іс бойынша анықталған мән-жайларға дұрыс баға беріп, заңды және негізді шешім қабылдаған

2018 жылғы 14 наурыз

№ 6001-18-00-32п/111

Талап қоюшы Ж. жауапкер Қ.-ны отбасы мүшелерімен үйден шығару, жер учаскесін босату туралы талап арызбен сотқа жүгінген.

Алматы қаласы Алатау аудандық сотының 2017 жылғы 7 қыркүйектегі шешімімен талап арыз қанағаттандырусыз, Алматы қалалық сотының азаматтық істер жөніндегі сот алқасының 2017 жылғы 21 қарашадағы қаулысымен сот шешімі өзгеріссіз қалдырылған.

Ж. іс бойынша қабылданған сот актілерімен келіспей, олардың заңсыз және негізсіз қабылдануына байланысты күшін жойып, талап қою арызын қанағаттандыруды сұраған.

Қазақстан Республикасы Азаматтық процестік кодексінің (бұдан әрі – АПК) 438-бабының 5 - бөлігіне сәйкес, заңсыз сот актісін шығаруға әкеп соққан материалдық және процестік құқық нормаларының елеулі түрде бұзылуы заңды күшіне енген сот актілерін кассациялық тәртіппен қайта қарауға негіздер болып табылады.

Іс бойынша жергілікті соттармен мұндай заң бұзушылықтарға жол берілмеген.

Іс құжаттарына қарағанда, Ж.-ға Алматы қаласы Әуезов ауданы әкімінің 1996 жылғы 10 қарашадағы № 03-09/5086 қаулысымен Алматы қаласы, Көк-Қайнар шағын ауданы, Бесағаш көшесі, 42-үй (бұдан әрі – даулы мүлік) мекенжайында орналасқан алаңы 0,08 га жер учаскесі жеке үй салу үшін берілген.

Бірінші сатыдағы соттың сұрауына жолдаған, «Алматы қаласының Орталық мемлекеттік архиві» коммуналдық мемлекеттік мекемесінің 2017 жылғы 7 тамыздағы № 03-09/5086 хатында, Алматы қаласы Әуезов ауданы әкімдігінің 1996 жылғы құжаттарында 1996 жылғы 10 қарашадағы № 21/503Б шешімнің жоқ екендігі және 1996 жылы Алматы қаласы Әуезов ауданы әкімдігімен даулы қаулы қабылданбағаны хабарланған.

Алматы қаласы Әділет департаментінің 2017 жылғы 26 шілдедегі хатында Алматы қаласы, Көк-Қайнар шағын ауданы, Бесағаш көшесі,

42-үй мекенжайы бойынша жылжымайтын мүлікке құқықтар тіркелмегені көрсетілген.

Қазақстан Республикасы Азаматтық кодексінің (бұдан әрі – АҚ) 188-бабының 1-тармағында меншік құқығы, субъектінің заң құжаттары арқылы танылатын және қорғалатын өзіне тиесілі мүлікті өз қалауынша иелену, пайдалану және оған билік ету құқығы көрсетілген.

АҚ-нің 118-бабына сәйкес жылжымайтын мүлікке құқықтардың (құқықтар ауыртпалығының) туындауы, өзгеруі және тоқтатылуы осы Кодексте және «Жылжымайтын мүлікке құқықтарды мемлекеттік тіркеу туралы» Қазақстан Республикасының Заңында көзделген жағдайларда мемлекеттік тіркелуге жатады. Егер осы Кодексте және «Жылжымайтын мүлікке құқықтарды мемлекеттік тіркеу туралы» Қазақстан Республикасының Заңында өзгеше белгіленбесе, жылжымайтын мүлікке құқықтар (құқықтар ауыртпалықтары) мемлекеттік тіркелген кезден бастап туындайды, өзгереді және тоқтатылады.

Заң талаптарына сәйкес, меншік иесі өзгенің заңсыз иеленген өз мүлкін талап етуге және меншік иесі, өз құқықтарының бұзылуы иеліктен айыруға байланысты болмағанымен, оларды бұзудың қандайын болса да жоюды талап етуге құқылы.

Жоғарыда көрсетілген заң нормаларына сәйкес, талап қою арызымен жүгінген тұлға даудың нысанасына қатысты құқықтары мен міндеттері бар тұлға болуы тиіс.

АПК-нің 72-бабының 1-тармағына сәйкес, іс бойынша әр тарап өзінің талаптарының және қарсылықтарының негізі ретінде сілтеме жасайтын мән-жайларды дәлелдеуге, қорғаныс құралдарын пайдалануға, фактілерді растауға, оларға дау айтуға, процесті адал жүргізуге сәйкес келетін және іс жүргізуге жәрдемдесуге бағытталған дәлелдемелер және дәлелдемелерге қарсы қарсылықтарды судья белгілеген мерзімде келтіруге тиіс.

Ж.-ның даулы мүлікке қатысты ешқандай меншік құқығы туындамаған және ол даулы мүліктің өзіне тиесілігі туралы нақты дәлелдемелерді сотқа ұсынбаған. Яғни, талап қоюшы даулы мүліктің иесі болып табылмайды, сондықтан оның құқықтары мен заңды мүдделері бұзылмаған.

Жоғарыда көрсетілгендердің негізінде, жергілікті соттар анықталған мән-жайларға дұрыс баға беріп, талап қоюшының талап қою арызын қанағаттандырусыз қалдыру туралы заңды және негізді шешім қабылдаған.

Жоғарыда баяндалғандардың негізінде, Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының азаматтық істер жөніндегі сот алқасы жергілікті соттардың сот актілерін күшінде қалдырды.

Ж.-ның өтінішхаты қанағаттандырусыз қалдырылды.

Налоговые споры

В соответствии с пунктом 1 статьи 365 Налогового кодекса плательщиком налога на транспортное средство является собственник транспортного средства, то есть обязанность по уплате этого налога возникает именно с момента регистрации права собственности

11 апреля 2018 года

№ 6001-18-00-ЗГП/153

Ш. обратилась в суд к государственному учреждению «Управление государственных доходов по городу Талдыкорган Департамента государственных доходов по Алматинской области Комитета государственных доходов Министерства финансов Республики Казахстан» (далее - Управление) о признании уведомления № 09000203902 от 3 марта 2017 года незаконным и обязанности отменить его.

Решением Талдыкорганского городского суда Алматинской области от 23 июня 2017 года заявление Ш. было удовлетворено, уведомление Управления № 09000203902 от 3 марта 2017 года признано незаконным. Суд обязал Управление отменить Уведомление № 09000203902 от 3 марта 2017 года.

Постановлением судебной коллегии по гражданским делам Алматинского областного суда от 3 октября 2017 года решение Талдыкорганского городского суда Алматинской области от 23 июня 2017 года отменено, принято новое решение об отказе в удовлетворении заявления Ш.

Судебная коллегия по гражданским делам Верховного Суда отменила постановление апелляционной инстанции, оставив в силе решение суда первой инстанции в силу следующего.

Как следует из материалов дела, Ш., 21 мая 1975 года рождения, согласно справке врачебно-трудовой экспертной комиссии от 1 августа 1991 года является инвалидом 1 группы с детства бессрочно.

16 мая 2013 года за ней была зарегистрирована автомашина марки «ToyotaTundra», 2008 года выпуска, за государственным номером 789 FDA 05, что подтверждается техпаспортом BV № 00027681. Согласно этому техпаспорту объем двигателя автомашины составляет 5663 куб.см.

На этой автомашине были произведены следующие действия: увеличен дорожный просвет, багажник, установлено газобаллонное оборудование, в связи с чем заявителю был заменен техпаспорт и 23 сентября 2016 года выдан новый техпаспорт.

Управлением 3 марта 2017 года заявителю выдано уведомление № 09000203902 о задолженности по налогу за транспорт на сумму 86 600 тенге.

Ш. обжаловала данное уведомление в суд.

Удовлетворяя заявление Ш., суд первой инстанции пришел к выводу, что она освобождена от уплаты транспортного налога и внесенные изменения в налоговое законодательство с 1 января 2014 года в отношении к ней не применяются, поскольку перерегистрация автомашины произведена не в связи с возникновением права собственности, а ввиду установки дополнительного агрегата.

Отменяя решение суда первой инстанции и вынося новое решение об отказе в удовлетворении заявления Ш., апелляционная коллегия пришла к выводу, что внесенные изменения в налоговое законодательство с 1 января 2014 года в отношении к ней применяются, поскольку ей выдан новый техпаспорт на автомашину.

Данные выводы суда апелляционной инстанции не основаны на нормах закона и установленных по делу фактических обстоятельствах.

В силу подпункта 5) пункта 3 статьи 365 Налогового кодекса (по состоянию на 1 ноября 2013 года) не являются плательщиками налога на транспортные средства инвалиды - по одному автотранспортному средству, являющемуся объектом обложения налогом.

5 декабря 2013 года Законом «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты по вопросам налогообложения» пункт 3 статьи 365 Налогового кодекса дополнен частью второй.

Согласно этим изменениям подпункт 5) пункта 3 статьи 365 Налогового кодекса не применяется в отношении указанных лиц, если такими автотранспортными средствами являются легковые автомобили с объемом свыше 4.000 кубических сантиметров, в отношении которых в уполномоченном органе регистрационные действия произведены после 31 декабря 2013 года.

Данные изменения действуют с 1 января 2014 года.

В соответствии с пунктом 1 статьи 365 Налогового кодекса плательщиком налога на транспортное средство является собственник транспортного средства, то есть обязанность по уплате этого налога возникает именно с момента регистрации права собственности.

Одновременно законодателем предусмотрены льготы по уплате такого налога, в том числе для инвалидов, которые применяются с момента возникновения права собственности.

Судом достоверно установлено, что Ш. относится к льготной категории лиц, освобожденных от уплаты транспортного налога.

Справкой врачебно-трудовой экспертной комиссии от 1 августа 1991 года Ш. установлена 1 группа инвалидности бессрочно.

Заявитель свое право собственности на автомашину «ToyotaTundra» зарегистрировал 1 ноября 2013 года. С этого времени собственник автомашины не менялся. Другого автотранспортного средства за Ш. не числится.

Понятие регистрационных действий законодателем достаточно не урегулировано.

Так, согласно подпункту 30) статьи 1 Закона «О дорожном движении» (далее – Закон) государственная регистрация транспортного средства - это процедура допуска транспортного средства к участию в дорожном движении, осуществляемая уполномоченным органом после проверки соответствия документов законодательству Республики Казахстан, сверки идентификационных номеров транспортного средства с выдачей свидетельства о регистрации транспортного средства и присвоением государственного регистрационного номерного знака.

Документом же, подтверждающим допуск транспортного средства к участию в дорожном движении, является свидетельство о государственной регистрации транспортного средства (подпункт 31) статьи 1 Закона).

Вместе с тем в подпункте 9) пункта 3 Правил государственной регистрации и учета отдельных видов транспортных средств по идентификационному номеру транспортного средства, утвержденных приказом Министра внутренних дел Республики Казахстан от 2 декабря 2014 года (далее - Правила), указано, что изменения в регистрации транспортных средств - это внесение изменений и дополнений в ЕИС (единая информационная система) и СРТС (свидетельство о государственной регистрации транспортного средства).

Переоборудование - исключение предусмотренных или установка непредусмотренных конструкцией транспортного средства составных частей и предметов оборудования, влияющих на безопасность дорожного движения (подпункт 12) пункта 3 Правил).

Следовательно, действующие правовые акты не запрещают переоборудование автотранспортного средства.

А внесение изменений в СРТС вследствие переоборудования свидетельствует о соответствии автотранспорта техническому регламенту и допуске к участию в дорожном движении.

Согласно пункту 2 статьи 61 Закона внесенные изменения в конструкцию автотранспортного средства должны быть отражены в регистрационных документах.

Действительно, Ш. получила новое свидетельство.

Однако эта замена произведена не в связи с возникновением права собственности, а ввиду установки дополнительного агрегата.

Сотрудники дорожной полиции, выдав новое свидетельство с указанием особых отметок (переоборудование, установка газового оборудования), признали автотранспорт соответствующим техническим требованиям и готовым к допуску к дорожному движению.

В этой связи изменения статьи 365 Налогового кодекса не могут быть применимы к Ш., поскольку новое свидетельство с отражением всех прежних реквизитов (автовладелец и технические характеристики автотранспорта) выдано с учетом указанных обстоятельств. Ш., установив газовое оборудование, не перестала быть собственником и не утратила налоговую льготу на автотранспорт.

При указанных обстоятельствах суд апелляционной инстанции пришел к ошибочному выводу об утрате Ш. своей льготы из-за регистрации автотранспортного средства после 31 декабря 2013 года.

Споры, связанные с принудительным исполнением решений иностранных судов

**На основании статьи 504, абзаца 2 пункта 1)
части 1 статьи 255 ГПК неподведомственность спора
иностранному суду влечет отказ в выдаче исполнительного листа**

14 марта 2018 года

№ 6001-18-00-3гн/112

З. работал горнорабочим очистного забоя на шахте № 1/2 «Тентекская-Наклонная» города Шахтинска Карагандинской области (шахта имени Ленина). 26 апреля 1967 года произошел несчастный случай, З. при исполнении трудовых обязанностей получил травму (компрессионный перелом 1-2 позвонков, ушиб спинного мозга). З. длительное время лечился, в 2004 году прошел освидетельствование. Заключением МСЭ установлено 30% утраты профессиональной трудоспособности. В 2007 году З. обратился в суд с иском к АО «М», Министерству труда и социальной защиты населения Республики Казахстан, Министерству финансов Республики Казахстан о возмещении вреда.

Решением Темиртауского городского суда Карагандинской области от 5 октября 2007 года иск удовлетворен. Из республиканского бюджета в пользу З. взыскано единовременно 348 532 тенге, а также ежемесячные платежи в размере 10 566 тенге. Этот же суд 9 октября 2009 года индексировал взысканную сумму.

Согласно выписке из акта освидетельствования от 9 июня 2012 года у З. изменена степень утраты профессиональной трудоспособности с 30% до 60% бессрочно. В связи с чем З. обратился по месту жительства в Пестречинский районный суд Республики Татарстан Российской Федерации с иском к министерствам финансов, труда и социальной защиты населения, здравоохранения и социального развития Республики Казахстан о возмещении вреда, причиненного здоровью трудовым увечьем.

Решением Пестречинского районного суда Республики Татарстан от 31 марта 2016 года постановлено удовлетворить требования. Из республиканского бюджета Республики Казахстан в пользу З. постановлено взыскать ежемесячные платежи по возмещению вреда здоровью в размере 83416 тенге, начиная с 6 июня 2012 года бессрочно, с последующей индексацией.

Взыскание постановлено производить с зачетом выплаченных З. денежных сумм по решениям Темиртауского городского суда Карагандинской области от 5 октября 2007 года и 9 октября 2009 года.

З. обратился в суд с ходатайством о признании и принудительном исполнении этого решения на территории Республики Казахстан.

Определением Есильского районного суда города Астана от 15 июня 2017 года, оставленным без изменения определением судебной коллегии по гражданским делам суда города Астана от 25 июля 2017 года, ходатайство З. удовлетворено.

Суд постановил признать и исполнить на территории Республики Казахстан решение Пестречинского районного суда Республики Татарстан от 31 марта 2016 года.

Судебная коллегия по гражданским делам Верховного Суда восстановила срок принесения протеста и отменила судебные акты местных судов, по делу вынесла новое решение об отказе в удовлетворении ходатайства З. о признании и исполнении на территории Республики Казахстан решения Пестречинского районного суда Республики Татарстан Российской Федерации от 31 марта 2016 года по следующим основаниям.

Удовлетворяя ходатайство З. о признании и исполнении на территории Республики Казахстан решения Пестречинского районного суда Республики Татарстан Российской Федерации от 31 марта 2016 года о взыскании из республиканского бюджета Республики Казахстан в пользу З. возмещения вреда, причиненного повреждением здоровья, в виде ежемесячных платежей, местные суды, руководствуясь положениями статей 51, 54 Минской конвенции, пришли к выводу о том, что условия, предусмотренные положениями настоящей Конвенции, заявителем соблюдены, следовательно, ходатайство подлежит удовлетворению.

Вместе с тем данная позиция местных судов не основана на нормах закона, что влечет отмену состоявшихся по делу судебных актов по следующим основаниям.

Согласно части 2 статьи 66 Гражданского процессуального кодекса Республики Казахстан (далее – ГПК) обстоятельства, имеющие значение для правильного разрешения дела, определяются судом на основании требований и возражений сторон, других лиц, участвующих в деле, с учетом подлежащих применению норм материального и процессуального права, что в данном случае судом сделано не было.

31 марта 2016 года Пестречинский районный суд Республики Татарстан обязал Министерство труда и социальной защиты населения Республики Казахстан ежемесячно начислять и выплачивать истцу возмещение вреда здоровью, причиненного профессиональным заболеванием.

При этом суд исходил из того, что решением Темиртауского городского суда от 5 октября 2007 года установлена ответственность Республики Казахстан перед З. за причиненный вред здоровью.

По договору от 28 июня 1996 года АО «И» (АО «М») приобрело имущественный комплекс угольных шахт свободным от всех обременений какого-либо рода. Государство – продавец шахты имени Ленина, не передав обязательства шахты, несет ответственность перед З. в соответствии с пунктом 3 статьи 945 Гражданского кодекса Республики Казахстан (далее – ГК).

В силу пункта 3 статьи 945 ГК в случаях, когда капитализация платежей не может быть произведена ввиду отсутствия или недостаточности имущества у ликвидируемого юридического лица, присужденные суммы выплачиваются потерпевшему государством в порядке, предусмотренном законодательными актами.

В соответствии с пунктом 2 статьи 111 ГК от имени Республики Казахстан в отношениях, регулируемых гражданским законодательством, в пределах компетенции, установленной законодательными и иными нормативными правовыми актами, выступают органы государственной власти и управления республики, которые своими действиями приобретают и осуществляют имущественные и личные неимущественные права и обязанности, участвуют в суде.

Таким образом, в случае ликвидации работодателя в качестве ответчика по искам о возмещении вреда выступает государство - Республика Казахстан - в лице уполномоченного государственного органа Администратора бюджетной программы – Министерства труда и социальной защиты населения.

В соответствии с пунктом 2 статьи 1102 ГК в гражданско-правовых отношениях с иностранным элементом Республика Казахстан пользуется юрисдикционным иммунитетом в отношении себя и своей собственности от юрисдикции судов другого государства, включая судебный иммунитет, иммунитет от обеспечения иска и иммунитет от принудительного исполнения судебного акта, если иное не установлено:

в международном договоре Республики Казахстан;

в письменном соглашении, не являющемся международным договором Республики Казахстан;

путем заявления в суде или письменного уведомления в рамках конкретного разбирательства.

Согласно статье 8 Соглашения по делам, предусмотренным в указанном Соглашении, компетентен суд стороны, на территории которой имело место действие, послужившее основанием для требования о возмещении вреда, или суд стороны, на территории которой проживают лица, имеющие право на возмещение вреда, по выбору пострадавшего.

Однако указанная норма, исходя из смысла Соглашения, распространяется только на дела, связанные с взысканием возмещения вреда непосредственно с работодателей (статья 2).

Согласно статье 7 Соглашения «в случае ликвидации предприятия, ответственного за вред, причиненный работникам, и отсутствия его правопреемника сторона, на территории которой ликвидировано предприятие, гарантирует возмещение вреда этим работникам в соответствии с национальным законодательством».

Указанные гарантии относятся к обязательствам стороны Соглашения, но не регулируют вопрос компетенции судов иностранных государств.

Республика Казахстан, подписав и ратифицировав Соглашение, не выразила отказ от судебного иммунитета в отношении судов других стран-участниц Соглашения, в том числе и Российской Федерации, не дала согласие на привлечение в качестве ответчика по делам, рассматриваемым российскими судами, по вопросам возмещения вреда, указанного в статье 1 Соглашения.

Конвенция также не устанавливает отказа Республики Казахстан от судебного иммунитета в отношении дел, рассматриваемых судами Российской Федерации, в которых ответчиком выступает Республика Казахстан.

Кроме того, в соответствии со статьей 2, 5 Конвенции Организации Объединенных Наций «О юрисдикционных иммунитетах государств и их собственности» (Нью-Йорк, 2 декабря 2004 года), ратифицированной Законом Республики Казахстан от 27 октября 2009 года №195-IV, Конвенция применяется к иммунитету государства и его собственности от юрисдикции судов другого государства. Государство пользуется иммунитетом в отношении себя и своей собственности от юрисдикции судов другого государства с учетом положений настоящей Конвенции.

В соответствии со статьей 55 Минской конвенции в признании предусмотренных статьей 52 решений и в выдаче разрешения на принудительное исполнение может быть отказано в случаях, если: согласно положениям настоящей Конвенции, а в случаях, не предусмотренных ею, согласно законодательству Договаривающейся Стороны, на территории которой решение должно быть признано и исполнено, дело относится к исключительной компетенции ее учреждения.

В силу статьи 504, абзаца 2 пункта 1) части 1 статьи 255 ГПК неподведомственность спора иностранному суду влечет отказ в выдаче исполнительного листа.

В связи с тем, что данное дело относится к исключительной компетенции учреждения юстиции Республики Казахстан, в выдаче разрешения на исполнение на территории Казахстана решения суда иностранного государства должно быть отказано.

Земельные споры

Принудительное изъятие земельных участков у собственников и землепользователей производится с соблюдением требований пункта 2 статьи 94 и подпункта 2 пункта 3 статьи 81 Земельного кодекса

28 марта 2018 года

№ 6001-18-00-32п/131

Акимат Акжарского района Северо-Казахстанской области обратился в суд с иском к товариществу с ограниченной ответственностью «М» (далее – ТОО) о расторжении договора аренды.

Определением специализированного межрайонного экономического суда Северо-Казахстанской области от 26 апреля 2017 года исковое заявление в части взыскания задолженности по арендной плате оставлено без рассмотрения в связи с отзывом иска.

Решением специализированного межрайонного экономического суда Северо-Казахстанской области от 26 апреля 2017 года иск удовлетворен. Постановлено: расторгнуть договор аренды земельного участка от 6 февраля 2006 года № 90, заключенный между акиматом Акжарского района Северо-Казахстанской области и ТОО «М». Распределены судебные расходы.

Постановлением судебной коллегии по гражданским делам Северо-Казахстанского областного суда от 13 июля 2017 года решение суда оставлено без изменения.

Судебная коллегия по гражданским делам Верховного Суда отменила судебные акты местных судов и по делу вынесла новое решение об отказе в удовлетворении иска акимата Акжарского района Северо-Казахстанской области к ТОО «М» о расторжении договора аренды по следующим основаниям.

Из материалов дела следует, что постановлением акимата Акжарского района от 21 сентября 2005 года № 481 ТОО «М» было предоставлено право временного общего долевого землепользования (аренды) на земельный участок сроком на 49 лет в Кенащинском сельском округе, общей площадью 7906 га, в том числе пашни 7510 га.

6 февраля 2006 года между ТОО «М» и акиматом Акжарского района был заключен договор № 90 (далее – Договор) об аренде вышеуказанного земельного участка.

3 сентября 2012 года между ТОО «М» и государственным учреждением (далее – ГУ) «Отдел земельных отношений Акжарского района Северо-Казахстанской области» заключено дополнительное соглашение № 284 к Договору.

Заявляя требования о расторжении договора аренды, истец мотивировал тем, что ответчиком существенно нарушены условия

договора, выразившиеся в несвоевременном внесении арендной платы и неиспользовании земельного участка по целевому назначению.

Судебные инстанции, принимая решение об удовлетворении иска, согласились с доводами истца, полагаясь на наличие достаточных правовых оснований для расторжения договора.

Применение положений закона об изменении и расторжении договора имущественного найма (аренды) государственного имущества со ссылкой на статью 401 Гражданского кодекса Республики Казахстан (далее – ГК) судебными инстанциями расценено как избранный истцом способ защиты прав и законных интересов.

Такую позицию местных судов судебная коллегия признала ошибочной.

Судебная коллегия указала, что обстоятельства дела судами установлены полно и правильно, однако допущена ошибка в применении норм материального права.

Статьей 81 Земельного кодекса Республики Казахстан (далее – Земельный кодекс) предусмотрены основания прекращения права землепользования.

Расторжение договора аренды земельного участка ввиду существенного нарушения условий договора в вышеуказанной норме не оговорено.

Более того, согласно подпункту 2 пункта 3 статьи 81 Земельного кодекса право землепользования может быть прекращено в связи с досрочным прекращением договора аренды или договора временного безвозмездного землепользования, за исключением случаев, когда земельный участок находится в залоге.

Между тем, согласно договору залога недвижимого имущества от 30 апреля 2009 года, право временного возмездного землепользования (аренды) на оспариваемый земельный участок передано в залог АО «Б» (ныне – АО «К») в порядке обеспечения исполнения обязательств по договору банковского займа.

В этой связи расторжение договора аренды со ссылкой на нарушения пунктов договоров, обязывающих своевременное внесение арендной платы и использование земельного участка по целевому назначению, является неправомерным, поскольку противоречит пункту 1 статьи 383 ГК. То есть в указанной части содержание договора аренды не соответствует требованиям закона, регламентирующим специальный порядок изъятия, а именно: статьям 92, 94 Земельного кодекса.

С учетом вышеизложенных норм закона, регулирующих основания прекращения права землепользования, несвоевременное внесение арендной платы может повлечь взыскание задолженности, в том числе в судебном порядке, неиспользование же земельного участка по целевому назначению влечет принудительное изъятие с соблюдением установленной законом процедуры.

Так, статьей 92 Земельного кодекса предусмотрено, что неисполнение арендатором обязанности по использованию земель в соответствии с их назначением влечет изъятие предоставленного права. Механизм принудительного изъятия регулируется статьей 94 Земельного кодекса.

Основанием для принудительного изъятия у собственника и землепользователя земельного участка является:

- 1) неиспользование в соответствующих целях в определенный период;
- 2) соблюдение порядка, предусмотренного статьей 94 Земельного кодекса (письменное предупреждение, сделанное не менее чем за 1 год до предъявления иска).
- 3) собственник, землепользователь не принял необходимые меры по использованию такого участка по целевому назначению после внесения письменного предупреждения.

Принудительное изъятие земельных участков у собственников и землепользователей, предусмотренное статьями 92 и 93 Земельного кодекса, производится в судебном порядке по иску территориального органа по управлению земельными ресурсами области, города республиканского значения, столицы (далее – территориальные органы по управлению земельными ресурсами), по месту нахождения земельного участка.

При этом предписание о необходимости устранить нарушения законодательства Республики Казахстан как обременение права на земельный участок подлежит государственной регистрации (пункт 2 статьи 94 Земельного кодекса).

В пункте 10 нормативного постановления Верховного Суда Республики Казахстан от 16 июля 2007 года № 6 «О некоторых вопросах применения судами земельного законодательства» аналогичным образом разъяснены основания прекращения права частной собственности или права землепользования на земельные участки, не используемые по назначению.

Таким образом, принудительное изъятие земельных участков, не используемых по назначению, влечет прекращение права собственности, права землепользования и иных вещных прав на земельный участок и предусматривает последующую реализацию прав на земельный участок в соответствии с правилами статьи 94 Земельного кодекса.

Банковские споры

**В соответствии с пунктами 3-5 статьи
8 ГК, осуществление гражданских прав не
должно нарушать прав и охраняемых законодательством
интересов других субъектов права. Граждане и юридические лица
должны действовать при осуществлении принадлежащих им прав
добросовестно, разумно и справедливо, соблюдая содержащиеся
в законодательстве требования, нравственные принципы общества**

4 апреля 2018 года

№ 6001-18-00-32п/138

К. обратилась в суд с иском к АО «В» (далее Банк), А. о признании договора залога недействительным.

Решением районного суда № 2 Казыбекбийского района города Караганда от 7 апреля 2017 года иск удовлетворен:

- признан недействительным договор залога квартиры от 24 января 2013 года № 1/13-НИ, расположенной по адресу: город Караганда, проспект Шахтеров, дом 31-б, квартира № 24, заключенный между АО «В» и А. (далее – спорное имущество, квартира);

- с А., АО «В» в долевом порядке в пользу К. взысканы с каждого расходы по оплате государственной пошлины в размере 91 176 тенге.

Постановлением судебной коллегии по гражданским делам Карагандинского областного суда от 29 июня 2017 года решение суда оставлено без изменения.

Судебная коллегия по гражданским делам Верховного Суда отменила судебные акты местных судов и по делу вынесла новое решение об отказе в удовлетворении иска К. по следующим основаниям.

Из материалов дела следует, что 12 мая 2008 года между Банком и заемщиком ТОО «К» заключено соглашение об открытии кредитной линии № 1/13-Ю, с лимитом кредитования в сумме 18 000 000 тенге.

Обязательство заемщика обеспечено гарантией ТОО «U», а также залогом спорного имущества по договору о залоге квартиры № 1/13-НИ от 24 января 2013 года (далее договор залога), заключенному между А. и Банком.

Вступившим в законную силу решением специализированного межрайонного экономического суда Карагандинской области от 12 октября 2015 года с ТОО «К» и ТОО «U» солидарно в пользу Банка взыскана ссудная задолженность в размере 15 415 552 тенге и государственная пошлина в сумме 462 467 тенге.

Решением районного суда № 2 Казыбекбийского района города Караганда от 30 сентября 2016 года по иску Банка обращено взыскание на спорное имущество, предоставленное в залог А.

В ходе исполнительного производства квартира посредством электронных торгов продана покупателю Ж. за сумму 12 975 890 тенге, а также реализован другой предмет залога - самосвал за 4 010 080 тенге. В связи с полным погашением задолженности за счет реализации залогового имущества исполнительное производство прекращено.

Суд первой инстанции, с выводами которого согласилась апелляционная инстанция, удовлетворяя иски, мотивировал тем, что К. согласия на передачу в залог Банку совместной собственности не давала, А. распорядился общим имуществом супругов единолично, чем нарушил права истца как собственника спорного имущества.

В этой связи суды пришли к выводу о недействительности договора залога как несоответствующего требованиям законодательства, в силу части 2 статьи 158 Гражданского Кодекса Республики Казахстан (далее – ГК), а также статьи 34 Кодекса Республики Казахстан «О браке (супружестве) и семье» (далее – Кодекс).

Указанные выводы местных судов не соответствуют фактическим обстоятельствам дела и противоречат нормам материального права.

Судебными инстанциями решение вынесено без учета содержания статьи 34 Кодекса о том, что сделка по распоряжению общим имуществом может быть признана недействительной только в случаях, если доказано, что другая сторона сделки знала или заведомо должна была знать о несогласии другого супруга на совершение данной сделки. То есть при условии осведомленности второго участника сделки о несогласии другого супруга.

Истцом в подтверждение своих доводов о том, что Банк знал или заведомо должен был знать о приобретении спорного имущества в период брака и обстоятельствах единоличного распоряжения залогодателем общим совместным имуществом, возражениях истца на его передачу в залог, не были представлены какие-либо доказательства, соответствующие критериям относимости, допустимости и достоверности. Тогда как в силу статьи 72 Гражданского процессуального кодекса Республики Казахстан каждая сторона должна доказать те обстоятельства, на которые она ссылается как на основания своих требований и возражений.

Напротив, по делу установлено, что заключая договор залога, А. скрыл факт приобретения в браке спорного имущества и ввел Банк в заблуждение относительно своего семейного положения. Нотариально удостоверенным заявлением он подтвердил, что на момент приобретения и передачи в залог квартиры в браке не состоял и не состоит, согласен на ее внесудебную реализацию в случае неисполнения ТОО «К» обязательств.

Таким образом, А. добровольно заключил договор залога, направленный на обеспечение исполнения обязательств заемщика ТОО «К». Поэтому Банк, будучи залогодержателем, вправе получить удовлетворение из стоимости заложенного имущества в соответствии с пунктом 1 статьи 317 ГК.

На основании положений пунктов 3-5 статьи 8 ГК осуществление гражданских прав не должно нарушать прав и охраняемых законодательством интересов других субъектов права. Граждане и юридические лица должны действовать при осуществлении принадлежащих им прав добросовестно, разумно и справедливо, соблюдая содержащиеся в законодательстве требования, нравственные принципы общества.

При несоблюдении требований, предусмотренных пунктами 3-5 настоящей статьи, суд может отказать лицу в защите принадлежащего ему права.

В данном случае действия истца по оспариванию договора залога нельзя считать добросовестными и справедливыми, поскольку они нарушают права и законные интересы Банка, исполнившего обязательства по кредитному соглашению в полном объеме.

При этом брак между супругами расторгнут решением районного суда № 2 Казыбекбийского района города Караганда от 31 января 2011 года. С указанного времени требования о разделе имущества, являющегося общей совместной собственностью, бывшими супругами не заявлены.

Допущенные судами первой и апелляционной инстанций нарушения являются существенными, поскольку привели к неправильному разрешению спора. При указанных обстоятельствах судебные акты отменены с вынесением нового решения об отказе в удовлетворении иска.

Споры о применении процедуры реабилитации

В соответствии с пунктом 14 нормативного постановления Верховного Суда Республики Казахстан от 2 октября 2015 года № 5 «О практике применения законодательства о реабилитации и банкротстве» под угрозой платежеспособности должника следует понимать такое состояние его платежеспособности, когда в ближайшее время может наступить его неспособность в полном объеме удовлетворить требования кредиторов по денежным обязательствам

11 апреля 2018 года

№ 6001-18-00-32п/161

ТОО «А» (далее – Товарищество, должник) обратилось в суд с заявлением о применении реабилитационной процедуры сроком на 5 лет.

Решением специализированного межрайонного экономического суда города Алматы от 17 мая 2017 года заявление Товарищества удовлетворено частично.

В отношении Товарищества применена реабилитационная процедура.

В удовлетворении заявления в части определения срока реабилитационной процедуры на 5 лет отказано.

Постановлением судебной коллегии по гражданским делам Алматинского городского суда от 26 июля 2017 года решение суда первой инстанции отменено, принято новое решение об отказе в удовлетворении заявления Товарищества.

Судебная коллегия по гражданским делам Верховного Суда оставила в силе постановление апелляционной инстанции по следующим основаниям.

В силу подпункта 27) статьи 1 Закона «О реабилитации и банкротстве» (далее - Закон) реабилитационная процедура, вводимая в судебном порядке, в рамках которой к неплатежеспособному должнику применяются реорганизационные, организационно-хозяйственные, управленческие, инвестиционные, технические, финансово-экономические, правовые и иные не противоречащие законодательству Республики Казахстан меры, направленные на восстановление платежеспособности должника с целью предотвращения его ликвидации.

Как следует из материалов дела, 1 апреля 2017 года единственным участником Товарищества Р. принято решение об обращении в суд с заявлением о применении процедуры реабилитации.

Кредиторская задолженность Товарищества составляет 1 809 787 883 тенге, из которой задолженность по заработной плате перед Окань С.В. 2 156 217 тенге, Дочерним Банком АО «С» - 682 120 323 тенге, коммерческим кооперативом «Логистический производственный сельскохозяйственный кооператив «Первый» - 751 850 443 тенге, ТОО «П» - 5 082 119 тенге, ТОО «Т» - 1 405 699 тенге, индивидуальным предпринимателем А. 5 403 500 тенге, ТОО «F» - 1 339 000 тенге, ТОО «M» - 2 027 175 тенге, ТОО «K» - 1 036 115 тенге.

Финансовая отчетность должника свидетельствует о наличии активов на общую сумму 1 461 078 175 тенге, при этом за последние три года имеет место увеличение активов Товарищества, которые в 2014 году составляли 601 107 785 тенге, в 2015 году - 645 620 778 тенге, в 2016 году 1 321 928 618 тенге, в 1 квартале 2017 года 1 461 078 175 тенге.

Суд первой инстанции, удовлетворяя заявление Товарищества, пришел к выводу, что должник не утратил способность к восстановлению платежеспособности при условии возобновления текущей финансово-хозяйственной деятельности, поскольку обладает производственными мощностями, высококвалифицированным персоналом, постоянными заказчиками. При реструктуризации кредиторской задолженности возможно достижение такого объема производства, при котором сумма доходов превысит сумму расходов.

Согласно пункту 4 статьи 42 Закона к заявлению должника о применении реабилитационной процедуры прилагаются документы, подтверждающие наличие задолженности и неспособность должника

удовлетворить требования кредиторов либо угрозу неплатежеспособности, когда должник будет не в состоянии исполнить денежные обязательства при наступлении срока их исполнения в ближайшие двенадцать месяцев.

В соответствии с пунктом 1 статьи 59 Закона решение суда о применении реабилитационной процедуры выносится судом в случае доказательства в ходе судебного разбирательства своей неплатежеспособности должником или угрозы неплатежеспособности на основании документов, предоставленных им в силу требований пункта 4 статьи 42 Закона.

Апелляционной судебной коллегией установлено, что должник имеет активы на общую сумму 1 461 078 175 тенге, краткосрочную кредиторскую задолженность в сумме 18 797 371 тенге, долгосрочную кредиторскую задолженность в сумме 891 000 000 тенге, составляющую значительную часть долгов, выплата которой возможна в процессе обычной производственно-хозяйственной деятельности. При этом стабильный рост активов свидетельствует о том, что Товарищество финансовые средства направляло на их увеличение, а не на погашение кредиторской задолженности.

В октябре 2015 года Товарищество с целью расширения и развития нового бизнес-направления перевезло производство в филиал Товарищества в город Токмок Кыргызской Республики.

Суд апелляционной инстанции пришел к выводу, что обстоятельства, приведенные Товариществом в обоснование необходимости применения реабилитационных процедур, касаются предпринимательского риска и связаны с обычной производственно-хозяйственной деятельностью.

В соответствии с пунктом 14 нормативного постановления Верховного Суда Республики Казахстан от 2 октября 2015 года № 5 «О практике применения законодательства о реабилитации и банкротстве» под угрозой неплатежеспособности должника следует понимать такое состояние его платежеспособности, когда в ближайшее время может наступить его неспособность в полном объеме удовлетворить требования кредиторов по денежным обязательствам.

Использование реабилитационных процедур в интересах должника в целях отсрочки исполнения требований кредиторов противоречит Закону «О реабилитации и банкротстве», поэтому суд не вправе принимать решение о применении реабилитационной процедуры в отношении хозяйствующих субъектов, не доказавших в общем порядке свою неплатежеспособность или угрозу наступления своей неплатежеспособности.

Установленные судом апелляционной инстанции обстоятельства, свидетельствующие о недоказанности неплатежеспособности Товарищества, соответствуют материалам дела, следовательно, выводы об отказе в удовлетворении заявления о применении реабилитационной процедуры судебная коллегия признала обоснованными.

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасының қаулыларынан үзінділер

Извлечения из постановлений судебной коллегии по уголовным делам Верховного Суда Республики Казахстан

Қылмыстық әрекетті қайта саралау

Сотталғандардың жәбірленушіні өлтіруге нақты пиғылдары болмауы себепті, олардың әрекеттері ҚК-нің 389-бабына қайта сараланып, тағайындалған жаза мөлшері төмендетілді

2018 жылғы 3 сәуір

№ 2уп-58-18

Қарағанды облысының қылмыстық істер жөніндегі мамандандырылған ауданаралық сотының 2017 жылғы 19 қыркүйектегі үкімімен А. бұрын 2006 жылғы 5 желтоқсанда Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің (бұдан әрі – ҚК) 178-бабының 2-бөлігімен сотталып, 2009 жылғы 19 қарашада жазаны толық өтеуіне байланысты босатылған,

- ҚК-нің 24-бабы 3-бөлігінің, 99-бабы 2-бөлігінің 3), 7) тармақтарымен 15 жылға бас бостандығынан айыруға, ҚК-нің 125-бабы 2-бөлігінің 1), 4) тармақтарымен 10 жылға бас бостандығынан айыруға, ҚК-нің 287-бабының 2-бөлігімен 1 жылға бас бостандығынан айыруға, ҚК-нің 58-бабының 4-бөлігімен түпкілікті 18 жылға бас бостандығынан айыруға, жазасын қылмыстық-атқару жүйесінің төтенше қауіпсіз мекемесінде өтеуге сотталған.

ҚК-нің 14-бабы 2-бөлігінің 2) тармағына сәйкес А.-ның іс-әрекетінде қылмыстардың қауіпті қайталануы танылған.

Қарағанды облыстық сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасының 2017 жылғы 31 қазандағы қаулысымен сот үкімі өзгеріссіз қалдырылған.

Қылмыстық істің құжаттарына қарағанда, 2015 жылғы 1 ақпанда сотталған А. және (осы соттың 2015 жылғы 24 тамыздағы үкімімен сотталғандар) Ш., Н., С., Е. Қарағанды қаласында орналасқан «Автомотель» қонақ үйінің алдынан «Toyota camru» автокөлігімен жәбірленуші К.-ны ұрлаумен ұштасқан адамдар тобы болып, оны өлтіру мақсатында Қарағанды қаласы, Волочаевская көшесінің бойында орналасқан № 53 үйге қарай бет алған. Аталған мекен-жайға келіп тоқтап, олар жәбірленушінің үйінен шығуын күткен. Сол кезде А. өзімен бірге көліктің ішінде жоғарыда көрсетілген қылмыстық ниеттерін жүзеге асыру мақсатында заңсыз иемденіп, сақтап және тасымалдаған жарақат салатын патрондармен ату мүмкіндігі бар «Оса» маркалы екі ұңғысыз атыс қарудың біреуін С.-ға, ал екіншісін Ш.-ға оқталған күйінде берген. Сағат 11:30 шамасында аталған

үйдің алдында сотталғандар Ш., Н., С., Е. жәбірленуші К.-ны соққыға жығып, оған қатысты қару қолданып, А.-мен алдын ала сөз байласып, адамды ұрлауға бағытталған қылмыстық ниеттерін жүзеге асыра отырып, К.-ны А.-ның көлігіне әкеліп, оны еркінен тыс отырғызған. Жол-жөнекей олардың соңына полиция қызметкерлері түскендіктен және Қарағанды қаласынан шыға беріс жердегі бекет қақпалары жабық болғандықтан сотталған А. жәбірленушіні ұрлаумен ұштасқан адамдар тобы болып, адам өлтіруге бағытталған қылмыстарын өздеріне байланысты емес мән-жайлар бойынша ақырына дейін жеткізе алмаған.

Алайда, сотталған А.-ның жәбірленуші К.-ны өлтіруге оқталған деген соттың тұжырымы іс материалдарымен дәлелденбейді. Оның Ш., Н., С., Е.-лермен алдын ала сөз байласып, К.-ны өлтіру туралы ақылдасып, оған қатысты жоспар құрғандарын бекітетін бірде бір дәлел анықталмаған.

Керісінше, сотталғандар А., Ш., Н., С., Е.-лердің берген жауаптарына сәйкес олар Астана қаласына жұмыс іздеп барып, таба алмаған соң, бесеуі қайтадан Алматыға қайту үшін жолға шыққан. Астанадан кеш шыққандықтан олар Қарағанды қаласына келіп, сол жерде түнеген. Ертеңіне олар жәбірленуші К.-ның біреуге тиесілі қарыз ақшасын талап ету ойымен оның үйіне барып, ұрып-соғып, жарақаттағыш қаруды қолданып, оны автокөлікке күштеп кіргізген, алайда жолда полиция қызметкерлері арттарына түскендіктен жәбірленушіні автокөліктен шығарып жіберіп жан-жаққа қашқандарын айтқан.

Бұл орайда, сотталғанның жалғыз ғана қылмыстық ойы болған. Яғни ол жәбірленуші К.-ны күш және қару қолдану арқылы оны ұрлап, қорқытып, сол арқылы қарыз ақшаны қайтарып алғысы келген.

Алайда, қарыз ақшаны талап ету мақсатында барғандарын тек сотталғандардың біркелкі жауаптарымен ғана емес, жәбірленушінің өзі де растаған.

Сотта жәбірленуші К. оны сотталғандар ұрып-соғып, еркінен тыс автокөліктің ішіне отырғызғанда, көлікті басқарып келе жатқан А. одан қарызды неліктен бермей жүргендігі туралы сұрағанын, алайда ол оған қарыз еместігін, тек Ч. деген есімді адамға берешек болғанын айтқанын көрсеткен.

Қылмыстық істегі барлық дәлелдемелер сотталғандардың ең басында жәбірленушіні өлтіру емес, оны қорқыту арқылы, қарыз ақшаны алу ойлары болғандығын көрсетеді. Олай болса, осындай ниеттің қысқа уақыт ішінде өзгеріп кетуіне сотталғандардың мүмкіндіктері мен себептері де болмағандығы даусыз.

Сонымен қатар А., Ш., Н., С., Е.-лер жәбірленушіні өлтіру ойымен келген болса, онда олар ашықтан ашық емес, басқа куәларға көрінбей, жәбірленушіні жасырын және үйінен шыққан сәтте қазаға ұшыратуға толық мүмкіндіктері болған. Бірақ, олар оны тек жеңіл дене жарақаттарын келтірумен ғана шектеліп, автокөлікке отырғызған. Осының барлығы басқа адамдардың көзінше болғандығын жәбірленушінің өзі де айтып көрсеткен.

Ол үшін атыс қарудың орнына жарақат келтіруге ғана бейім арнайы резенке оқтарымен атылатын ұңғысыз «Стражник» және «Оса» қаруларын қолданған.

Жәбірленуші Қ.-ны өлтіру мүмкіндігі автокөліктің ішінде де болған. Алайда, бесеуі көліктің ішінде оған тиіспей, тек сөзбен ғана қорқытып, қарыз ақша жөнінде сұрағаны іс бойынша бекітілген.

Жәбірленушіні өлтіру емес тек оны ұрлап, қарыз ақшаны қайтару мақсатында қорқыту ғана ойы болғандығы Е.-нің жәбірленушіге естіртіп ұялы телефон арқылы «жерді қазып, дайындап қойындар, біз келіп қалдық» - деп айтқан өтірік қорқыту сөздерімен бекиді. Ешқандай қазылған шұңқырдың болмағаны іс бойынша даусыз анықталған. Жәбірленуші Қ.-ның өзі де А.-ның нақты біреумен сөйлескенін, не сөйлеспегенін айта алмаған.

Алайда, сотталғандардың жәбірленушіні резенке оқтармен 3 мәрте атып, дене жарақаттарын келтіргендігі олардың соңғыны өлтірмек ойы болғандығына дәлел бола алмайды. Жеңіл дәрежедегі жарақаттарды келтірумен байланысты осындай әрекеттер ҚК-нің 125-бабы 2-бөлігінің 3) тармағымен қамтылады (өмірге немесе денсаулыққа қауіпті күш қолданумен ұштасқан адамды ұрлау).

Алайда бірінші сатыдағы сот А.-ның іс-әрекеттерін ҚК-нің 24-бабы 3-бөлігінің, 99-бабы 2-бөлігінің 3), 7) тармақтарымен қате саралаған.

Жоғарыда баяндалғандардың негізінде, Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасы сотталған А.-ға қатысты жергілікті соттардың сот актілерін өзгертіп, А.-ның қылмыстық әрекеттерін ҚК-нің 24-бабының 3-бөлігі, 99-бабы 2-бөлігінің 3), 7) тармақтарынан ҚК-нің 389-бабының 3-бөлігіне қайта саралап, 2 жылға бас бостандығынан айыру жазасын тағайындап, ҚК-нің 58-бабының 3-бөлігі негізінде қылмыстардың жиынтығы бойынша жазаларды ішінара қосу арқылы түпкілікті 11 жылға бас бостандығынан айырып, жазасын қылмыстық-атқару жүйесінің қауіпсіздігі барынша жоғары мекемесінде өтеуді тағайындады.

Оның әрекетінде ҚК-нің 14-бабы 2-бөлігінің 2) тармағына сәйкес қылмыстардың қауіпті қайталануын танығанын өзгертіп, ҚК-нің 14-бабының 1-бөлігіне сәйкес қылмыстардың қайталануын таныды.

Сот актілерінің қалған бөліктері өзгеріссіз қалдырылды.

Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының наразылығы қанағаттандырылды.

Исполнение приговора

Суд рассмотрел заявление С. о переуступке права требования вне рамок уголовного судопроизводства, что является неправильным, вопросы, подлежащие рассмотрению судом при исполнении приговора, изложены в статье 476 УПК и являются исчерпывающими

10 апреля 2018 года

№ 2ун-112-18

Приговором Урджарского районного суда Восточно-Казахстанской области от 27 октября 2009 года Б., ранее не судимый, осужден по пункту «б» части 3 статьи 176 Уголовного кодекса Республики Казахстан (далее – УК) (в редакции 1997 года) к 5 годам лишения свободы с лишением права занимать определенные должности сроком до 3-х лет. На основании статьи 63 УК наказание постановлено считать условным с испытательным сроком на 3 года.

Взысканы с Б. в пользу гражданского истца АО «V» 9 593 800 тенге и госпошлина в доход государства в сумме 287 814 тенге.

Приговором суда Б. признан виновным в присвоении и растрате чужого имущества в крупном размере, с использованием своего служебного положения.

Постановлением Урджарского районного суда от 2 октября 2015 года допущена замена взыскателя АО «V» на его правопреемника С. по гражданскому иску к Б., привлеченному по уголовному делу.

Постановлением судебной коллегии по уголовным делам Восточно-Казахстанского областного суда от 28 сентября 2016 года постановление оставлено без изменения.

Постановлением Урджарского районного суда от 18 августа 2017 года заявление Б. об отмене постановления этого суда от 2 октября 2015 года и пересмотре по вновь открывшимся обстоятельствам возвращено.

Постановлением судебной коллегии по уголовным делам Восточно-Казахстанского областного суда от 1 ноября 2017 года постановление оставлено без изменения.

В ходатайстве Б. просит отменить судебные акты о возврате его заявления о пересмотре по вновь открывшимся обстоятельствам, постановления Урджарского районного суда от 2 октября 2015 года о замене взыскателя АО «V» на С. в качестве правопреемника, направить уголовное дело в части рассмотрения заявления С. о замене взыскателя по гражданскому иску АО «V» к нему на сумму 9 593 800 тенге на новое рассмотрение в тот же суд в ином составе.

Доводы ходатайства осужденного Б. о незаконности и необоснованности постановления суда о замене взыскателя ТОО «V» на правопреемника С. являются обоснованными.

Так, согласно части 3 статьи 10 Уголовно-процессуального кодекса Республики Казахстан (далее – УПК) нарушение закона судом, органами уголовного преследования при производстве по уголовным делам недопустимо и влечет за собой установленную законом ответственность, признание недействительными незаконных актов и их отмену.

Из материалов дела следует, что приговором Урджарского районного суда от 27 октября 2009 года с осужденного Б. взыскано по гражданскому иску в пользу АО «V» 9 593 800 тенге.

По истечении шести лет постановлением Урджарского районного суда от 2 октября 2015 года допущена замена взыскателя АО «V» на его правопреемника С. по заявлению последнего, представившего в суд Договор переуступки права требования от 12 апреля 2011 года, согласно которому он выплатил в АО «V» за Б. долг в размере 9 593 800 тенге, переведя долг на себя.

О принятом судом первой инстанции постановлении Б. стало известно от частного судебного исполнителя исполнительного округа города Астана А. 13 июня 2016 года при предъявлении к нему требования о добровольном исполнении исполнительного документа.

Не соглашаясь с принятым судом первой инстанции решением, Б. обжаловал его в апелляционную инстанцию, а также обратился с заявлением о подложности Договора переуступки прав требования от 12 апреля 2011 года в прокуратуру города Алматы.

Постановлением судебной коллегии по уголовным делам Восточно-Казахстанского областного суда от 28 сентября 2016 года постановление суда первой инстанции оставлено без изменения.

Постановлением от 1 июня 2017 года следователем СО ОП при УВД Турксибского района города Алматы прекращено досудебное расследование, возбужденное в соответствии с пунктом 2 части 4 статьи 195 УК по заявлению Б. в связи с тем, что установить причастность С. к изготовлению подложного Договора переуступки права требования не представилось возможным, поскольку он является гражданином Российской Федерации, принятыми мерами розыска его местонахождение не установлено. При этом в постановлении указано признать Договор переуступки прав требования от 12 апреля 2011 года подложным.

Однако проверка законности судебных актов, вынесенных по заявлению С. о переуступке права требования по гражданскому иску АО «V» к Б., свидетельствует, что судами допущены нарушения норм уголовно-процессуального закона, односторонность и неполнота судебного следствия, несоответствие выводов суда, изложенных в постановлении, фактическим обстоятельствам дела.

Суд рассмотрел заявление С. о переуступке права требования вне рамок уголовного судопроизводства, что является неправильным, поскольку вопросы, подлежащие рассмотрению судом при исполнении приговора,

изложены в статье 476 УПК и являются исчерпывающими. Эти вопросы не подлежат рассмотрению в порядке исполнения приговора. Вопрос замены взыскателя должен был решаться в исполнительном производстве.

Ссылка суда на часть 2 статьи 166 УПК и статью 54 Гражданского процессуального кодекса Республики Казахстан является основанием для рассмотрения гражданского иска в уголовном процессе, когда применяются нормы гражданского процессуального законодательства при доказывании гражданского иска в случае возникновения вопросов, не урегулированных уголовно-процессуальным законом.

Кроме того, суд рассмотрел заявление С. в одностороннем порядке, в отсутствие осужденного Б. и представителя потерпевшего АО «V», не выяснил обстоятельства, имеющие значение по делу, не удостоверился в подлинности Договора переуступки права требования, предъявленного С., а также его отношение к потерпевшему, не проверил сведения о фактической выплате С. 9 953 800 тенгев пользу АО «V», тогда как в материалах дела нет никаких документов о перечислении и получении данных денежных средств.

Более того, из материалов уголовного дела следует, что решением специализированного межрайонного экономического суда города Алматы от 26 января 2011 года, вступившим в законную силу, АО «V» признано банкротом и возбуждено конкурсное банкротство, что препятствовало потерпевшему заключать какие-либо договора либо передавать право требования по долгам без согласования с временным управляющим. Договор же переуступки прав требования был заключен после объявления банкротства, то есть с нарушением требований закона.

На основании изложенного судебная коллегия по уголовным делам Верховного Суда отменила судебные акты местных судов в отношении Б. и отказало в удовлетворении заявления С. о замене стороны производства на правопреемника по гражданскому иску к Б., обвиненному по уголовному делу.

Ходатайство осужденного Б. удовлетворено частично.

Уголовные правонарушения против порядка управления

Подделка и использование документов составляют объективную сторону мошенничества, расцениваются как средство завладения чужим имуществом и не требуют дополнительной квалификации

10 апреля 2018 года

№ 2уп-122-18

Приговором суда № 2 города Костанай Костанайской области от 13 ноября 2017 года А., ранее не судимый, осужден по пункту 2) части 4 статьи 190 Уголовного кодекса Республики Казахстан (далее – УК) к 5 годам лишения свободы с конфискацией имущества, добытого преступным путем либо приобретенного на средства, добытые преступным путем, с пожизненным лишением права занимать должности, связанные с организационно-распорядительными функциями, по части 2 статьи 385 УК - к 2 годам ограничения свободы.

Согласно части 3 статьи 58 УК по совокупности преступлений, путем поглощения менее строгого наказания более строгим назначено 5 лет лишения свободы с конфискацией имущества, добытого преступным путем либо приобретенного на средства, добытые преступным путем, с пожизненным лишением права занимать должности, связанные с организационно-распорядительными функциями.

На основании пункта 2 статьи 4 Закона Республики Казахстан «Об амнистии в связи с двадцатипятилетием Независимости Республики Казахстан» от 13 декабря 2016 года (далее – Закон об амнистии) назначенное наказание сокращено на одну четвертую, к отбытию определено 3 года 9 месяцев лишения свободы с конфискацией имущества, добытого преступным путем либо приобретенного на средства, добытые преступным путем, с пожизненным лишением права занимать должности, связанные с организационно-распорядительными функциями, с отбыванием в учреждении уголовно-исполнительной системы средней безопасности.

Начало срока наказания исчислено с 30 ноября 2016 года.

Приговором суда А признан виновным в том, что в период за 2014 – 2015 годы, являясь руководителем Костанайского областного филиала ЧУ «Республиканский штаб молодежных трудовых отрядов «Жасыл ел», используя служебное положение, путем обмана и злоупотребления доверием, неоднократно, группой лиц, по предварительному сговору с К., И., Е., К., Х. путем подделки официальных документов, похитил бюджетные денежные средства в особо крупном размере на общую сумму 16 024 866 тенге.

Постановлением судебной коллегии по уголовным делам Костанайского областного суда от 26 декабря 2017 года приговор оставлен без изменения.

В протесте Генеральный Прокурор Республики Казахстан, не оспаривая доказанность вины осужденного и квалификацию его действий, полагает, что приговор подлежит изменению ввиду неправильного применения уголовного закона, повлекшего несоответствие назначенного наказания тяжести уголовного правонарушения и личности осужденного. Просит на основании статьи 63 УК назначенное А. наказание считать условным с установлением пробационного контроля, отменить конфискацию имущества, назначенное дополнительное наказание в виде пожизненного лишения права занимать должности, связанные с организационно-распорядительными функциями, и назначить ему дополнительное наказание в виде лишения права занимать должности, связанные с организационно-распорядительными функциями на государственной службе, органах местного самоуправления и финансовых организациях сроком на 10 лет.

Виновность А. в совершении хищения денежных средств в особо крупном размере путем обмана и злоупотребления доверием, неоднократно, группой лиц по предварительному сговору, с использованием служебного положения, установлена достаточной совокупностью доказательств, которые не оспаривались стороной защиты, и дело было рассмотрено в сокращенном порядке.

Вместе с тем обоснованы доводы протеста о несоразмерности назначенного осужденному наказания.

В соответствии с положениями нормативного постановления Верховного Суда Республики Казахстан от 25 июня 2015 года № 4 «О некоторых вопросах назначения уголовного наказания» суды должны учитывать характер и степень общественной опасности преступления, личность виновного, в том числе его поведение до и после совершения преступления, обстоятельства, смягчающие и отягчающие ответственность и наказание, а также влияние назначенного наказания на исправление осужденного и на условия его жизни и семьи.

Наказание должно быть справедливым, достаточным и обеспечивать достижение его целей.

Однако суд, назначая А. наказание в виде реального лишения свободы, мотивировал свое решение лишь тем, что ущерб по делу им возмещен только после раскрытия правонарушений, тогда как данный факт, наоборот, свидетельствует о желании виновного загладить свою вину. При этом суд не принял во внимание, что представитель потерпевшей стороны в судебном заседании просил А. строго не наказывать и выразил свое согласие с назначением ему условной меры наказания.

В то же время, в ходе изучения материалов дела установлено, что А. характеризуется положительно, на иждивении имеет малолетних детей, впервые привлекается к уголовной ответственности, полностью признал вину и искренне раскаялся в содеянном, добровольно возместил причиненный ущерб.

При таких обстоятельствах наказание в виде реального лишения свободы в условиях отсутствия какой-либо опасности осужденного для общества судебная коллегия считает несправедливым и чрезмерно суровым. Совершение А. тяжкого преступления не является препятствием для назначения условного наказания с применением статьи 63 УК, так как его исправление возможно без отбывания наказания.

Согласно части 4 статьи 63 УК конфискация имущества не назначается, следовательно, данное дополнительное наказание подлежит отмене.

Также обоснованы доводы протеста о неправильном применении уголовного закона при назначении А. дополнительного наказания в виде пожизненного лишения права занимать должности, связанные с организационно-распорядительными функциями.

Перечень наказаний, основания и условия их применения, а также особые условия назначения некоторых видов наказаний приведены в разделе 3 Общей части УК.

В соответствии со статьей 50 УК назначение дополнительного наказания в виде лишения права занимать определенную должность или заниматься определенной деятельностью пожизненно предусмотрено только за отдельные категории преступлений: коррупционные преступления, некоторые виды экономических преступлений, а также за преступления против половой неприкосновенности несовершеннолетних или малолетних.

Правонарушение, за которое осужден А., к данным категориям не относится, вследствие чего ему не может быть назначено дополнительное наказание в виде пожизненного лишения права занимать должности, связанные с организационно-распорядительными функциями, несмотря на то, что оно предусмотрено санкцией статьи Особенной части УК.

С учетом изложенного при определении условий и порядка назначения данного дополнительного наказания следует руководствоваться положениями части 2 статьи 50 УК, в соответствии с которыми лишение права занимать определенную должность или заниматься определенной деятельностью устанавливается законом на срок от 1 года до 10 лет.

Кроме того, в нарушение положений пункта 22 вышеуказанного нормативного постановления суд в резолютивной части приговора не указал, в какой именно отрасли или в каких учреждениях, организациях следует лишить А. права работать.

Решая вопрос о назначении дополнительного наказания осужденному, судебная коллегия принимает во внимание, что А., используя свое служебное положение, обманным путем завладел деньгами в особо крупном размере, в связи с чем полагает возможным назначить ему дополнительное наказание в виде лишения права занимать должности, связанные с организационно-распорядительными функциями, в органах самоуправления и финансовых организациях, сроком на 10 лет.

В соответствии с пунктом 14 статьи 494 Уголовно-процессуального кодекса Республики Казахстан суд кассационной инстанции проверяет законность, обоснованность и справедливость приговора суда в полном объеме, в связи с чем судебная коллегия считает необходимым изменить приговор суда и в части необоснованного осуждения А. по части 1 статьи 385 УК.

Диспозиция указанной статьи предусматривает ответственность за подделку удостоверения или иного официального документа, предоставляющего права или освобождающего от обязанностей, либо сбыт такого документа.

По смыслу закона официальный документ – это документ, составленный (изготовленный) или выданный государственным органом или органом местного самоуправления, предоставляющий права или освобождающий от обязанностей, содержащий необходимые реквизиты и отвечающий определенным требованиям.

Исходя из изложенного, документы, подделка которых инкриминирована А.: фиктивные договоры о трудоустройстве бойцов в ИП «К», ИП «Х», ИП «А», ТОО «М», акты выполненных работ, таблицы учета рабочего времени, расчетно-платежные ведомости, являются документами, которые используются для контроля использования денежных средств и не относятся к официальным документам.

Подделка и использование таких документов составляют объективную сторону мошенничества, расцениваются как средство завладения чужим имуществом и не требуют дополнительной квалификации.

На основании изложенного судебная коллегия по уголовным делам Верховного Суда изменила судебные акты местных судов в отношении А., отменила приговор об осуждении А. по части 1 статьи 385 УК. Производство по делу прекращено за отсутствием в его действиях состава преступления.

Исключено применение части 3 статьи 58 УК.

Оставшийся срок назначенного А. по пункту 2) части 4 статьи 190 УК наказания в виде 2 лет 4 месяцев 20 дней лишения свободы на основании статьи 63 УК постановила считать условным, с установлением пробационного контроля на весь срок наказания, с возложением обязанностей:

- не менять постоянного места жительства без уведомления уполномоченного государственного органа, осуществляющего контроль за поведением осужденного;

- не посещать увеселительные заведения в ночное время.

Отменено назначение осужденному А. по пункту 2) части 4 статьи 190 УК дополнительного наказания в виде конфискации имущества, добытого преступным путем либо приобретенного на средства, добытые преступным путем, и пожизненное лишение права занимать должности, связанные с организационно-распорядительными функциями.

Назначено А. дополнительное наказание в виде лишения права занимать должности, связанные с организационно-распорядительными функциями в государственных органах, органах местного самоуправления и финансовых организациях, сроком на 10 лет.

Освобожден А. из-под стражи немедленно.

В остальной части судебные акты оставлены без изменения.

Протест Генерального Прокурора Республики Казахстан удовлетворен.

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЖОҒАРҒЫ
СОТЫНЫҢ БЮЛЛЕТЕНІ
арнайы басылым**

**БЮЛЛЕТЕНЬ
ВЕРХОВНОГО СУДА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
специальное издание**

Басуға 25.05.2018 ж. қол қойылды.
Пішімі 60x84 1/8. Қаріп түрі “Times New Roman”
Офсеттік басылым. Таралымы 3782 дана. Тапсырыс № 176.

Подписано в печать 25.05.2018 г.
Формат 60x84 1/8. Шрифт “Times New Roman”
Печать офсетная. Тираж 3782 экз. Заказ № 176.

“Жасыл Орда” ЖШС баспаханасында басылды.
010000, Астана қаласы, К. Бәйсейітова көшесі, 114/2.
Тел.: 28-99-25, 28-99-15, 37-70-74